

ULUSLARARASI KIBRIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ÖĞRETİM VE ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK TEZLİ
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

KARİYER KARARI YETKİNLİK PROGRAMININ
KARİYER YETKİNLİK KARARI VE ÖZNEL İYİ
OLUŞA ETKİSİ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

AGİT IŞIK

LEFKOŞA-2023

ULUSLARARASI KIBRIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ÖĞRETİM VE ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK TEZLİ
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

KARİYER KARARI YETKİNLİK PROGRAMININ
KARİYER YETKİNLİK KARARI VE ÖZNEL İYİ
OLUŞA ETKİSİ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

AGİT IŞIK

DANIŞMAN

YRD. DOÇ. DR. ŞERİFE ÖZBİLER

LEFKOŞA-2023

Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Araştırma Enstitüsü

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Tezli Yüksek Lisans Programı

TEZ ONAY SAYFASI

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Yüksek Lisans Programı Anabilim Dalı'nda, 22011817 numaralı, Agit IŞIK'ın hazırladığı "KARİYER KARARI YETKİNLİK PROGRAMININ KARİYER YETKİNLİK KARARI VE ÖZNEL İYİ OLUŞA ETKİSİ" konulu Yüksek Lisans tezi ile ilgili savunması yapılmış ve adayın çalışmasının jüri tarafından oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunmuş ve Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık programı yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi: 02.02.2023

Jüri üyeleri

- 1) Yrd. Doç. Dr. Şerife ÖZBİLER
Tez danışmanı
- 2) Doç. Dr. Ece Emre MÜEZZİN
Üye
- 3) Yrd. Doç. Dr. Osman EMİROĞLU
Üye

İmza

.....

.....

.....

Prof. Dr. Tahir CELİK
Enstitü Müdürü

BEYANNAME

Ad ve Soyadı: Agit IŞIK

Tezin Başlığı: Kariyer Kararı Yetkinlik Programının Kariyer Yetkinlik Kararı Ve Özel İyi Oluşa Etkisi

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Şerife ÖZBİLER

Yıl: 2023

Yukarıda bilgileri verilen Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışması içinde sunduğum tüm bilgileri ve dokümanları etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi ve sunduğumu; başka kaynaklardan elde ettiğim tüm bilgileri, akademik kuralların ve etik davranışların gerektirdiği biçimde sunduğumu ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi beyan ederim.

Bu tez çalışmasının; Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü tarafından saklanması ya da elektronik olarak sunulmasına izin veriyorum.

Tarih: / /2023

İmza:

TEŞEKKÜR

Bu çalışmamın ortaya çıkmasında her türlü desteği sağlayan, hoşgörüsü ve bilgi birikimiyle özgünlüğünü ortaya koyan sayın tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Şerife ÖZBİLER'e teşekkür ederim. Bu yoğun tez dönemini aşmamda her zaman yanımda olan ve bana sabır gösteren şükür sebebim sevgili aileme özellikle eşim Güllü IŞIK'a, Kızım Esmanur IŞIK'a ve Oğlum Emrullah IŞIK'a şükranlarımı sunuyorum. Her daim desteklerini ve güvenlerini hep yanımda hissettiğim hocalarıma ve çalışma arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunarım.

Agit IŞIK

Lefkoşa, 2023

ÖZET

Bu araştırmanın temel amacı sosyal bilişsel kariyer kuramı temelli geliştirilen Kariyer Yetkinlik Programının (Işık, 2010) 15-17 yaşları arasındaki lise öğrencilerinin kariyer yetkinlik kararı ve öznel iyi oluş düzeylerine etkisini araştırmaktır. Başka bir deyişle, üniversite öğrencilerine yönelik geliştirilen kariyer yetkinlik kararı programı ergen örneklem grubu için sınanmıştır. Bu noktadan hareketle kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi ile çalışma grubu belirlenmiş ve seçkisiz atama yöntemi otuz katılımcı ($n=30$) deney grubunda, otuz sekiz katılımcı ($n=38$) katılımcı kontrol grubunda olacak şekilde toplam altmış sekiz ($N=68$) katılımcı oluşturulmuştur. Verilerin toplanmasında Sosyo-Demografik Bilgi Formu, Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği ve Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi Ölçeği kullanılmıştır. Bu araştırmada ön test, son test ve kontrol gruplu 2X2'lik yarı deneysel desen tasarlanmıştır. Deney grubunda yer alan öğrencilere her biri 45 dakika olmak üzere 10 haftalık Kariyer Kararı Verme Yetkinliği Programı etkinlikleri uygulanmıştır. Araştırmada elde edilen veriler, betimleyici analizler, ön test-son test t-testi analizleri, Spss Paket Programı ile hesaplanmıştır. Verilerin analizi sonucunda araştırmada geliştirilen hipotezler doğrulanmıştır. Buna göre, kariyer yetkinlik programı eğitimi alan deney grubundaki katılımcıların kariyer kararı yetkinlik beklentilerinde ve öznel iyi oluşlarında anlamlı düzeyde artış olduğu tespit edilmiştir. Buna göre, kariyer yetkinlik kararı programı, ergen öğrencilerin kariyer kararı yetkinlik beklentilerine olumlu etki etmiş, öznel iyi oluş düzeylerini ve yaşam doyumunu arttırmıştır. Araştırmanın sonuçları bilimsel olarak tartışılmış daha sonraki araştırmacılar, okulların rehberlik servisleri ve kariyer danışmanları için öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kariyer Yetkinlik Kararı, Öznel İyi Oluş, Yetkinlik,

ABSTRACT

The main purpose of this research is to investigate the effect of the Career Competence Program (Işık, 2010), developed based on social cognitive career theory, on the career competency decision and subjective well-being levels of high school students between the ages of 15-17. In other words, the career competence decision program developed for university students was tested for the adolescent sample group. From this point of view, the study group was determined with the easily accessible sampling method, and a total of sixty-eight ($N=68$) participants were formed, with thirty participants ($n=30$) in the experimental group and thirty-eight participants ($n=38$) in the control group using the random assignment method. Socio-Demographical Information Form, Adolescent Subjective Well-Being Scale and Career Decision Competency Expectation Scale were used to collect data. In this study, a 2X2 quasi-experimental design with pre-test, post-test and control groups was designed. 10-week Career Decision-Making Competence Program activities, 45 minutes each, were applied to the students in the experimental group. The data obtained in the research were calculated with descriptive analysis, pretest-posttest t-test analysis, Spss Package Program. As a result of the analysis of the data, the hypotheses developed in the research were confirmed. Accordingly, it was determined that there was a significant increase in career decision competency expectations and subjective well-being of the participants in the experimental group who received career competency program training. Accordingly, the career competency decision program had a positive effect on the career decision competency expectations of adolescent students and increased their subjective well-being levels and life satisfaction. The results of the research were scientifically discussed and recommendations were developed for later researchers, school guidance services and career counselors.

Keywords: Career Competence Decision, Competence, Subjective Well-Being

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	i
ÖZET	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
TABLolar LİSTESİ	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ	viii
KISALTMALAR.....	ix
BÖLÜM 1	1
1.1.Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi.....	3
1.3. Araştırmanın Amacı ve Hipotezleri.....	5
1.4. Araştırmanın Varsayımları	6
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	7
1.6.Tanımlar.....	7
BÖLÜM 2	9
KURAMSAL-KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	9
2.1. Kuramsal-Kavramsal Çerçeve	9
2.1.1. Kariyer Kuramları.....	9
2.1.1.1. Savickas'ın Kariyer Yapılandırma Kuramı (KYK)	9
2.1.1.2. Sosyal Bilişsel Kariyer Kuramı (SBKK)	10
2.1.1.3. Sosyal Bilişsel Kariyer Kuramı Temel Kavramlar	11
2.1.1.3.1.Kişisel Hedefler	11
2.1.1.3.2.Yetkinlik Beklentisi	12
2.1.1.3.3.Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi.....	15
2.2. İyi Oluş	18
2.3. Öznel İyi Oluş.....	20

2.4. Öznel İyi Oluşu Etkileyen Etmenler	26
2.5. Ergen Öznel İyi Oluşu Ve Önemi	27
2.6.İlgili Araştırmalar ve Sonuçları	28
2.6.1. Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi İle İlgili Lise Öğrencileri üzerinde Yapılan Ulusal Ve Uluslararası Araştırmalar ve Sonuçları.....	28
3.1. Araştırma Deseni	31
3.2. Çalışma Grubunun (Deneklerin) Oluşturulması	31
3.3. Çalışmanın Veri Toplama Araçları.....	33
3.3.1. Sosyo-Demografik Bilgi Formu	33
3.3.2. Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği (EİÖÖ)	33
3.3.3. Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi Ölçeği Kısa Formu (KKYBÖ-KF).....	34
3.3.4. Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi Programı.....	35
3.4. Araştırmanın Etik Süreci ve İşlem Yolu.....	42
3.4.1. Etik Kodlar.....	44
3.4.1.1. Adalet.....	44
3.4.1.2. Zarar Vermeme	45
3.4.1.3. Fayda.....	45
3.4.1.4. Çocuk Bilgilendirici Onam	45
3.4.1.5. Aile Bilgilendirici Onam	45
3.5. Verilerin Analizi	46
BÖLÜM 4	48
BULGULAR.....	48
4.1. Betimsel Bulgular	48
4.2. Araştırmanın Birinci Hipotezine (H_0) : (Kontrol grubundaki katılımcıların ön test öznel iyi oluş ve yetkinlik kararı ölçek verileri ile son test öznel iyi oluş ve yetkinlik kararı ölçek verileri karşılaştırıldığında aralarında anlamlı bir fark yoktur.) İlişkin Bulgular.	50

4.3. Araştırmanın İkinci Hipotezine (H_1): (Deney grubundaki katılımcıların ön test öznel iyi oluş ve yetkinlik kararı ölçek verileri ile son test öznel iyi oluş ve yetkinlik kararı ölçek verileri karşılaştırıldığında aralarında anlamlı bir fark vardır.) İlişkin Bulgular.	51
4.4.Araştırmanın Üçüncü Hipotezine (H_1): (Deney ve kontrol grubundaki katılımcıların son test ergen öznel iyi oluş ölçeği ve yetkinlik kararı ölçek verileri karşılaştırıldığında aralarında anlamlı bir fark vardır.) İlişkin Bulgular.	52
4.5. Tartışma	52
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	56
5.1. Öneriler	56
5.1.1. Araştırmacılar İçin Öneriler.....	56
5.1.2. Okul Rehberlik Servisleri İçin Öneriler.....	57
KAYNAKÇA.....	58
EKLER	79
Ek-1: Araştırma Kapsamında Kullanılan Aile Onam Formu	79
Ek-2: Araştırma Kapsamında Kullanılan Çocuk Rıza Formu	80
Ek-3: Araştırmada Kullanılan Sosyo-Demografik Form.....	81
Ek-4: Araştırmada kullanılan Sosyo-Demografik Formu Uygunluk Uzman Görüşü	82
Ek-5: Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği (EİÖÖ).....	83
Ek-6: Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi Ölçeği	84
Ek-7: Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği (EİÖÖ) Kullanım İzni	85
Ek-8: Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi Ölçeği (KKYBÖ-KF) Kullanım İzni	86
Ek-9: Araştırma Sonrası Bilgilendirici Onam	87
Ek-10: Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Etik Kurul Onayı	88
Ek-11: Kuzey Kıbrıs Milli Eğitim Bakanlığı Araştırma İzin Onayı.....	89
Ek-12: Turnitin Tez Orijinallik Raporu	90
ÖZGEÇMİŞ	91

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 3.1. Araştırma Deseni	31
Tablo 3.2. Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerin Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı	32
Tablo 3.3. Sosyo-Demografik Bilgi Formu Örnek Maddeler	33
Tablo 3.4. Ergen öznel iyi oluş ölçeği madde dağılımları	34
Tablo 3.5. Kariyer kararı yetkinlik beklentisi ölçeği kısa formu madde dağılımları	35
Tablo 3.6. Deney Grubunda Yürütülen Kariyer Kararı Yetkinlik Programı Etkinliklerinin Konu, Kazanım ve Çalışma Takvimi.....	36
Tablo 3.7. Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerin Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği ve Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi Ölçeği Puanları Normallik Tablosu.....	46
Tablo 4.1. Deney ve Kontrol Gruplarının EÖİÖ ve KKYBÖ-KF Ölçme Araçlarından Elde Edilen Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	48
Tablo 4.2. Kontrol Grubu Katılımcıların Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği Ve Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi Ölçeği Ön Test ve Son Test Puanları Karşılaştırma Tablosu.....	50
Tablo 4.3. Deney Grubu Katılımcıların Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği ve Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi Ölçeği Ön Test ve Son Test Puanları Karşılaştırma Tablosu.....	51
Tablo 4.4. Deney ve Kontrol Grubu Katılımcıların Son Test Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği Ve Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi Ölçeği Son Test Puanları Karşılaştırma Tablosu.....	52

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 3.1. Araştırmanın İşlem Yolu.....	43
---	----

KISALTMALAR

SBKK: Sosyal Bilişsel Kariyer Kuramı

ÖİÖ: Öznel İyi Oluş

EÖİÖÖ: Ergen Öznel İyi oluş Ölçeği

KKYBÖ-KF: Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi Ölçeği Kısa Formu

SS: Standart Sapma

BÖLÜM 1

PROBLEM

Araştırmanın bu bölümünde problem durumu, amacı, önemi, gerekçesi, varsayımları, sınırlılığı ve araştırmanın temel kavramları olan kariyer kararı ve öznel iyi oluş tanımlarına yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Kariyer ve meslek gelişim süreci, hayat boyu devam eden bir yolculuktur ve kariyer planlama sürecinde başarılı olunabilmesi için erken yaşlarda geliştirilmesi gereken bir beceridir. Tüm yaşam dönemlerinin kendine has kariyer ihtiyaçlarının olduğu bilinmektedir. Lise yılları, öğrencilerin geleceklerini tasarladıkları ve yapacakları meslekler ile ilgili kararlar aldıkları, planlar yaptıkları önemli zaman dilimleridir (Önal, 2005). Bu süreç yeni bakış açılarının kazanıldığı ve buluşların yapıldığı döneme denk gelmektedir. Lise öğrencilerinin gelecek planları yapmalarında, gelecekleri ve kariyerleri ile ilgili kararlar almalarında kendilerini harekete geçirecek desteğe ihtiyaçlarının olduğu bilinmektedir (Elliot ve ark., 2002). Ayrıca meslekte başarı kazanmanın ve ilerlemenin yaşam boyu süregelen bir olgu olduğu, bu olgu içerisinde iş /eğitim ve sosyal yaşamla ilintili tercihlerin öne çıktığı ve bu seçimlerin onların yaşamlarındaki önemi hakkında bilgilendirilmeye ihtiyaçlarının olduğu bir gerçektir. Kariyer kuramları penceresinden bakıldığında Super, meslek gelişim sürecini hayatın ilk dönemlerinde başlayıp emekliliğe kadar geçen zaman olarak ele almış ve kariyer kavramını ilk öneren kuramcı olmuştur (Gelso ve Fretz, 2001). Super'ın (1996) gelişimsel teorisine göre lise yılları 15-18 yaş dönemlerini içeren bu zaman dilimi, araştırma-inceleme döneminin içinde yer almaktadır. Bu süreçte bireyler yeni mesleklerle ilgili daha fazla bilgi sahibi olabilmek, kendilerine mesleki alternatifler yaratmak ve tercih yapma çabası içerisindeyler. Bu çabanın en önemli amacı mutlu bir gelecek inşa etmektir. Bireyin geleceğini inşa etme sürecinde yeterliliklerinin farkında olması ve yapacağı mesleği tanıması önemlidir. Bunun için bireysel farkındalığının yüksek olması, gelecek planları yapması ve sorumlu davranması gerekmektedir. Bireylerin bu dönemde doğru seçimler yapmada yaşadıkları

problemlerin azaltılmasının kendilerine verilecek profesyonel yardım ile mümkün olabileceği görünmektedir. Mesleki gelişim ve kariyer tercihleri ile ilgili desteklenen öğrencilerin desteklenmeyen öğrencilere oranla daha net gelecek planları olduğu tespit olunmuştur (Mavisu, 2010). Kariyer yetkinlik beklentisi ile meslekleri algılama seviyelerinin fazlaca görüldüğü (Bacanli, 2012), diğer taraftan kararlılık gösterme ve fikirlerini cesaretle dile getirme yeteneklerinin yüksek olduğu bilinmektedir (Şimşir, 2020). Dolayısıyla bu durum meslek hayatına başlama sürecini çok daha hızlı şekillendirmektedir (Juang ve ark., 2003). Bunların yanında korona virüs süreci, 2020 yılından itibaren dünyanın büyük bir kısmında etkisini göstermiş ve yaşamın her alanını; ekonomik, siyasi, sosyal, sağlık, eğitim ve kültürel olarak adeta işlemez hale getirmiş ve tüm dünyanın işlemekte olan sosyoekonomik sistemlerini altüst ederek kökten bir değişim ve dönüşümün eşiğine getirmiştir. Bu süreç, birçok meslek grubunda değişimi zorunlu hale getirmiştir. Salgın, eğitim sistemini de derinden etkilemiş ve özellikle lise öğrencilerinin öznel iyi oluşları üzerinde olumsuz izler bırakmıştır. Bu durum, lise öğrencilerinde akademik motivasyon eksikliği, moral bozukluğu ve tatminsizlik duyguları yaratmış, öğrencilerin iyi halini ve üretkenliğini etkilemiştir (Ünal ve Bulunuz, 2020). Kariyer yetkinlik programının bireyin kendini ve dünyayı keşfetme yolculuğunda farkındalığının artmasına ve sahip olduğu olanakları en iyi şekilde değerlendirmesine katkı koyması beklenmektedir. Ayrıca ilgili literatür incelendiğinde kariyer kararı verme yetkinliği ile ilgili araştırmaların üniversiteden işe geçişe yönelik olduğu görülmektedir. Üniversite öğrencilerinin iş başvuru süreçlerini bilmeleri, kendilerini ifade edebilme becerilerinin yüksek olması ve iyi bir iş görüşmesi yapabiliyor olmaları gerekir Sharf (2002). Belirsizliklerin çok yoğun yaşandığı ve bireyde gerginlik yaratan bu süreci uzman desteği ile atlattık daha kolay olmaktadır Zunker (2002). Oysaki Super (1990)'a göre kariyer gelişimi bir süreçtir ve erken yaşlardan itibaren başlanması gerekmektedir. Kuzey Kıbrıs'ın eğitim sisteminde ortaöğretimde yer alan öğrenciler için 9.sınıf, bütün liselerde ortak sınıf olarak kabul edilmiştir. Lise son sınıfta ise öğrenim görecekları yükseköğretim lisans programlarını seçmektedirler Gülsoy (2011). Mesleki gelişim aşamalarının her evresi için bireyin başarması gereken bir gelişim görevi vardır (Super ve ark.,1963). 15-18 yaş grubuna yönelik kariyer eğitim programlarına bakıldığında daha çok sayıda kuramsal yaklaşımdan bahsetmek mümkündür. Ancak bu alandaki ilk çalışmalar

Parsons'un 1908'de başlattığı çalışmalardır ve bunlar "özellik-faktör kuramı" olarak adlandırılmıştır Yeşilyaprak (2019). Oysaki gelişimsel yaklaşım esas alınarak kariyer desteğinin erken dönemde başlaması ve bireylere kariyer yetkinliğinin kazandırılması esastır Özgüven (2003). Savickas (2012), lise yıllarının kişinin geleceğini planlaması, hazırlık yapması kariyer gelişimi için oldukça önemli olduğunu belirtmektedir. Kariyer kararı yetkinlik beklentisi programı SBKK, Lent, Brown ve Hackett (1994) işbirliği ile Bandura'nın (1986) mesleki gelişim kuramı temel alınarak geliştirilmiştir Işık (2010). Orijinalinde üniversite öğrencileri için geliştirilmiştir. Ancak bu tez çalışmasında ergen bireyler üzerinde sınanmıştır.

1.2. Araştırmanın Önemi ve Gereçesi

Lise dönemi, bireylerin kendilerini keşfetme, kendi değerlerini ve ilgi alanlarını belirleme, cinsiyet rolü ve diğer kimlikleri üzerine düşünme gibi zorlu değişikliklerle doludur (Abdullah ve Gür, 2019). Bu zorlu süreçte lise öğrencilerinin meslek ve kariyer kararlarını etkileyen birçok faktör vardır. Öğrencilerin ailelerinin mesleki geçmişi, okulun öğrencilerine sunmuş olduğu kariyer danışmanlığı hizmetleri, öğrencilerin kişisel ilgi alanları ve yetenekleri gibi faktörler kariyer kararlarını etkileyebilir. Bilimsel gelişmelerdeki hızlı değişim ve dönüşüm, ergen bireyin kariyer gelişiminde çok önemli ve etkilidir Liu (2003). Bireyin kariyer ile ilgili endişeleri hayat boyu sürer (Ulu, 2007). Kariyer kararı verme, ergen bireyin yaşamında çok önemli bir gelişim görevidir (Sampson ve ark.,1996). Ayrıca öğrencilerin okul deneyimleri, sosyal çevreleri ve gelecekteki hedefleri de kariyer kararlarını etkileyebilir Elliott (1995). Ergen bireyin kariyer inancı, yakın arkadaşın bakış açısından ve medyadan etkilenebilmektedir (Roll ve Arthur, 2002). Lise öğrencilerini kariyer eğitimi konusunda eğitmek ve eğitim sürecinin bir parçası haline getirmek, onların yaşamını daha sağlıklı temellere oturtturarak hayatını etkileyen kararları alabilme becerisi gelişkin bireyler olmalarını ve onları çözümün bir parçası haline getirmek, hem toplumun hem de nesillerin geleceği açısından çok önemlidir (Akkoç, 2009). İnsan yaşamındaki en kritik dönem olan lise döneminin (Candangil ve Ceyhan, 2006) bireyin geleceğini ve meslek seçim sürecini planlaması açısından ne kadar önemli olduğu göz önüne alındığında yapılan çalışmanın Kuzey Kıbrıs'ta lise öğrencilerinin sorumluluk almalarını sağlaması ve kariyer kararlarını olumlu yönde etkilemesi

beklenmektedir. Bu araştırmanın yapılacak bilimsel çalışmalara katkı koymas beklenmektedir. Kuzey Kıbrıs'ta lise öğrencileri ile ilgili yapılan araştırmaların çok sınırlı olduğu göz önüne alındığında yapılan bu araştırma ile ergen bireylerin yaşamlarını mutlu bir şekilde sürdürmelerine ve gelecekleri ile ilgili doğru tercihler yapabilmelerine imkan sağlayarak meslek seçim süreçlerindeki boşluğun giderilmesi beklenmektedir. Lise öğrencilerinin öğrencilik yıllarında iken kendilerine yönelik pozitif algıları ve iş hayatı ile ilgili gerçekçi bilgiler edinmeleri, amaçlarının uygulamaya dönüşebilmesini sağlamaktadır (Roll ve Arthur, 2002). Bireyin bu algıları hayatın gerçekleri ile bütünleşiyorsa bu kararlar, bireyin tüm davranış kalıplarını etkiler (Naylor ve Krumboltz, 1994). Ergenlik dönemini de kapsayan lise yılları, mesleki karar verme yetkinliklerinin temellerinin oluşması açısından kritik dönem olma özelliğini göstermektedir (Doğan, 2014). Bireylerin bedensel ve zihinsel gelişimlerinin çok hızlı olması nedeniyle bireyler, ergenlik döneminde diğer dönemlere oranla karar verme becerilerini kullanmaları gereken birçok farklı duruma karşı karşıya kalmaktadır (Dülger, Ö. 2009). Kuşkusuz bunlardan en önemli olanlarından biri kariyer kararıdır (Yılmaz ve ark.,2018). Ergenlik sürecinde bireylerin yaşadığı değişimlerin çok yoğun olması, diğer dönemlere nazaran bu dönemin karar verme dönemi olması neticesini doğurmaktadır. Dolayısıyla bu dönem, geleceklerine yönelik karar verme yetkinliklerini kullanmaları gereken dönemdir ve en önemlisi de kariyer kararıdır (Bacanlı ve ark., 2013). Ergenlik dönemi, bireylerin çok yönlü değişim ve gelişim gösterdikleri bir süreçtir. Bu dönem bireylerin aynı zamanda hem beden hem de ruhen değişim ve dönüşüm yaşadıkları bir süreci ifade etmektedir (Şahin ve ark.,2005). Ergenlik dönemini yaşayan bireyler, bu dönemde çok keskin geçişler yaşarlar. Özellikle okul yaşantısında, zihinsel ve duygusal gelişimlerinde ciddi dönüşümler yaşarlar. Bu süreç doğru değerlendirildiğinde bireylerin yaşam kalitesinin arttığı ve stres düzeylerinin önemli oranda düştüğü tespit edilmiştir (Multon ve ark., 2021). Savickas (2012), lise dönemindeki bireyin gelecek için kariyer hazırlığı ve kariyer gelişimi ile kariyer uyumunun oldukça önemli bir yeri olduğuna dikkat çekmektedir. Dolayısıyla kariyer uyum yeteneklerini geliştirebilmek için kariyer uyumluluğuyla ilişkili ve onu etkileyen bazı değişkenlerin araştırılmasına gereksinim duyulmaktadır. Yapılan literatür taramasında Kuzey Kıbrıs özelinde lise öğrencilerine yönelik kariyer kararı ile ilgili herhangi bir araştırmanın yapılmadığı

tespit edilmiştir. Bu tür çalışmaların öğretmenlere, öğrencilere, ailelere ve okul yöneticilerine farkındalık kazandıracağı düşünülmektedir. Bu eğitim sayesinde öğrencilerin yaşadığı belirsizliklerin ve gelecek kaygılarının kısmen de olsa giderilmesi ve geleceğe daha güvenle bakmalarına katkı koyması beklenmektedir. Bu eğitimler vesilesi ile okul-aile iş birliğinin sağlanması ve iletişiminin artması beklenmektedir. Bireylerin etkinlikler vasıtasıyla kariyer bilinçlendirme yolculuğunda edindikleri tecrübeler ve sahip oldukları potansiyellerinin ortaya çıkarılması, onların kendisi ile barışık, iş birliğine açık ve toplumsal görev ve sorumlulukların farkında olan bireyler olmaları; üst eğitim kurumlarına yerleşme iş ve mesleklere yönelmelerini sağlayacak doğru tercihler yapmaları beklenmektedir. Öğrencilerin kariyer kararlarını etkileyen faktörler hakkında yapılan bu tür eğitimler, öğrencilere kariyer danışmanlığı hizmetleri sunan okullar ve işletmeler için yararlı olabilir. Bu araştırmalar, öğrencilere daha iyi bir kariyer danışmanlığı hizmeti sunmak için kullanılabilir ve ayrıca öğrencilere yönelik kariyer gelişimini esas alan eğitim programlarının müfredata girmesine ve seçmeli ders olarak okutulmasına yardımcı olabilir. Kariyer eğitim programı çalışmasından elde edilen verilerden hareketle okullarda yapılan rehberlik çalışmalarının çeşitlendirilmesine vesile olması beklenmektedir. Araştırma sonucunda elde edilen verilerin raporlaştırılarak paylaşılması, tüm paydaşların konu hakkında bilinçlenmelerine destek olacaktır. Bu çalışmanın literatürdeki boşluğa kısmen de olsa katkı koyması ve bu konuda gelecekte yapılması planlanan çalışmalara öncülük etmesi amaçlanmaktadır.

1.3. Araştırmanın Amacı ve Hipotezleri

Temel olarak araştırmamızın amacı sosyal bilişsel kariyer teorisi temelli geliştirilen Kariyer Yetkinlik Programı'nın (Işık, 2010) 15-17 yaşları arasındaki lise öğrencilerinin kariyer yetkinlik kararı ve öznel iyi oluş düzeylerine etkisini araştırmaktır. Başka bir deyişle, üniversite öğrencilerine yönelik geliştirilen kariyer yetkinlik kararı programı, ergen örneklem grubu için sınanmıştır.

Araştırmanın amacı doğrultusunda aşağıda yer alan hipotezler test edilmiştir.

1.3.1. Hipotez 1 (H₀): Kontrol grubundaki katılımcıların ön test öznel iyi oluş ve yetkinlik kararı ölçek verileri ile son test öznel iyi oluş ve yetkinlik kararı ölçek verileri karşılaştırıldığında aralarında anlamlı bir fark yoktur.

1.3.2. Hipotez 2 (H₁): Deney grubundaki katılımcıların ön test öznel iyi oluş ve yetkinlik kararı ölçek verileri ile son test öznel iyi oluş ve yetkinlik kararı ölçek verileri karşılaştırıldığında aralarında anlamlı bir fark vardır.

1.3.3. Hipotez 3 (H₁): Deney ve kontrol grubundaki katılımcıların son test yetkinlik kararı ve ergen öznel iyi oluş ölçek verileri karşılaştırıldığında aralarında anlamlı bir fark vardır.

1.4. Araştırmanın Varsayımları

Bu araştırmada, aşağıda yer alan varsayımlara göre hareket edilmiştir.

1. Araştırmaya gönüllü katılım gösteren çalışma grubunun

a) Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği

b) Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi Ölçeği Kısa Formu

c) Sosyo-Demografik Bilgi Formundan oluşan veri toplama araçların gerçek durumlarını yansıtacak şekilde samimiyetle cevapladıkları kabul edilmektedir.

2. Araştırmada deney grubuna uygulanacak kariyer yetkinlik programı etkinliklerinin görüşlerine başvurulmuş ilgili alan uzmanlarının görüşlerini eksiksiz ve net şekilde ifade ettikleri kabul edilmektedir.

3. Deney ve kontrol gruplarının ön test öznel iyi oluş ölçek verileri karşılaştırıldığında aralarında anlamlı bir fark olmadığı varsayılmıştır.

4. Deney ve kontrol gruplarının ön test yetkinlik kararı ölçek verileri karşılaştırıldığında aralarında anlamlı bir fark olmadığı varsayılmıştır.

5. Araştırma kapsamında kullanılan bilgi toplama araçlarının ölçülmesi hedeflenen değişkenleri ölçebilme gücüne sahip olduğu varsayılmıştır.

6. Kariyer yetkinlik programı etkinliklerinin lise öğrencilerinin kariyer yetkinlik kararı ve öznel iyi oluş düzeylerini arttıracak varsayılmıştır.

7. Araştırma sürecinde yer alan kontrol ve deney grubu öğrencilerinin testlere eşit koşullarda tabi tutuldukları varsayılmıştır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmanın bulguları ve genellenebilirliği ile ilgili bazı sınırlılıklar aşağıda maddeler halinde sunulmuştur:

1. Kariyer kararı yetkinlik programının kariyer yetkinlik kararı ve öznel iyi oluşa etkisinin incelendiği bu çalışma Kuzey Kıbrıs'ta bir lisede öğrenim görmekte olan altmış sekiz (68) lise öğrencisi üzerinde gerçekleştirildiği için genelleme yapılamaz.
2. Kariyer kararı yetkinlik programının kariyer yetkinlik kararı ve öznel iyi oluşa etkisi, Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği'nin ve Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi Kısa Formu Ölçeği'nin ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.
3. Araştırma, çalışmaya gönüllü katılım sağlayan deney grubunun Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği'ne Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi Kısa Formu Ölçeği'ne ve Sosyo-Demografik Bilgi Formu'na verdikleri cevaplarla sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Araştırma içerisindeki temel kavramlara ilişkin tanımlar aşağıda belirtilmiştir. Bunlar kariyer kararı yetkinlik programı, kariyer kararı verme yetkinliği ve öznel iyi oluş kavramlarıdır.

Kariyer Kararı Yetkinlik Programı: Kariyer Kararı Yetkinlik Programı SBKK (Lent, Brown ve Hackett, 1994) temel alınarak Işık (2010) tarafından üniversiteye yeni başlayan öğrenciler için geliştirilmiş 10 haftalık bir programdır. Bu programın temel amacı öğrencilerin mesleki yetkinlik beklentilerini arttırmaktır. Program etkinlikleri: Hedeflerim, Aktarılabilir Beceri, Altıgen Bahçe, İlgi Profilim, Nasıl Bir Gelecek, Meslek Alternatiflerim, Kar-Zarar Analizi, Özgeçmiş, Başarılı bir Çalışanla Görüşme, Değerlendirme Oturumları olmak üzere her biri 45 dakikadan oluşan oturumlardan oluşmaktadır. Bu tez çalışması, lise öğrencileri üzerinde test edilmiştir.

Kariyer Kararı Verme Yetkinliği: Bireylerin yaşamlarını şekillendirebilmeleri, geleceğe dair gerçekçi beklentilere sahip olmaları ve bu beklentilere ulaşılması için

gereken azim ve kararlılığa ulaşma ve kendilerine güvenme düzeylerini ifade etmektedir (Taylor ve Betz, 1983).

Öznel İyi Oluş: Bireyin kendi hayatına yüklediği anlamı olumlu mu, olumsuz mu olduğu ve onun kendi yaşam şekline değeri biçmesidir (Diener, 2000).

BÖLÜM 2

KURAMSAL-KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Kuramsal-Kavramsal Çerçeve

Bu bölümde ilk olarak araştırmanın temel kavramlarına ilişkin kuramsal çerçeve açıklanmıştır. Ardından değişkenler arasındaki ilişkileri inceleyen alan yazındaki ulusal ve uluslararası araştırmalara yer verilmiş ve özetlenmiştir.

2.1.1. Kariyer Kuramları

Aşağıda Savickas'ın Kariyer Yapılandırma Kuramı ve daha sonra da Sosyal Bilişsel Kariyer Kuramı'na yer verilmiştir.

2.1.1.1. Savickas'ın Kariyer Yapılandırma Kuramı (KYK)

Savickas (2002) tarafından geliştirilen Kariyer Yapılandırma Kuramı, kariyer yaşamının değişimi üzerine odaklanmaktadır. KYK, kapsayıcı bir kuram olarak kariyeri bütüncül bir bakış açısıyla ele almaktadır (Savickas, 1997, 2002, 2005). KYK'nın kariyer gelişimini bağlamsal, bütüncül, öyküsel ve yapılandırmacı bir yaklaşımla ele alması, kariyerin farklı boyutlarıyla bir bütün olarak anlaşılmasına katkı sağlamaktadır (Pişkin, 2017). Savickas'a (2005) göre ise kariyer kavramının iki farklı tanımı vardır. Bunlar, nesnel kariyer ve öznel kariyerdir. Nesnel kariyer, bireyin mesleki yaşantısında başlangıçtan emekliliğe kadar görev aldığı pozisyonların arka arkaya sıralanmasıdır. Kariyerin öznel tanımı ise kişinin geçmiş anıları, mevcut deneyimleri, gelecek beklentileri ve iş yaşamının oluşturduğu öznel yaşam öyküleridir. Savickas (2009)'a göre farklı meslek grupları, farklı özellik ve yetenekleri gerektirmektedir. Bireylerin mesleklerde başarılı olabilmeleri, mesleğin gerektirdiği özellikler ve kişinin özelliklerinin uyumlu olması ile sağlanabilir. Bu şekilde bir değerlendirme yapıldığında her bir bireyin pek çok farklı mesleği yapabilme becerisinin varlığı görülmektedir. Kariyer gelişimi bireylerin özelliklerinin yanı sıra benlik algısı, sosyoekonomik düzey, alınan eğitimler ve ebeveynlerden etkilenmektedir.

2.1.1.2. Sosyal Bilişsel Kariyer Kuramı (SBKK)

Sosyal Bilişsel Kariyer Kuramı Lent, Brown ve Hackett (1994) tarafından geliştirilmiş bir kuramdır ve Bandura'nın (1986) geliştirdiği sosyal bilişsel öğrenme kuramına dayanmaktadır. Bu kuram, insanların meslek tercihinde kişisel, sosyal ve kinestetik değişkenlerin bir araya gelmesinin etkili olduğunu vurgular. Örneğin bir kişinin meslek tercihinde geçmişteki deneyimleri, aile ve arkadaş çevresindeki insanların mesleki rehberliği ve yetenekleri gibi faktörler etkili olabilir (Lent ve Brown, 2006). SBKK, bireylerin kariyer seçimlerinin ve onları müteakip kariyer gelişiminin, belirli bir kariyer alanındaki başarı beklentilerinden, öz-yeterlik inançlarından (yani, belirli bir kariyer alanında iyi performans gösterme yeteneklerine olan güvenlerinden) etkilendiğini öne sürer (Çağlayan, 2019). SBKK ayrıca bu kişisel, sosyal ve kinestetik değişkenlerin, kariyer gelişimini etkilemek için bağlamsal faktörlerle (örneğin eğitim ve öğretim fırsatlarına erişim, aile ve uzman desteği) etkileşime girdiğini öne sürmektedir. Söz konusu bu ölçütler; temelde kendi kendine yetmeye dair inanışları, netice almayı beklemeleri, şahsi amaçlar, duydukları ilgi, sosyal destek, ketler ile şahsi yönelim şeklinde dillendirilebilir (Lent ve ark., 2010). Kişinin derslere yönelik ve kariyer yolculuğunun netleştirilmesinde öz-yeterliğe dair inanışları, sonuca ilişkin beklenti durumları ve şahsi amaçları netleştirme gibi değişkenlerin önemli olduğu varsayılmaktadır (Lent ve ark., 1994). Kimileri mesleki tercihte bulunurken etraflarındaki kişilerin onları desteklemesi ve onlara kılavuzluk yapmasına dair ihtiyaç hissetmekte ve öz-yeterlik problemini duyumsamaktadırlar (Sauermann, 2005). Bunun sonucu olarak sosyal bilişsel kariyer kuramı, kişisel değişkenleri konumunda olan öz-yeterliğin, mesleki tercihte bulunma aşamasındaki ağırlığına dikkat çekmektedir. Öz-yeterliğe yönelik inanç, kişinin belli bir konuda gereken aktiviteyi kendisinin gösterip göstermeyeceğine dair algılaması şeklinde ifade edilebilir. Kariyer sonuç beklentisi, kişinin sergilediği belli davranışların neticesine yönelik şahsi beklentileri; kişisel amaçlar ise netleştirilmiş bir alana kanalize olma isteği şeklinde tanımlanmaktadır (Niles ve Harris-Bowlsbey, 2013). Sosyal bilişsel kariyer kuramına göre kişilerin mesleki yönelimleri, en başta öz-yeterlik inanışları ve sonuca dair beklenti içinde olma durumlarına göre belirlenmektedir. Bireyler, kendilerini şahsen gereken düzeyde

gördüklerinde ve pozitif sonuç umduklarında o alana dair ilgi ve motivasyonları sürmektedir (Lent ve ark.,1994).

2.1.1.3. Sosyal Bilişsel Kariyer Kuramı Temel Kavramlar

SBKK'ya baktığımızda üç temel kavramının göze çarptığı görülmektedir. Bunlar Hedefler, Yetkinlik Beklentisi ve Sonuç Beklentisidir (Sönmez, 2018).

2.1.1.3.1. Kişisel Hedefler

Kişinin kendine güven duyması ve kendini herhangi bir alanda yeterli görmesi, bireyin yaşantılarına ve birikimlerine bağlıdır. Bireyin yetkinlik beklentisi belirlenirken önceki başarılı yaşantılarına bakarak karar vermesi önemli bir faktördür. Ancak bu, tek başına yeterli olmamaktadır bu noktada bireyin gösterdiği bireysel çabanın yetkinlik beklentisindeki en önemli faktör olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır (Bandura, 1977, 1986, 1997; Lopez ve Lent, 1992). Kişinin herhangi bir konuda üstün performans sergilemesi, yetkinlik ve sonuç beklentisini yükseğe çıkarırken aynı zamanda olumsuzluk yaşaması ve düşük performans sergilemesi, bireyin yetkinlik beklentisini olumsuz yönde etkilemektedir (Lent ve ark., 2002). Bandura (1999) buna sebep olarak bireyin bir konuda gösterdiği başarılı performans sayesinde onun farklı alanlarda da yüksek performans göstereceğine işaret etmektedir. Kişinin bir alanda gösterdiği yüksek gayret ve ilerleme, o kişinin farklı alanlarda da yüksek gayreti göstereceğine katkıda bulunabilir. Bireyin kişisel çabası sonucu elde ettiği başarıyla yetkinlik beklentisinin kuvvetlenmesi, bir alışkanlığının kazanılması olarak görülemez; sürekli dönüşüm ve değişim içerisinde olan yaşamın ve yaşamsal olayların üstesinden gelebilmesi için kendine güven duyması ve atabileceği adımları sergilemesi olarak görülmelidir (Bandura, 1995). Bireylerin yetkinlik beklentilerini ya da sonuç beklentilerini arttırabilmek için yapılan uygulamalarda danışanların göstereceği çabaları sergilemelerini sağlayacak minik adımların araştırılması ve davranışa dönüşebilmesi için kısa vadeli hedeflerin belirlenmesi ve bu hedeflere ulaşabilmenin derecelendirilmesi çok önemlidir (Betz, 2004).

2.1.1.3.2. Yetkinlik Beklentisi

Bandura (1986 ve 1997) bu kavramı, kişilerin birtakım çabaları sergileyebilmeleri için kendileri ile ilgili gerekli değişim ve dönüşümü yapabilme ve atılması gereken adımları atma kapasitesine olan güvenleri olarak ifade etmektedir. Bu açıklamadan hareketle yetkinlik beklentisini bireyin bir çaba göstermesi konusunda kendine olan güveni şeklinde özetlemek mümkündür. Lent ve ark., (1994) yetkinlik beklentisini kişinin herhangi bir olumsuz durumla karşılaştığında verdiği emek, efor sarf etmesi, isteğinde ısrarcı olması, bilişsel ve duyuşsal olarak bütünsel bir tepkide bulunması olarak değerlendirmektedirler. Bandura, (1986) birbirine yakın yetkinlik düzeyine sahip iki kişiden birinin diğerine göre daha üstün performans sergilediği durumlarda ikisi arasındaki performans farkının bireyin yetenekleri ile değil, bireyin yeteneklerine olan inancından meydana gelebileceğini savunmaktadır. Bu perspektiften bakıldığında bir konuda üstün performans sergilemek yalnızca yeteneklerle ifade edilemez dolayısıyla o alandaki yeteneğimizle alakalı düşünce ve yorumlama kabiliyetimize bağlıdır Taş (2011). Yetkinlik beklentisi ile ilgili göz ardı edilmemesi gereken önemli noktalardan bir tanesi yetkinlik beklentisinin yüksek olmasının çoğu zaman olumlu sonuçlar doğurmadığıdır. Bireyin gerçek benliği ile ideal benlik arasında çoğu zaman ciddi farklar ortaya çıkmaktadır. Bu da beraberinde çeşitli problemlerin yaşanmasına neden olabilmektedir. Örneğin kişinin yetkinlik beklentisinin yüksek olması ancak yetenek düzeyinin düşük olması halinde, birey kendi yetenek sevgisinin çok üstünde amaçlar belirleyecektir. Bu amaçları yerine getirebilecek yetkinlik seviyesine sahip olmadığı için başarısız olacak ve kendine olan güveni sarsılacaktır. Bunun tersi durumunda ise birey sahip olduğu yetkinlik seviyesi altında bir beklentiye sahip olursa bireyin belirlemiş olduğu amaç düşük kalacağından kişinin çaba harcaması ve çalışmaları için gerekli motivasyonu sağlaması mümkün olmayacaktır. Bundan dolayı birey, sahip olduğu yetkinlik düzeyine uygun ve biraz üstünde olan hedefleri gerçekleştirmek amacıyla performans sergileyecek ve kendini geliştirmesi noktasında kendine katkı yapacaktır (Bandura, 1986; Lent, 2005; Lent ve ark., 2002). Betz ve Luzzo (1996)'ya göre kişinin göstereceği bir performans veya bu performans alanına yönelik yetkinlik algısının düşük olması, bireyin hareket alanını daraltacak ve tepkisiz kalmasına neden olacaktır. Ancak kişinin

göstereceği performansa yönelik yetkinlik algısı yüksek ise bu durum bireyin hareket alanını genişletecek ve vereceği tepki çeşitliliğini arttıracaktır. Bandura'nın (1977) yetkinlik beklentisi teorisi öncelikle meslek danışmanlığı sürecinde kullanılmıştır. Hackett ve Betz'in (1981) kadınların cinsiyetlerine ilişkin sergilemeleri beklenen davranışlar örüntüsüne yönelik düşüncelerinin önündeki en büyük engel olan ve bilgi edinmelerini engellediği düşüncesinden hareketle kadınların mesleki gelişim süreçlerinde yetkinlik beklentisi kavramını derinlemesine araştırmışlardır. Mesleki gelişim sürecinde incelenmesi ve hayata dönük kullanımı başlayınca sosyal yaşamı şekillendiren ve toplumsal yaşamı olumlu yönde etkileyen bir kavram haline gelmiştir (Betz ve Voyten, 1997). Sosyal bilişsel perspektiften bakıldığında yetkinliğe ilişkin beklenti, "benlik saygısı" terimi gibi bir biricik ve herkese mal olmuş bir birim sayılmamaktadır. Bu birimden ayrı olarak bireyin değişik hareket tarzlarını hayata dönüştürebilme inancı olarak ortaya çıkmaktadır (Lent, 2005). Dolayısıyla kişiye atfen bütüncül bir benlik veya değer kavramından bahsedebiliyorken aynı bireyle ilgili çok değişik alanlarda yetkinlik beklentisinden söz edilmektedir (Tözün, 2010).

2.1.1.3.3. Mesleki Sonuç Beklentisi

Mesleki sonuç beklentisi, bireyin geleceği ile ilgili mesleki bilinçlenme çalışmaları sonucunda elde edilen öz farkındalık çalışmaları ve başarıya olan inancı şeklinde ifade edilebilir (Voyten, ve Betz, 1997). Ayrıca Lent ve ark. (1994) mesleki sonuç beklentisini bireyin destek alması ya da kendi ayakları üzerinde durabilmesi, bireysel özerklik seçeneğiyle iç içe kullanılabilmesi biçiminde ifade etmektedirler. Bu haliyle mesleki sonuç beklentisi, bireylerin mesleki yaşamlarını sürdürmeleri neticesinde öncelikle mesleki değer ölçülerini hayata geçirebilmelerine imkân verme hakkındaki düşünceleri olarak ifade edilebilir. Aynı şekilde mesleki sonuç beklentisi ile yakından ilintili olduğu varsayılan ögeler ilgiler ve tercih amaçları olarak ifade edilebilir. Lent ve ark., (1994)'na göre bireye sağlanan öğretmen ve aile dayanağı (O'Neil, McWhirter ve Metheny, 2008), yetkinlik beklentisi (Chronister ve ark., 2005) denetim merkezidir (Işık, 2009). Bireyin merakı, ilgileri ve gösterdiği performansın meydana gelmesinde yetkinlik beklentisi ve sonuç beklentisi temel kavramları birlikte etkin oldukları ifade edilse de yetkinlik beklentisi kavramına yönelik çok fazla çalışma yapılmıştır. Ancak "sonuç beklentisi" kavramı bilim adamları tarafından hak ettiği

ilgiyi görmemiştir. Bunun en önemli sebeplerinden biri bilişsel teoriyi geliştiren Bandura'nın en fazla yetkinlik beklentisi kavramına önem vermesi veya elinde yeterli derecede ölçme aracının olmamasıdır (Guillen ve Fouad 2006; Gore ve Swanson 2000). Fakat sonuç beklentisinin, kariyer kararı verme aşamalarını netleştirirken yetkinlik beklentisinden çok fazla etkisinin görüldüğü durumlar meydana gelebilir. Örnek olarak Bard, ve ark., (1998) danışmanlık ve rehberlik bölümünde yüksek lisans yapan öğrencilerin sonuç beklentilerinin olumsuz olmasından dolayı toplumun hoş karşılamayacağı düşüncesinden hareketle üzerlerinde sosyal baskı hissettikleri ve lezbiyenlere yönelik çalışma yapmamayı tercih ettikleri ortaya çıkmıştır Kurt (2019). Aynı şekilde eşcinsel bireylerin ise birçok konuda toplumun göstereceği refleksten kaçınarak yeterliliklerini sergileyemedikleri ve hayatın akışına kendilerini konumlandıramadıkları ortaya çıkmıştır. Bandura, (1977) sonuç beklentisi kavramını bireyin yaşantıya dönük davranış şekilleri ile belirli kazanımlar kazanacaklarına ilişkin varsayımlar olarak ifade etmektedir. Yetkinlik beklentisi, bireyin daha çok yeterliklerine ve öz farkındalığına yönelik algı süreci ile ilişkilidir (Bozgeyikli, 2004). “Ben bunu yapabilecek yeterlilikte miyim?” sorusunu soran sonuç beklentisi ise kişinin gerçekleştirmeyi düşündüğü davranışın doğuracağı sonuçlara yönelik beklentileri ile ilgilidir. “Eğer bunu başarırsam neler elde edeceğim?” sorusu yetkinlik beklentisi ile sonuç beklentisinde genellikle birbirine yakın bir çizgi çizerken bazen birinin yüksek ötekinin ise düşük olduğu durumlar da söz konusu olabilir (Işık, 2013). Örneğin birey çok gelir getireceğini düşündüğü için yapmayı planladığı bir iş konusunda kendisini yetkin görmeyebilir. Bunun tam tersi bir durum da söz konusu olabilir: Birey herhangi bir konuda kendisini yetkin görebilir ancak o iş yapması durumunda sosyal çevresinin kendisini dışlama korkusundan dolayı olumsuz bir sonuç beklentisine sahip olabilir ve dolayısıyla bu işi yapmaktan vazgeçebilir. Hem yetkinlik beklentisi hem de sonuç beklentisi, bireylerin tercihleri ve gösterecekleri çabaya bağlı olarak amaçların gerçekleşmesinde çok etkindir. Bireyler herhangi bir alanda yetkinliğe sahip olduklarını düşünüyorlarsa ve bu alanda performans sergilemeleri halinde olumlu bir sonuç alacaklarına olan inançları yüksek ise bu alanda ilerlemelerini sağlayacak tercihler ve hedefler koyabilirler (Işık, 2013). Belirlemiş olduğu bu hedeflere ulaşması veya ulaşamaması bireyin o alandaki yetkinlik beklentisi ve sonuç beklentisini ya arttıracak ya azaltacaktır. Bu açıdan kavramlar arasında

karşılıklı bir etkileşimden söz etmek mümkündür. Bu etkileşimde bireyi belirli alanlara ve konulara yönlendirme veya uzak durmasına sebep olan olumlu veya olumsuz gelgitlerin yaşanması olasıdır (Lent, 2005). Bandura, (1977) sonuç beklentisi ile yetkinlik beklentisinin ayrılmaz bir bütün olduğunu ve bu sebeple aynı kaynaktan çıktıklarını ifade etmiştir. Bireyler, olayların sonucuna bakarak kendilerine yarayan ve kendilerini hedeflerine ulaştıracak olan aktiviteler konusunda daha fazla zaman harcayarak bu alandaki yetkinlik beklentilerini ilerletmeye çalışırken olumsuz sonuçlara neden olabileceğine inandıkları yaşamsal hareket alanlarından uzak durmayı tercih edeceklerdir Bandura (2001). Sosyal Bilişsel Kariyer Kuramı'nda bireyin sonuç beklentisini etkileyen en önemli etmenin öz-yeterlik inançlarının yani yetkinlik beklentilerine olan inançlarının belirleyici olmasıdır. Bireylerin kendilerine olan inançları ve güvenleri, yapacakları etkinliklerin yegâne belirleyicisidir. Bireyin yapacağına ve başaracağına olan inancı, onun başarılı olacağı fikrini güçlendirmekte ve düşüncesini eyleme dönüştürme konusunda olumlu sonuçlar alacağı fikrini desteklemektedir (Lent ve ark., 1994). Yetkinlik beklentisi ve sonuç beklentisi kavramları, bireyin daha başarılı olduğu alanları daha az başarılı olacaklarını ayrıca gösterecekleri çaba neticesinde hayatlarında neleri başarabileceklerini veya önlerine çıkabilecek olumsuzlukları bertaraf etme konusunda ihtiyaç duyacakları motivasyon kaynağını nasıl temin edeceklerini belirler (Bandura, 1977). Bandura, (1997) sonuç beklentisini üç farklı şekilde dile getirmiştir. İlki davranış meydana geldikten sonra oluşan fiziki sonuçlardır. İkincisi sınıf ortamında öğretmenden alınan övgü veya yapılan yaramazlığa gösterilen tepki. Üçüncü sonuç beklentisi ise bireyin içsel konuşmaları neticesinde kendini ödüllendirmesi için verdiği güzel dönütler veya kendini yermek için kullandığı olumsuz dönütlerdir. Birey, bir tepki geliştirirken özellikle o tepkinin yaratacağı muhtemel sosyal neticelerine odaklanmaktadır (Bayrakçı, 2007).

2.1.1.3.4. Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi

Kariyer kararına yönelik yetkinlik beklentisi, bir kişinin meslek seçiminde olası sonuçlarını düşünerek kendisinin o meslekte başarılı olabileceğine inanıp inanmayacağını ölçen bir kavramdır. Bu beklenti, kişinin kendine olan güvenini ve kendini o meslekte başarılı olarak görüp görmediğini yansıtır. Kariyer kararı yetkinlik

beklentisi, sosyal bilişsel kariyer kuramına göre kişinin kariyer seçiminde etkili olan önemli bir değişkendir. Kariyer kararı yetkinlik beklentisi bireyin mesleki gelişim görevlerini hayata geçirmek için ihtiyaç duyduğu her şey kısaca “özgüven” şeklinde ifade edilebilir (Betz ve Hackett, 1981). Adı geçen sorumluluklar, Crites’in (1976) kelimelere döktüğü gibi ihtiyaca cevap veren bir kariyer ve mesleki gelişim süreci için ihtiyaç duyulan (1) bireyin kendini doğru algılaması (2) bireyin kendisine hitap eden meslek grupları ile ilgili bilgi toplaması (3) doğru hedeflerin belirlenmesi (4) geleceğini düşünerek kendisi için plan yapması ve (5) ortaya çıkan problemleri çözebilme davranışları sergilemesidir. Buradan hareketle bireyin kariyer kararı beklentisinin üst düzeyde olması; o bireyin bilgilerini, yeteneklerini ve değerlerini net şekilde ortaya koyabilmesi, iş kolları ile alakalı net çıkarımlarda bulunabilmesi ve hedeflerini belirlerken özellikle gerçekleşme ihtimali olan ulaşılabilir amaçlar ortaya koyabilmesi bu amaçlara doğru yol alırken önüne çıkan engelleri aşma konusunda kendisine güvenin yüksek olması olarak tanımlanır. Dolayısıyla kariyer kararı yetkinlik beklentisi üst düzeye çıktıkça bireyin kararsızlığında da azalma olacaktır (Taylor ve Betz, 1983). Mesleki gelişim süreçleri ile ilgili araştırma ve geliştirme davranışlarının arttığı (Blustein, 1989), kariyer ve bireysel olgunluk düzeyinin arttığı (Patton ve Creed, 2001), doğru kariyer tercihlerinin yapılması sonucunda uyumun ilerlediği (Chung, 2002), çeşitli meslek gruplarının ortaya çıktığı süreçte kariyer yöneliminin netleştiği ve meslek noktasındaki tercih alanının belirginleştiği (Gushue ve ark., 2006) ile ilgili çeşitli araştırma sonuçları vardır. Kariyer kararı beklentisi üst düzeyde olan kişilerin meslek seçim süreçleri daha kolay olmakta ve bu kişiler kendilerine uygun amaçları belirleyebilmektedir. Kariyer kararı yetkinlik beklentisi düşük bireylerin ise meslek seçim süreçleri daha zor olmaktadır (Rogers ve ark., 2008).

2.1.1.3.5. Super’ın Yaşam Boyu-Yaşam Alanı Kuramı

Super’e ait yaşam boyu- yaşam alanı kuramı, gelişimin kariyer boyutuna ilişkin bir kuramdır ve insanların kariyerlerini etkileyen faktörleri inceler (Eryılmaz ve Mutlu, 2017). Kuram, insanların yaşamları boyunca farklı yaşam alanlarında edindikleri deneyimlerin kariyerlerine nasıl yansıdığını araştırır (Aliyev, 2008). Yaşam alanları, insanların hayatlarının farklı dönemlerinde ağırlıklı olarak yaptıkları etkinlikleri kapsar (örneğin öğrenme, iş, aile ve toplum gibi) (Canbay, 2010). Bu kuram, insanların

kariyerlerini etkileyen faktörleri sınıflandırarak insanların kariyerlerini nasıl yönlendirebileceklerine ilişkin önerilerde bulunur. Super'ın yaşam boyu yaşam alanı kuramı, bireylerin çevre ile ilişkileri sonucunda oluşturdıkları benlik tasarımının bir mesleğe yönelmesi ile mesleki seçim sürecini açıklamaktadır. Super, (1963)'e göre her birey birbirinden farklı yetenek, kişilik ve özelliklere sahiptir bu nedenle benlik tasarımları da birbirinden farklıdır. Ancak her mesleğin gerektirdiği beceriler ve kişisel özellikler de mevcuttur. Buna rağmen belirli bir meslek grubundaki tüm kişiler aynı özellikleri sergilememektedirler, bu durum benlik tasarımının öznelliğinden kaynaklanmaktadır. Bireyler yaşamları boyunca farklı rolleri deneyimler ve farklı yaşantılar sonucunda değişimler yaşarlar. Bu yaşantı geçmişi mesleki seçimlerini de etkilemektedir.

Super bu değişim sürecini maksi-döngü adını verdiği 5 dönemde açıklamaktadır.

1. Büyüme Dönemi (4-13 yaş arasında): Çocuklar bu dönemde çevrelerini tanımaktadırlar. Bu dönemde okul yaşamında başarılı olma inancı, çalışma alışkanlıkları kazanılması ve çocuğun geleceğe yönelik ilgisinin artması önemlidir.
2. Keşfetme Dönemi (14-24 yaş arasında): Kendi içinde netleşme, belirginleşme ve pratik biçiminde üçe ayrılmış olan bu dönemde mesleklere yönelik daha net düşünceler gerçekleşmektedir. Belirleme basamağı, mesleki seçim için hazır olunan ve geçici tercihlerin yapıldığı süreçtir. Uygulama basamağı, kişilerin amaçladıkları kariyerleri ile ilgili planlama yapmalarını ve iş hayatı ile ilgili bağlantılar kurmalarını kapsamaktadır.
3. Yerleşme Dönemi (25-45 yaş arasında): Koruma, güncelleme ve yenilik basamaklarından oluşan bu dönem, artık işte ilerlemeden ziyade var olan konumun korunduğu bir dönemdir. Koruma basamağında, bireyin iş ile ilgili yeni şeyler öğrenerek rekabette geriye düşmemesi ve iş yerindeki yerini koruması önemlidir. Güncelleme basamağı, bireyin iş ile ilgili yenilikleri takip etmesi, bu konuda düzenlenen hizmet içi eğitimlere, programlara katılması konularını kapsamaktadır. Yenilik basamağı bireyin mesleki ilerleme kaydetmesini içermektedir (Yeşilyaprak, 2014).
4. Sürdürme Dönemi (45-65 yaş arasında): Karar kılma, sağlamlaştırma ve ilerleme basamaklarından oluşan bu dönem bireyin artık bir işte çalışmaya başladığı dönemdir. Karar kılma basamağında, işe alışma ve işin gereklerinin yerine getirilmesi

önem kazanmaktadır. Sağlamaştırma basamağı, var olan işte güvenilir bir yer edinme ve iş konusunda yeterlik sahibi bir kişi olmayı kapsamaktadır. İlerleme basamağı ise bireyin işi ile ilgili daha fazla sorumluluk alması veya terfi etmesi gibi durumların yaşandığı zaman olarak değerlendirilmektedir.

5. Çöküş Dönemi (65 yaş ve sonrası): Yaş ile beraber fiziksel ve zihinsel süreçlerin yavaşlaması ile bireylerin mesleki ilgilerinin azaldığı dönem yavaşlama, emeklilik planı yapma ve emeklilik basamaklarından oluşmaktadır. Yavaşlama basamağında, birey iş ile ilgili sorumluluklarını azaltma yoluna girer. Emeklilik planı basamağında, işten ayrıldıktan sonra yapılacak olan harcamaların finansal planlaması ve emeklilik döneminde yapılacak etkinliklerin seçimleri gerçekleşmektedir. Emeklilik basamağında birey iş yaşamındaki rollerini bırakarak aile, vatandaşlık ve sosyal rollerine daha fazla zaman ayırmaya başlamaktadır (Super, 1991; Yeşilyaprak, 2014; 2015).

2.2. İyi Oluş

İyi oluş kavramı, kişinin normal bir psikolojik işleyişe ve deneyime sahip olduğunu ifade etmektedir (Çiçek ve Almalı, 2020). İyi oluş kavramı bir tek felsefik değil, farklı birçok alanda özellikle Aristoteles döneminden beri araştırmalara konu olmuş ve iyi oluş kavramına her geçen gün artan bir ilgi duyulmuştur (Wilson, 1967; Easterlin, 1974; Ryff, 1989; Ryff ve Keyes, 1995; Lucas ve ark., 1996; Diener ve ark., 1999; Deci ve Ryan, 2000). İyi olma hali kavramsal olarak somut olmayan bir olgu olduğundan birçok boyut içeren ve basit olmayan bir yapıya sahiptir. Gelişimine felsefi açıdan bakıldığında iki ana felsefi akımın ön plana çıktığı görülmektedir: 1.Neticesinde yaşam doyumu ve heveslerin yerine getirilmesini amaç edinen hazzı temel alan bakış açısı (Rahmani ve ark., 2018). Haz alma bakımından iyi oluşta en çok vurgulanan şey olumlu duygu durumunun sık yaşanması ve olumsuz duygu durumunun en az düzeyde yaşanmasıdır. Dolayısıyla yaşamdan en iyi şekilde faydalanarak hazzı ulaşmaktır (Diener, 1984). Haz ve mutluluk birbiri ile doğru orantılıdır. Program hedonik iyi oluş, doğal olarak güzel olanın peşinden gitmektir. Bir bireyin yaşamında hedonik iyi oluştan bahsedebilmek, o bireyin yaşamındaki mutlu ve huzurlu zamanlar ile istenmeyen zamanların dengeli oluşu ile açıklanabilir. Bireyin iyi bir yaşam sürmesi onun çektiği sıkıntılardan çok, mutlu anlarına odaklanıp

güzel bir yaşamın tadını çıkarmak demektir. Burada en çok dikkat edilmesi gereken kişinin yaşama bağlılığının ölçüsüdür. Kişinin yaşama ne kadar bağlı olduğu kendini ne kadar iyi hissettiği, zevkle yaşadığı anların tadını ne kadar çıkarabildiği ve yaşamındaki olumsuzluklara takılmadan daha çok olumlu yönleri ne kadar görebildiği ile ilgilidir (Maddux, 2018). İkincisi hedonik iyi oluşturmaktır. Mesleki gelişim sürecinde hedonik iyi oluşa baktığımızda ise buradaki temel amaç bireylerin mesleki gelişim süreci etkinliklerinden olabildiğince zevk almayı hedeflemesidir. Bu yaklaşıma göre bireyler eğitim-öğretim sürecinin kendilerine sağlamış olduğu imkânları en iyi şekilde kullanarak özellikle aile, meslek ve toplumsal statü elde ederek kendilerini geliştirmeli ve öz farkındalıklarının üst düzeye çıkarmalıdır. İçin eğitimin olanaklarından en iyi şekilde faydalanarak eğlenceli aktivitelerle hazzı baz alan iyi oluş düzeyini üst seviyeye çıkarmalı. Bireylerin kariyer kararlarını doğru vermeleri neticesinde haz temelindeki iyi oluş düzeylerinin de yükseleceği aşîkârdır.

2.2.1. İyi Oluşun Yararları

İyi oluş, insanların fiziksel, duygusal ve zihinsel ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlayan bir davranış şeklidir (Temizkan, 2010). Bu davranış şeklinin yararları, insanların hayatlarının farklı alanlarında görülebilir. Örneğin iyi oluş sayesinde insanlar, daha iyi ilişkiler kurabilirler, insanlar arasındaki iletişim ve etkileşim iyileştirilebilir, bu da insanlar arasında daha iyi ilişkiler kurulmasına yardımcı olur. Ayrıca daha iyi bir sağlık durumuna sahip olabilirler (Türker, 2010). İyi oluş, insanların fiziksel ve duygusal sağlıklarını olumlu etkileyebilir. Diğer taraftan iyi oluş sayesinde insanlar daha az stres yaşayabilir, bu da fiziksel ve duygusal sağlıkları için olumlu bir etki yaratabilir. Daha iyi bir öğrenme ortamı oluşturabilirler. İyi oluş, insanların öğrenme sürecine pozitif bir katkıda bulunabilir. Sonuç olarak, iyi oluş sayesinde insanlar daha rahat öğrenirler ve daha iyi anımsama ve algılama yeteneklerine sahip olabilirler. İyi oluş, insanların iş yaşamlarında daha iyi performans göstermelerine yardımcı olabilir. Araştırmaların büyük kısmı iyi oluşun sebeplerine yönelmişti fakat yakın zamanda yapılan çalışmalar iyi oluşun sonuçlarına ve temel olarak ileri seviyede öznel açıdan iyi olmanın verimli fonksiyonellik açısından yararlı bulunup bulunmadığına veya koşulların değişkenliğine bağlı hedeflere ulaşmayı olumsuz etkileyip etkilemediğine dikkat kesilmiştir. Elde edilen araştırma verileri, ileri düzeyde iyi oluş ve hayat doyumunun

sağlıklı ve uzun yaşam, meslek ve maddi getiri, toplumsal bağlantılar ve sosyal kazanım olarak hayatı dört ana başlıkta kayda değer biçimde olumluya dönüştürdüğünü ortaya koymaktadır (King, ve Diener ,2005; Biswas-Diener, 2008).

2.3. Öznel İyi Oluş

Diener'in (1984) bakış açısına göre öznel iyi oluş, kişinin yaşamında süregelen olumlu ve olumsuz duygu durumuna verdiği tepki ve aldığı hazza ilişkin bireysel değerlendirmesi olarak öne çıkmaktadır. Bu bakış açısına göre bireyin yaşamında olumlu ve olumsuz ilişkiler yaşaması ve bu olaylara verdiği tepkileri, içinde bulunduğu ruh hali, aile, okul ve iş yaşamı gibi değişik yaşam alanlarına ilişkin aldığı zevk ve doyumunu içermektedir (Diener, Oishi ve Lucas, 2002; Diener, Suh ve Oishi, 1997).

Öznel iyi oluş kavramına baktığımızda öne çıkan üç özellikten bahsedebiliriz. İlki öznel olmasıdır. Çünkü bireyin kişisel yaşamına ilişkin kendi değerlendirmelerini içermektedir Diener (2001). İkincisi iyi olma halidir. İyi olma hali sadece olumsuz durumların olmaması değil beraberinde yaşam enerjisinin yüksek olmasını da gerektirmektedir. Jahoda,(1958) öznel iyi oluşun koşullarını değerlendirirken ruhsal anlamda bir hastalığın veya rahatsızlığın olmamasını yeterli görmediğini ifade etmiştir (Akt. Diener ve ark., 2002). Öznel iyi oluş kavramının varlığından bahsedebilmek için kişinin kendisini hayata bağlayan bir amacının olması, olumlu bireysel özerklik düşüncesine sahip olması, olumlu duygu durum yaşaması, mutlu olması, yoğunluklu olarak pozitif bakış açısına sahip olması durumlarının sağlanması gerekir (Ryan ve Deci, 2000). Üçüncüsü ise bireyin yaşamını bir bütün olarak değerlendirmesi ve genel bakış açısının olumlu olması olarak ifade edilebilir. Bu kısımdaki en önemli nokta bireyin kendi yaşamı ile alakalı olumlu bir yargıda olmasının vurgulanmasıdır (Diener, 1984). Bir bireyin kendi yaşamına dair değerlendirmeleri o bireyin bilinç düzeyi, duygu durumu ve bunları değerlendiriş biçimine bağlı olarak üç alt boyutta değerlendirilebilir. Bunlar bireydeki duygusal boyutu gösteren olumlu ve olumsuz hisler ile yaşamın anlamı olarak ifade edilebilir. Bireyin iyilik hali, onun olumlu ve olumsuz duygu durumunu ve kendisindeki duygusal boyutu; yaşam doyumuna dair düşünceleri ise biliş düzeyini ifade etmektedir (Diener, Kesebier ve Lucas, 2008; Pavot ve Diener, 2008; Diener ve Diener, 1996). Olumlu Duygulanım: Bireydeki hayat enerjisinin üst seviyede olmasını çevresine pozitif enerji vermesine, mutlu hareketli

hislerinin ağırlıklı olarak hissedilmesini ifade eder (Tatlıoğlu, 2010). Olumsuz Duygulanım: Bireyin çökkün bir ruh hali sergilemesi, üzgün, bıkkın, kendini değersiz görmesi ve geleceğe dair kaygılarının yoğun olması durumlarını ifade eder (Tatlıoğlu, 2010). Yaşam Doyumu: Kişinin kendi yaşamıyla alakalı olarak başkasının etkisinde kalmadan kendi bakış açısını sergilemesi ve kendisini algılama biçimi olarak ifade edilebilir. Bu ifade aynı zamanda bireyin ailede, çevrede, iş ortamında ve sosyal ortamda kendisine dair algısının boyutlarını gösterdiğinden bu aynı zamanda kişinin kendisi ile alakalı bilişsel doyumunu da ifade etmektedir (Çivitçi, 2012). Yukarıda ifade edilen iyilik haline dair boyutlar beraber değerlendirildiğinde bireylerin olumlu duygu durumunu yoğun yaşamaları, olumsuz duygu durumunu ise az hissetmeleri yaşamlarından yüksek düzeyde doyum aldıkları ve aynı şekilde öznel iyi oluş düzeylerinin yüksek olduğuna işaret etmektedir (Diener, 2001).

2.3.1. Öznel İyi Oluş Kuramları

Öznel iyi oluş kavramına pek çok kuram (sosyal karşılaştırma kuramı, uyum kuramı, erek kuramı, etkinlik kuramı, akış kuramı, tabandan tavana tavandan tabana kuramı, sabit nokta kuramı, yargı kuramı, bağ kuramı) tarafından açıklama getirilmiştir. Bu kuramlara ait detaylı bilgiler aşağıda sunulmuştur.

2.3.1.1. Sosyal Karşılaştırma Kuramı

Sosyal karşılaştırmaya yönelik ilk çalışmaları Festinger (1954) gerçekleştirmiştir. Festinger'e göre insanlar, diğer insanlarla kendilerini karşılaştırmaya meyillidir. Bireyler kendilerine göre daha alt düzeyde veya daha kötü pozisyonundaki bireylerle kendilerini mukayese ederek “onlara nazaran daha iyi durumdayım.” düşüncesinden hareketle öznel iyi oluş düzeylerini yükseltebilirler (Yetim, 2001). Yine bu karşılaştırma, çeşitli durumlarda “benim yaşadıklarım benzer yaşantılar varmış, bu noktada tek başına değilmişim aslında.” duygusuna büründürerek kişilerin negatif hislerden kurtulmalarının yolunu açmaktadır.

2.3.1.2. Uyum Kuramı

Uyum kuramı bağlamında bireyler geçmiş hayat tecrübelerini yaşam yolculukları için dönüm noktası şeklinde algılayıp yeni hayat tecrübelerini eskilerle kıyaslayarak

değerlendirmeye tabi tutmaktadır (Brickman ve Campbell, 1971). Bireyler başlarına gelen yeni durumlara daha şiddetli tepki göstermeye meyillidir. Fakat ilgili durum veya olayların devamlılık göstermesi insanların bunlara alışıp uyum göstererek önceki kadar güçlü tepkiler göstermemelerini sağlamaktadır. Kurama göre, bu zaman zarfında insanların eski hayat tecrübelerinin sebep olduğu eşiğin üstünde bir olay başlarına geldiğinde başta sevinçli hissedecekleri ve bu olayın insanların öznel iyi oluş düzeylerini yükselteceğini öngörmektedir. Fakat bu öznel iyi oluş düzeyi sürekli bir durum değildir çünkü mutluluk sebebi konumundaki olay veya durum devamlı olduğunda uyum göstermenin neticesi olarak kişilere mutluluk ve sevinç sağlama özelliğini kaybedecektir (Buss, 2000).

2.3.1.3. Erek Kuramı

Erek kuramın temelinde gereksinimlerin karşılanmasıyla doyum ve mutluluk sağlayacağı, aksi halde ise mutsuzluk sebebi olacağı düşüncesi vardır (Yetim, 2001). Daha açık söylemek gerekirse erek kuramı mutluluğu istenen hedefleri elde etme şeklinde açıklamaktadır (Dost-Tuzgöl, 2007). Maslow'a ait ihtiyaçlar hiyerarşisindeki aşamalar bu kuramda kişiye haz sağlayan gereksinimler şeklinde görülmektedir. Amaçlara ulaşmak için ihtiyaçların karşılanması önem taşımaktadır (Diener, 2000). Gereksinimler karşılanıp hedeflere varıldığında insanların öznel iyi oluşları da temin edilecektir. Bireylerin hedeflerine varmaları neticesinde hissettikleri mutluluğun boyutu istenen hedef doğrultusunda verilen emeğe, ayrılan zaman ve hedef kişi için önemine göre değişim gösterebilmektedir (Diener ve ark., 1999). Bu bağlamda insanlar kendileri hakkında daha realist ve kolay amaçlar koyduklarında hedeflerine varmaları daha kolay olacağından sevinçlerinin daha güçlü görülmesi ve hayattan daha çok doyum sağlamaları imkân dâhilinde olacaktır (Palys ve Little, 1983). Ek olarak, bireyler hedeflerine varma konusunda gelişim gösterdikçe artan pozitif hislere ve dolaylı olarak öznel iyi oluşa da ulaşmış olacaklardır. İnsan türü amaçları olan bir varlık olmasından kaynaklı olarak davranışlarını spesifik bir hedefe kanalize eder ve bu hedef paralelinde bilişsel planlar geliştirir (Yetim, 2001). Bireylerin hedeflerinin bulunması, onları mücadele içinde tutan bir vesiledir. Hedefleri için davranış gösteren insanlar bu süreçte başlarına gelen zorluklarla daha güçlü uğraş vererek sıkıntılı dönemlerinde dahi iyi oluş halini koruyacaklardır (Bar, 2016).

2.3.1.4. Etkinlik Kuramları

Bu kuram mutluluğa ulaşmak için erek kuramının tersine sonuçtan çok sürece önem vermektedir. Yani amaçları elde etmekten çok amaçlara ulaşma yolunda olmak, bireylere daha çok haz sağlamaktadır. Bu noktada öznel iyi oluşun kaynağı, yapılan etkinlikler olarak ifade edilmektedir (Ryan ve Deci, 2001). Bu etkinliklere bireylere ait hobiler, yapılan egzersiz faaliyetleri ve sosyal ilişkiler örnek olarak gösterilebilir. Öznel iyi oluş düzeyini yükseltmek için etkinliğe yönelik ilk faaliyetler Fordyce, (1977) tarafından alan yazına geçmiştir. Burada öznel iyi oluşu arttırma maksadıyla çeşitli stratejiler ortaya konulmuştur. Bunlar:

1. Öznel iyi oluşu önemsemek,
2. İyi bir arkadaş olmanın gereğine göre hareket etmek,
3. Sağlıklı bir kişilik için çalışmak,
4. Pozitif düşünmeye çalışmak,
5. Sosyal kişilik özellikleri sergilemeye çalışmak,
6. Anlamlı etkinlikler yapmak,
7. Gerçekçi planlamalar yapmak ve hayata geçirmek,
8. Şimdiki ana odaklanarak yaşam sürmek,
9. Negatif duyguları en aza indirmek,
10. Kaygıyı azaltmak

şeklindeki stratejilerdir (Fordyce, 1977).

2.3.1.5. Akış Kuramı

Akış kuramı doğrultusunda insanlar kabiliyetlerine göre faaliyetler karşısında diğer şeyleri önemsemeyecek şekilde kendilerini ilgili faaliyetlere yani akışa kaptırmaktadırlar. Fakat burada faaliyetin kişinin ilgi ve yeteneklerine uygun olması önemlidir. Tersı durumda birey kendi yetenek ve ilgisi dışında gerçekleştirdiği faaliyetten haz almayarak endişe ve stres hislerini yaşayabilecektir. İlgi ve yetenekleri doğrultusundaki faaliyetler kişiye becerabiliyorum hissi vererek kişinin faaliyetlerden haz duymasına vesile olacaktır. Kendilerini akışa kaptıran kişilerde pozitif hisler artış gösterirken negatif hisler azalma eğiliminde olacaktır (Csikszentmihalyi, 1999). Bu yolla insanların öznel iyi oluşları da artış gösterecektir. İlâveten bu süreçler

önemsendiğinde insanlara mutluluk veren ve öznel iyi oluş düzeylerini yükselten etkinliklerin resmi de çizilmiş olacaktır (Özkan, (2019).

2.3.1.6. Tavandan-Tabana ve Tabandan-Tavana Kuramı

Bu kuram John Locke tarafından yukarıdan aşağıya, aşağıdan yukarıya olarak da ifade edilmektedir (Elmas,2013). Bireylerin hayatlarında mutluluk sağlayan hatıraların toplamı şeklinde açıklanan bu kuram, günümüz psikoloji literatüründe önemli bir konuma yükselmiştir (Yetim, 2001). Bireyler hayatlarındaki acı ve mutluluk hissettiren durumları şahsi yorumlayarak kendilerini sevinçli ya da üzgün olarak görmektedirler (Stones ve Kozma, 1980). Bu kurama göre insanlarda öznel iyi oluş, hayatlarındaki pozitif hisler ve mutlu hissettiren hatıraları çoğaltmaları yoluyla gelişmektedir (Dost- Tuzgöl, 2004). Daha açık olarak insanların genel mutlulukları hayatlarında haz sağlayan anıların üzgün hissettiren hatıralardan çok olmasıyla ilgilidir. Tavandan tabana kuramına göre öznel iyi oluş, insanın kişiliği ile de yakından ilgilidir. İnsanın kişiliği, hayatta karşılaşılan durumlara gösterilen tepkileri etkisi altına almakta, bireyin hayatındaki olayları yorumlama yolu ise öznel iyi oluş düzeyini etkisi altına almaktadır. Bireyler, karşılaştıkları durumları pozitif veya negatif şekilde değerlendirebilmektedir. Bireylerin yaşamlarındaki pozitif algılamalarının olması da öznel iyi oluşlarına etki etmektedir (Diener, 1984). Bütüncül değerlendirildiğinde aşağıdan yukarıya yaklaşımında öznel iyi oluş, insanın yaşamında mutluluk sağlayan olayların toplamı ile meydana gelirken yukarıdan aşağıya kuramında pozitif dünya algısı ve bakış açısının neticesinde öznel iyi oluş ortaya çıkmaktadır. Yani aşağıdan yukarıya yaklaşımında öznel iyi oluş etki özelliği taşıırken, yukarıdan aşağıya yaklaşımında ise sebep özelliği taşımaktadır (Dost-Tuzgöl, 2004).

2.3.1.7. Sabit Nokta Kuramı

Sabit nokta kuramına ait gerçekleştirilen araştırmalarda öznel iyi oluşun insanın hayat serüveninde değişim göstermediği ve belli düzeyde sabitliğini koruduğu öne sürülmektedir (Lykken ve Tellegen, 1996). Öznel iyi oluşun bir nevi kalıtsal yönüne vurgu yapılmaktadır. Bireyler, hayatları süresince birtakım olayların etkisine girseler de bu etki zaman içerisinde gücünü kaybedecek ve insanlar olmaları gereken noktaya geri döneceklerdir (McCullough ve Emmons, 2003). Bu açıdan bakıldığında sabit

nokta kuramı uyum kuramı ile benzeşmektedir. Fakat uyum kuramında öznel iyi oluş, kişinin eski tecrübeleri ile yeni hayat tecrübelerinden etkilenirken sabit nokta kuramında bu etkiyi genetik faktör oluşturur (Doğan, 2013).

2.3.1.8. Yargı Kuramı

Bu kuram öznel iyi oluşu bireylerin sahip oldukları yeterlilikler ile hayal ettikleri yaşam standartları arasında ortaya koydukları kıyaslamanın neticesine bağlamaktadır. Bireyler kendilerine koydukları standardın üzerinde bir hayat sürüyor ise hayattan keyif duyarak doyum alacaklar ve sonuç olarak mutlu olacak ve öznel iyi oluşları artacaktır (Yetim, 2001). Fakat bireyler kendileri için belirledikleri standartların altında bir hayat yaşıyor iseler hayatlarından doyum elde etmeyerek negatif hislere sahip olacaklar ve öznel iyi oluş düzeyleri düşecektir. Yargı kuramının sosyal karşılaştırma kuramına benzerlik gösterdiği söylenebilir. Sosyal karşılaştırma kuramına göre de bireyler kendilerini diğer bireylerle karşılaştırmaya meyillidirler. Gerçekleştirilen çalışmaların sonuçlarına göre öznel iyi oluşu yüksek insanlar, kendilerini daha zor şartlardaki bireyler ile karşılaştırmaya meyilli iken öznel iyi oluşları düşük insanlar kendilerini hem daha iyi durumdaki ve daha kötü durumdaki bireyler ile karşılaştırmaya meyillidirler (Diener, 1984).

2.3.1.9. Bağ Kuramı

Bağ kuramı, insanların olaylara veya durumlara eskiden zihinlerinde bulunan bilişsel şemalar ile bağlantılar oluşturarak tepki gösterdikleri kabulünü temel almaktadır (Schwarz ve Clore, 1983). Bireyler zihinlerinde ne denli pozitif bilişsel düşüncelere sahip olur iseler mutlu olma olasılıkları o denli artacaktır çünkü karşılaştıkları durumları bu düşünceler ile bağlantılar oluşturarak anlamlandırmış olacaklardır. Bu şekilde insanlar, pozitif tepki sergilemeyi öğreneceklerdir (Diener, 1984). Mutlu olan ve öznel iyi oluş düzeyleri yüksek olan bireylerin çok çeşitli ve olumlu bilişsel yüklemelerinin olduğu, üzgün ve öznel iyi oluş düzeyleri düşük bireylerin ise daha basit ve negatif bilişsel yüklemelerinin olduğu görülmüştür (Yetim, 2001).

2.4. Öznel İyi Oluşu Etkileyen Etmenler

Kişilerin birtakım özellikleri, öznel iyi oluşlarıyla doğrudan ilişkilidir. Yapılan bazı çalışmalar bu durumu desteklemektedir. Diener (1984) öznel iyi oluşu etkileyen değişkenleri, sosyal destek değişkenleri, kişilik değişkenleri ve biyo-sosyal değişkenler olmak üzere üç kategoride ele almıştır. Biyo-sosyal değişkenlerin yaş ve cinsiyet ile ilişkili olduğu görülmüştür. Özsaygı ve dışadönüklük ile kişilik değişkenlerinin ilişkili olduğu görülmüştür. Sosyal destek değişkeninin ise aile doyumu ile ilişkili olduğu görülmektedir. Bireylerin öznel iyi oluş düzeyleri ile yaş ve cinsiyet değişkenlerini araştıran pek çok çalışmada (Robinson ve Andrews, 1991), öznel iyi oluş ile sosyoekonomik düzey, cinsiyet ve yaş değişkenlerinin daha yüksek düzeyde ilişkili olduğu belirlenmiştir (Diener, 1996). Öznel iyi oluş düzeyleri ile kişilik özellikleri arasında güçlü ilişkiler gösteren bazı araştırmalar mevcuttur. Buna örnek olarak Tuzgöl Dost (2006), tarafından yapılan bir araştırmada dışadönük kişiliğe sahip bireylerin olumlu duygulanımlar yaşama düzeyinin daha yüksek olmasından dolayı öznel iyi oluş düzeylerinin de o denli yüksek bir eğilimde olduğu görülmüştür. Öznel iyi oluş ve öz saygı değişkenleri açısından bakıldığında ise bu iki değişken arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu görülmektedir (Diener ve ark., 1996). Aile doyumunun öznel iyi oluşa yönelik etkisinin açık ve net olması değerlendirilmektedir. Diener, (1984) öznel iyi oluş üzerinde evlilik ile aile doyumunun pozitif yönde etkisinin olduğunu fakat bu etkinin düşük düzeyde olduğunu belirtmektedir. Yapılan araştırmalarda bireyin sahip olduğu ekonomik gücün bireyin öznel iyi oluşu üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir (Çetinkaya ve Bulut, 2019). Ekonomik gelir seviyesi düşük olan ülkelerde gelir düzeyinin artmasıyla beraber refah da yükseldiği için mutluluk düzeyi de yükselmektedir Çakmak, Ö. (2008). Fakat ekonomik seviyesi yüksek olan ülkelerde, gelir seviyesinin mutluluk düzeyinde bir etkisinin olmadığı görülmektedir (Fontaine, ve ark., 2012). Eğitimin öznel iyi oluş üzerinde direkt bir etkisi bulunmakla beraber statü ve gelir gibi kavramlarla daha anlamlı bir durum sergileyerek öznel iyi oluş üzerindeki etkisi artmaktadır (Yetim, 2001). Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde bulunan düzeylerin karşılanmasında eğitimin katkısı düşünüldüğünde öznel iyi oluş miktarında önemli bir artışa neden olmaktadır (Bozkurt, 2021). Öznel iyi oluş üzerinde etkisi olan unsurlardan biri de din kavramıdır (Öztürk,

2017). Bireylerin ruhsal anlamda iyi oluş durumları, dini görevlerini yerine getirme durumları, aynı dine inanan kişilerle birlikte geçirdikleri zaman ve paylaşımlar olumlu bir şekilde etkileyebilmektedir (Diener, 2009). Elde edilen bu veriler öznel iyi oluş ile sosyal iletişim ağı arasındaki ilişkiye örnek teşkil etmektedir. Aile ve evlilik durumundaysa birçok çalışma, evli kişilerin yaşam doyumlarının bekarlara göre daha yüksek olduğunu belirtmektedir (Bardakçı, 2021). Diener, (2009) evli kişilerin yaşamlarında stres oluşturan durumların daha fazla olmasını belirtmekle beraber yaşam doyumlarının daha yüksek düzeyde olduğunu belirtmiştir. Aksi olarak bekar kişilerde ise yalnızlık duygusunun kendini göstermesiyle olumsuz duygulara eğilim gösterme daha fazla olabilmektedir (Bardakçı, 2021). Öznel iyi oluş ile ilişkili olan diğer bir kavram ise sosyal iletişimidir (Yener, 2010). Fordyce, (1977) yaptığı bir çalışmada öznel iyi oluş düzeyinde ile sosyal iletişimin pozitif yönde bir etkisinin olduğunu belirtmiştir. Kişiler bir topluluğun içinde olup aidiyet duygusunu hissetmekten ve paylaşımda bulunmaktan oldukça fazla mutluluk duymaktadırlar (Somuncu, 2008). Sosyalliği gereği insan için çevresi ile iletişimi ve ilişkisi yüksek düzeyde önem arz etmektedir. Kötümser kişiler, olay ve olguları olumsuz değerlendirmeleri ve olumsuz durumlara odaklanmaları sonucu stres verici olayların esiri olurlar (Bozyiğit ve Madran, 2018). İyimser kişiler ise hedeflerine ve amaçlarına odaklanarak var olan performanslarını en üst düzeyde kullanma gayretindedirler. Bu nedenle iyimserlik faktörü kişinin öznel iyi oluşuna katkı sağlayan bir etmendir (Yetim, 2001)

2.5. Ergen Öznel İyi Oluşu Ve Önemi

Ergenlerde öznel iyi oluşun bilişsel ve duyuşsal iki boyutundan söz edilmektedir (Öztürk, 2017). Ergenlik döneminde bireyler fiziksel, bilişsel, davranışsal ve duygusal yönden pek çok farklılık ve gelişim yaşamaktadır. Bu dönemde karşılaştıkları zorluklarla mücadele ederken daha yoğun stres unsurlarına maruz kalmakta ve birçok değişim ile karşı karşıya gelmektedirler. Yine ergenlik döneminde bireylerin sorumluluklarının artması yaşadığı değişimlerden birisidir. Yaşadığı farklı değişimler ise sorumlulukların yerine getirilmesini zorlaştırabilmektedir. Bundan dolayı bireylerin bu kritik dönemi en iyi şekilde inşa etmeleri gerekmektedir. Bu inşa sırasında ergen bireylerin öznel iyi oluş düzeylerinin yüksek olması onlara koruyucu

bir etken olarak eşlik edecektir (Toprak, 2014). Bu açıdan ergenlik dönemindeki bireylerin öznel iyi oluş düzeylerinin istenilen seviyede olmasına etki eden faktörlerin belirlenmesi büyük önem taşımaktadır. Ergenlik dönemindeki öğrencilerin öznel iyi oluş düzeylerinin araştırılması alan yazında güncel çalışmalar arasında olduğu ve öznel iyi oluş ile ilişki içinde olabilecek faktörlerin araştırıldığı görülmektedir. Öğrencilerin geleceğe daha güçlü hazırlanabilmeleri ve ergenlik dönemindeki değişimlere karşı daha iyi uyum sağlayabilmeleri açısından öznel iyi oluş ile yapılan bu çalışmalar oldukça önemlidir. Bundan dolayı ergenlik dönemindeki öğrencilerin yaşamlarındaki etkisi bir hayli önemli olan öznel iyi oluş kavramının araştırılması farklı bir önem arz etmektedir.

2.6. İlgili Araştırmalar ve Sonuçları

Bu bölümde yapılan araştırmaya dair yurt içinde ve yurt dışında yapılmış olan araştırmalara yer verilmiştir.

2.6.1. Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi İle İlgili Lise Öğrencileri üzerinde Yapılan Ulusal Ve Uluslararası Araştırmalar ve Sonuçları

İlgili alan yazın incelendiğinde, Kuzey Kıbrıs'ta ortaöğretim öğrencilerine yönelik kariyer kararı yetkinlik beklentisi ve kariyer danışmanlığı kavramını bir bütün olarak çalışan ulusal araştırmalara rastlanmamıştır. Uluslararası alan yazın incelendiğinde ise lise öğrencileri ile ilgili kariyer kararı yetkinlik beklentisine dönük araştırmalar göze çarpmaktadır. Meslek kararsızlığı (Betz, Klein ve Taylor 1996) denetim odağı ve sosyal destek (Işık, 2013). Kariyer engelleri ve kariyer uyumlulukları (Eryılmaz ve Kara, 2018) gibi değişkenlerle ilgili araştırmalar vardır. Bireyler geleceklerine yönelik beklentilerini oluştururken onların atması gereken en önemli adım öncelikle kendisi hakkında farkındalığının artması ve seçeceği mesleği bilerek ve tanıyarak istemesidir. Bu konuda kendi yeterliliklerini fark etmesi, yeteneklerini ve kişilik özellikleri ile sorumluluk alma becerisini iyi analiz etmesi şarttır. Burada yetkinlik beklentisi en önemli ayrım noktasıdır. Sorumluluk sahibi bireyler, organize olmuş başarıya odaklı ve zamanı etkin kullanan bireyler olarak tanımlanmaktadır (İnanç ve Yerlikaya, 2011). Farkındalığı yüksek bireyler, meslek seçim süreçlerinde kendilerini doğru değerlendirme, amaç belirleme ve gelecek planları yapma görev ve sorumluluğunu

yerine getirme azim ve kararlılığına sahiptirler (Eryılmaz ve Kara, 2018). Kariyer karar verme ile ilgili yapılan bir çalışmada katılımcıların algılamış oldukları kariyer engellerinin öz yeterliklerini anlamlı bir şekilde etkilediği gözlemlenmiştir (Ulaş, 2016). Başka bir çalışma ise öğrencilerin kariyer kararı verirken karşılaştıkları zorlukları, engelleri ve öz yeterlikleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre öğrencilerin algıladıkları kariyer engellerinin öz yeterlik durumlarıyla anlamlı bir ilişkisi olduğu tespit edilmiştir (Salman, 2018). Bir başka çalışma, umut ve algılanan sosyal destek seviyeleri ile kariyer kararı verme yetkinlik beklentisi düzeylerine yönelik bağlantıyı araştırmak amacıyla 788 öğrenci ile yapılmıştır. Çalışmanın bulgularına göre kariyer kararı yetkinlik düzeyleri ile öğrencilerin demografik özellikleri arasında anlamlı farklar gözlenmiştir (Yırtıcı, 2011). Eryılmaz ve Kara, (2018) yaptıkları çalışmada kariyer kararı yetkinlik beklentisi ve kariyer engelinin kariyer uyumluluğunu ne düzeyde açıkladığını belirlerken, çoklu regresyon analizi tekniğiyle hesaplama yapmıştır. Analiz sonuçlarına göre kariyer kararı yetkinlik beklentisinin ve kariyer engelinin, kariyer uyumluluğunu anlamlı bir şekilde açıkladığı sonucuna varmışlardır. Maksüdünov, Abdildaev ve Yamaltdinova, (2019) öğrencilerin yüksek düzeyde kariyer uyumluluğu ve iyimserliği düzeyine sahip oldukları bulgusuna ulaşmışlardır. Ayrıca öğrencilerin kariyer uyumluluğu ve iyimserlik düzeylerinin yaş, cinsiyet, harcama düzeyi, anne ve babanın eğitim durumu gibi demografik özellikler açısından anlamlı bir farklılık göstermediği, buna karşın öğrencilerin milliyeti ve eğitim gördükleri program türüne göre anlamlı bir farklılığın olduğu sonucuna varmışlardır. Ergen bireylerin yaşamını şekillendiren bir diğer çalışma alanı Kariyer rehberliğidir. Bu rehberlik psikolojik danışmanlar tarafından özellikle eğitim kurumlarında ilgili alan mezunu tarafından öğrencilere gelecek yaşamlarını planlama süreçlerinde onların farkındalığını arttırmaya yönelik verilen bilgilendirme çalışmasıdır. Bu bilgilendirme çalışmalarının eğitimleri resmi devlet okullarında verilebildiği gibi özel kurum ve kuruluşlarca da verilebilmektedir. Bu rehberlik sürecinde, bireylerin yeteneklerini fark etmeleri, eğitim sisteminden en iyi şekilde yararlanmaları, gelecek planları yapmaları ve karar vermeleri sağlanmaya çalışılmaktadır. Kariyer rehberliği, insanların mesleki geleceklerine yönelik kararlar vermelerine yardımcı olmak amacıyla yapılan bir hizmettir. Kariyer rehberliği, insanların mesleki hedeflerini belirlemelerine, mesleki

yeteneklerini keşfetmelerine ve mesleki geleceklerine yönelik adımlar atmalarına yardımcı olur (Sabuncuoğlu, 2000). Kariyer rehberliği hizmetleri genellikle okullar, üniversiteler, işletmeler ve kariyer danışmanlığı kuruluşları tarafından sunulur. Kariyer rehberliği hizmetleri, insanların mesleki hedeflerini belirlemelerine yardımcı olmak için çeşitli yöntemler kullanır. Bu yöntemler arasında kişilik testleri, mesleki ilgi alanlarını belirleme testleri ve mesleki yeteneklerini belirleme testleri gibi çeşitli araçlar kullanılabilir (Uğur, 2003). Kariyer rehberliği hizmetleri, insanların mesleki hedeflerini belirlemelerine yardımcı olmakla kalmaz, aynı zamanda insanların mesleki geleceklerine yönelik adımlar atmalarına da yardımcı olur. Bu adımlar arasında, mesleki eğitim programlarına kaydolma, staj yapma ve işe giriş süreçleri gibi adımlar yer alabilir. Kariyer rehberliği hizmetleri, insanların mesleki hedeflerine ulaşmalarına yardımcı olmak için yapılır ve insanların mesleki başarılarına katkıda bulunur (Kozak, 2001). İlgili alan yazın incelendiğinde ergen bireylerin kendilerine olan güvenleri arttıkça yani kariyer yetkinlik inançları arttıkça meslek seçimi süreçlerindeki kararsızlıkların azaldığı tespit edilmiştir (Betz ve Vuyton, 1997). Bireylerin kariyer karar verme yetkinlik düzeyleri yükseldikçe onların kariyer ile ilgili kararsızlıklarının seviyesinde ciddi anlamda düşüş olduğu ortaya çıkmıştır (Nota ve Ark., 2007). Mutlu, (2011) yaptığı araştırmada lise öğrencilerinin kendilerine olan güvenleri arttıkça yani karar verme yetkinlik düzeyi yükseldikçe karar vermede yaşadıkları güçlüklerde azalma olduğunu tespit etmiştir. Ergen bireyler üzerinde yapılan araştırmada ise bireyin kendine olan güveni arttıkça kariyer kararsızlığının da önemli oranda azaldığı tespit edilmiştir (Öztemel, 2014). Üniversiteye yeni başlayan öğrenciler üzerinde yapılan bir araştırmada Işık, (2010) katılımcıların kariyer kararı yetkinlik beklentilerinde yükselme olduğunu tespit etmiştir.

BÖLÜM 3

YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde araştırma deseni, araştırmaya ait çalışma grubu, çalışmada yararlanılan ölçme araçları ve deneysel işlem basamaklarına dair ifadeler bulunmaktadır.

3.1. Araştırma Deseni

Bu araştırma 15-17 yaşlarındaki lise öğrencilerinde kariyer yetkinlik programının kariyer yetkinlik kararı ve öznel iyi oluş üzerindeki etkisinin incelendiği 2x2'lik yarı deneysel bir araştırmadır. Bu araştırma modelinde kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi ile ulaşılmış olan katılımcılara basit seçkisiz atama yapılarak deney ve kontrol grubu oluşturulmuştur. Her iki gruptan da hem deney öncesinde hem de deney sonrasında ölçüm alınmıştır (Büyüköztürk, 2008). Yarı deneysel desen yönteminde amaç grupların birinde görülen değişimin diğerindeki değişimden ne kadar farklı olduğunu test etmektir (Büyüköztürk, 2008).

Bu modele ilişkin araştırma deseni Tablo 3.1'de verilmiştir.

Tablo 3.1. Araştırma Deseni

Gruplar	Ön-test	İşlem	Son-test
Deney	EÖİÖÖ	SBKK Temelli Grup	EİÖÖ
	KKYBÖ	Müdahalesi	KKYBÖ
Kontrol	EÖİÖÖ	Müdahale Yok	EİÖÖ
	KKYBÖ		KKYBÖ

SBKK=Sosyal Bilişsel Kariyer Kuramı,

EÖİÖÖ=Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği,

KKYBÖ = Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi Ölçeği

3.2. Çalışma Grubunun (Deneklerin) Oluşturulması

Bu araştırmanın çalışma grubunu araştırmacının görev yaptığı Kuzey Kıbrıs'ın Lefkoşa ilçesine bağlı bir lisede 2022-2023 eğitim-öğretim döneminde öğrenim gören, kurumda kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi ile Türkçe konuşan ve gönüllü olan 15

ve 17 yaş aralığındaki öğrenciler oluşturmuştur. Ardından deney ve kontrol gruplarının atamasının yapılabilmesi için seçkisiz atama yolu ile tüm öğrencilere numara verilmiş ve çift numarada olan deney grubuna tek numarada olanlar kontrol grubuna atanmıştır. Araştırmaya yönelik deney ile kontrol gruplarının benzer niteliklere sahip oluşlarına önem verilmiştir. Sonuç olarak 30 öğrenci deney ve 38 öğrenci kontrol grubu olmak üzere toplam altmış $N=68$ öğrenci ile çalışma gerçekleştirilmiştir.

Uygulamaya katılan deney ve kontrol grubu öğrencilerine ait yaş, cinsiyet, sınıf, alan ve akademik başarı bilgileri Tablo 3.2’de Sunulmuştur.

Tablo 3.2. Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı

	Kontrol		Deney		Toplam	
	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%
Yaş						
15 yaş	2	5.26	3	10.00	5	7.35
16 yaş	17	44.74	10	33.33	27	39.71
17 yaş	17	44.74	16	53.33	33	48.53
18 yaş	2	5.26	1	3.33	3	4.41
Cinsiyet						
Kız	19	50.00	17	56.67	36	52.94
Erkek	19	50.00	13	43.33	32	47.06
Sınıf						
10. sınıf	14	36.84	15	50.00	29	42.65
11. sınıf	24	63.16	15	50.00	39	57.35
Alan						
Sayısal	15	39.47	6	20.00	21	30.88
EA	0	0.00	24	80.00	24	35.29
Sözel	2	5.26	0	0.00	2	2.94
Dil	21	55.26	0	0.00	21	30.88
Akademik başarı						
Düşük	0	0.00	1	3.33	1	1.47
Orta	32	84.21	25	83.33	57	83.82
Yüksek	6	15.79	4	13.33	10	14.71

Tablo 3.2 incelendiğinde kontrol grubundaki katılımcıların %44,74’ünün 16 yaşında, %44,74’ünün 17 yaşında olduğu, %50,0’sini kız, %36,84’ünün 10. Sınıf, %63,16’sının 11. sınıfta okuduğu, %39,47’sinin sayısal, %55,26’sının dil alanında olduğu, %84,21’inin akademik başarısını orta şeklinde ifade ettiği belirlenmiştir. Deney grubu katılımcıların %33,33’ünün 16 yaşında, %53,33’ünün 17 yaşında olduğu,

%56,67'sinin kız olduğu, %50'sini 10. Sınıf ve %50,0'sinin 11. Sınıf olduğu, %20'sinin sayısal, %80,0'inin eşit ağırlık alanında olduğu, %83,33'ünün akademik başarısını orta olarak belirttiği saptanmıştır.

3.3. Çalışmanın Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verilerinin toplanması için, Sosyo-Demografik Bilgi Formu, Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği (EİÖÖ, Eryılmaz 2009), Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi Ölçeği'ne ait kısa form (KKYBÖ, Betz, Klein ve Taylor 1996)'dan yararlanılmıştır.

3.3.1. Sosyo-Demografik Bilgi Formu

Araştırmaya ait Sosyo-Demografik Bilgi Formu uzman görüşünden faydalanılarak araştırmacı şahsen geliştirmiş olup bu yarı deneysel araştırmaya gönüllü olarak katılanların sosyo-demografik bilgilerini toplamak amacıyla geliştirilmiştir (Bkz. Ek-3). Katılımcılardan kendisinin cinsiyeti, yaşı, sınıfı, alanı gibi toplam 10 soruyu yanıtlamaları istenmiştir.

3.3.2. Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği (EİÖÖ)

EİÖÖ Türkçe dilinde Eryılmaz (2009) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek 15 maddeden oluşmaktadır (Bkz. Ek-4). Ölçek, ergen bireyin yaşamını değerlendirmesini ve yargı bildirmesini sağlayarak öznel iyi oluş düzeylerini saptamaktadır. Ölçek dört boyutlu (Olumlu duygular, aile ilişkilerinde doyum, önemli diğerleri ile ilişkide doyum ve yaşam doyumu,) ve 4'lü Likert tipi bir ölçektir. Cevaplandırmada katılımcılar ifade edilen duygu ve düşüncelere Kesinlikle katılmıyorum (1), Katılmıyorum (2), Katılıyorum (3) ve Tamamen katılıyorum (4) olmak üzere 4'lü bir puanlama yapmaktadırlar. Ölçeğin alt boyutlarından alınan yüksek puanlar ergen öznel iyi oluşun yüksek düzeyde olduğuna işaret etmektedir Eryılmaz (2009). Ölçeğin iç tutarlık katsayısı $\alpha = .86$ olup; bu çalışmadaki güvenilirlik katsayısı $\alpha = .81$ olarak ölçülmüştür. Ölçeğin alt boyutları ile ilgili yaptığımız ölçümlerin Cronbach Alpha değerleri; Aile İle İlişkilerden Doyum ön test $\alpha = .72$, son test $\alpha = .56$, Olumlu Duygular ön test $\alpha = .61$, son test $\alpha = .62$, Yaşam Doyumu ön test $\alpha = .76$, son test $\alpha = .84$, Önemli Diğerleri İle İlişkiden Doyum ön test $\alpha = .74$, son test $\alpha = .68$ olarak hesaplanmıştır.

Tablo 3.3. Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği Madde Dağılımları

Boyutlar	Soru Numaraları
1-Aile ile ilişkilerden doyum	1,2,3,4
2-Olumlu duygular	5,6,7,8
3-Yaşam doyumu	9,10,11
4-Önemli diğerleri ile ilişkiden doyum	12,13,14,15
Ölçeğe ilişkin örnek ifadeler	
Madde 8: Genellikle güler yüzlüyüm	
Madde 14: Arkadaşlarımla beraber vakit geçiririm	

3.3.3. Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi Ölçeği Kısa Formu (KKYBÖ-KF)

KKYBÖ-KF (Betz ve ark., 1996) tarafından İngilizce olarak geliştirilmiş ve Türkçe'ye uyarlaması ise (Işık, 2010) tarafından yapılmıştır (Bkz. Ek-5). Ölçek kariyerle ilgili kararlar verme sürecinde gerekli olan görevler konusunda katılımcıların kendilerini yetkin görme düzeylerini belirlemek amacıyla kullanılmaktadır. Ölçek 5'li Likert tipi bir ölçektir. Cevaplandırmada katılımcılar ifade edilen görevleri yerine getirme konusunda kendilerine ne derecede güvendiklerini belirtmek için Hiç Güvenmiyorum (1) ifadesinden Çok Güveniyorum (5) ifadesine uzanan beşli bir derecelendirme yapmaktadırlar. Ölçek 25 maddeden ve 5 alt boyuttan oluşmaktadır. Bunlar; kendini doğru bir şekilde değerlendirme, mesleklerle ilgili bilgi toplama, hedef belirleme, plan yapma ve problem çözme şeklindedir. Ölçekten alınan puanın yüksek olması yüksek seviyede kariyer kararı verme yetkinliğine dair ipucu vermektedir (Betz ve ark., 1996). Ölçeğin iç tutarlık katsayısı $\alpha=.88$ olup; bu çalışmadaki güvenilirlik katsayısı $\alpha=.89$ olarak hesaplanmıştır. Yaptığımız ölçümlere göre ölçeğin alt boyutlarının Cronbach Alpha değerleri; Kendini Doğru Bir Şekilde Değerlendirme ön test $\alpha= .74$, son test $\alpha= .67$, Mesleklerle İlgili Bilgi Toplama ön test $\alpha= .64$, son test $\alpha= .70$, Hedef Belirleme ön test $\alpha= .66$ son test $\alpha= .72$, Plan Yapma ön test $\alpha= .62$, son test $\alpha= .64$, Problem Çözme ön test $\alpha= .62$ son test $\alpha= .63$ olarak hesaplanmıştır.

Tablo 3.4. KKYBÖ-KF Madde Dağılımları

Boyutlar	Soru Numaraları
1-Kendini Doğru Bir Şekilde Değerlendirme	(5,9,14, 18, 22)
2- Mesleklerle İlgili Bilgi Toplama	(1,10,15,19,23)
3- Hedef Belirleme	(2,6,11,16,20)
4- Plan Yapma	(3,7,12,21,24)
5- Problem Çözme	(4,8,13,17,25)
Ölçeğe ilişkin örnek ifadeler	
Madde 12:	İyi bir özgeçmiş hazırlayabilme
Madde 5:	Yeteneklerinizi doğru bir şekilde değerlendirebilme
Madde 8:	Bazen başarısızlık ve ümitsizlik yaşasanız bile bölümünüzde ya da kariyer hedefinizde ısrarla çalışmaya devam edebilme

3.3.4. Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi Programı

Bu program Sosyal Bilişsel Kariyer Kuramı ve Bandura'nın (1986) Mesleki Gelişim Kuramı temel alınarak Işık, (2010) tarafından geliştirilmiştir. Psikolojik danışmanların kariyer rehberliği yapmalarına yönelik geliştirilen 10 oturumluk bir programdır. Her oturum 45 dakikalık grup rehberliği etkinliklerinden oluşmaktadır. Programın temel amacı kariyer kararı verme konusunda kendisini yetersiz gören, kendini tanımak isteyen, mesleki gelişim konusunda belirsizlik yaşayan ve geleceğin meslekleri hakkında gerçekçi yaklaşımlar sergilemeye çalışan öğrencilerin bu süreci nasıl şekillendirecekleri ile ilgili yaşadıkları problemleri azaltmak ve etkinlikler vasıtasıyla sorumluluk almalarını, potansiyellerinin farkına varmalarını sağlamaktır (Işık, 2010). Orijinalinde üniversiteye yeni başlayan öğrenciler için geliştirilmiştir. Ancak bu tez çalışmasında lise öğrencileri üzerinde test edilmiştir. Programın işleyişi haftada bir oturum olacak şekilde planlanmış olup 10 haftalık etkinlik programı aşağıda sunulmuştur.

Tablo 3.5. Deney Grubunda Yürütülen Kariyer Kararı Yetkinlik Programı Etkinliklerinin Konu, Kazanım ve Çalışma Takvimi

Etkinlik No	Tarih	Konu	Kazanım	Süre	Yararlanılan Kaynak
1	7.10.2022	Neler yapacağız	Öğrencilerin ulaşmak istedikleri hedefleri somut olarak belirlemesi.	45 dk	Işık, (2010)' dan yararlanılmıştır.
2	14.10.2022	Yetenek, İlgi, Değer	Öğrencilerin yetenek, ilgi ve kişilik tipi kavramları hakkında bilgi edinmesi	45 dk	Işık, (2010)' dan yararlanılmıştır.
3	21.10.2022	Altıgen Bahçe ve Ben	Hangi kişilik özelliklerine sahip bireylerle çalışmak istedikleri konusunda içgörü kazanmaları	45 dk	Işık, (2010)' dan yararlanılmıştır.
4	28.10.2022	İlgi Profilim	Her bir öğrencinin güçlü ve geliştirilmesi gereken yönünü fark eder.	45 dk	Işık, (2010)' dan yararlanılmıştır.
5	04.11.2022	Nasıl bir gelecek ve iş istiyorum	Geleceğe odaklanma sürecini teşvik etme ve gelecekle ilgili olumlu duygular kazanılması	45 dk	Işık, (2010)' dan yararlanılmıştır.
6	11.11.2022	Kariyer alternatiflerim	Öğrenciler bir iş tercihi konusunda bilgi sahibi olmalarını fark eder.	45 dk	Işık, (2010)' dan yararlanılmıştır.
7	18.11.2022	Kar-Zarar Analizi	Aynı diploma ile farklı çalışma alanlarının ve farklı kazanç miktarlarını fark eder	45 dk	Işık, (2010)' dan yararlanılmıştır.
8	25.11.2022	Özgeçmiş	Özgeçmiş hazırlamanın önemli noktalarını fark eder	45 dk	Işık, (2010)' dan yararlanılmıştır.
9	02.12.2022	Başarılı bir Çalışanla Görüşme	Mesleğinde başarılı olan bir meslek çalışanı ile yüz yüze görüşme	45 dk	Işık, (2010)' dan yararlanılmıştır.
10	09.12.2022	Son değerlendirme	Hedeflerine yönelik duygu ve düşüncelerini paylaşılması.	45 dk	Işık, (2010)' dan yararlanılmıştır.

Tablo 3.5'te görüldüğü gibi araştırmanın deney grubu için uygulama süreci 10 oturum olacak şekilde planlanmıştır.

1.Oturumun Adı: Neler Yapacağız, Program Hedeflerim, Eğitim Alternatiflerim

Amaç: Öğrencilerin birbirleri ile tanışması, uygulanacak programın genel amacının ve grupta uyulması gereken kuralların kavranması.

Kazanımlar: Program sonucunda öğrencilerin ulaşmak istedikleri hedefleri somut olarak belirlemesi.

Süre:45 dk

Süreç: İlk oturum 7.10.2022 tarihinde yapılmıştır. Uygulayıcı, 10 haftalık sürede neler yapılacağını tahtaya yazarak programın hedeflerini açıklamıştır. Uygulayıcı, programın içeriği hakkında genel bir bilgilendirme yaparak öğrencilere çalışmaların daha güzel bir ortamda ve amacına uygun şekilde yürütülebilmesi için bir form vererek doldurmalarını istemiştir. Tüm katılımcıların beklentilerini anlatmaları istenmiş ve grubun daha güzel işleyebilmesi için grup çalışmalarına zamanında katılmak, grup üyelerine karşı saygılı olmak grup tartışmalarına katılarak fikirlerini söylemek gibi kriterlere uymaları istendi. Ayrıca diğer arkadaşların ise tüm fikirlere karşı hoşgörülü davranmaları gerektiği ifade edildi ve ilk oturumda geleceğimiz adına verdiğimiz kararların yaşamımızdaki önemine ilişkin tartışma konusu açılarak öğrencilere mesleki yaşantımızı etkileyen kararların veriliş amacı soruldu. Öğrencilerin gözlem ve görüşme yaparak etraflarındaki insanların yaşam standartları ve mutluluk kavramına yükledikleri anlamları araştırmaları istenmiştir. Gözlemlerini grupla paylaşarak kişilerin isteyerek yaptıkları işlerinden aldıkları hazzı anlamlandırmaları ve kendilerinin de ileride yaşamak istedikleri yaşam standartlarını hayal etmeleri istendi. Katılımcıların verdiği geri bildirimler grupta tartışılmıştır.

2. Oturumun Adı: Yetenek, İlgi, Değer, Aktarılabılır Beceri, Kişilik Tipi

Amaç: Öğrencilerin yetenek, ilgi, değer, aktarılabılır beceri ve kişilik tipi kavramları hakkında bilgi edinmesi.

Kazanımlar: Öğrencilerin sahip oldukları aktarılabılır becerileri üzerinde düşünmeleri ve bunları çalışmak istedikleri işlerle eşleştirmeleri.

Süre: 45 dk

Süreç:

İkinci oturum 14.10.2022 tarihinde yapılmıştır. Uygulayıcı, birinci haftanın çalışma konusunu kısaca özetledikten sonra programın ikinci haftasının konusunu yetenek, ilgi ve değer şeklinde ifade etmiştir. Katılımcıların anlatılan kavramlar hakkında fikir yürütmeleri, sahip olunan bilgi, beceri ve kişilik tipleri hakkında kendilerini değerlendirmeleri istenerek kendilerini hangi mesleklerle eşleştirdikleri, kendilerinin birikimleri ve becerilerinin farkında olmalarının onlara sağlayacağı avantajlar üzerinde fikir yürütmeleri istenmiştir. Ayrıca bunları çalışmak istedikleri mesleklerle eşleştirmeleri istenerek ve grup üyelerinin geri bildirimlerine göre konu pekiştirilmiştir.

3. Oturum Adı: Altıgen Bahçe ve Ben

Amac: Katılımcıların kendilerini ifade eden seçenekleri tespit etmelerini sağlamak.

Kazanımlar: Katılımcı kişiliğini fark eder ve çalışmak istediği ortam hakkında fikir yürütür.

Süre: 45 dk

Süreç:

Üçüncü oturum 21.10.2022 tarihinde yapılmıştır. Uygulayıcı, ikinci haftanın çalışma konusunu kısaca özetledikten sonra programın üçüncü haftasının konusunu “Altıgen Bahçe ve Ben” şeklinde belirlemiştir. Öğrencilerin yaptıkları bu etkinlikle kendilerini yakın buldukları kutbu bulmaları istendi. Aynı zamanda ne tür iş ortamlarında ve ne tür karakter özelliklerine sahip bireylerle çalışmak istedikleri hususunda farkındalık geliştirmeleri sağlanmaya çalışılmıştır. Katılımcıların paylaşımlarından sonra günün kısa bir özeti yapılmış ve haftaya görüşmek üzere ders bitirilmiştir.

4. Oturumun Adı: İlgi Profilim

Amaç: Bireyin sahip olduğu güçlü ve zayıf yönlerini tespit etmesini sağlamak.

Kazanımlar: Katılımcılar yetenekleri ve becerileri hakkında farkındalık kazanır.

Süre: 45 dk

Süreç:

Dördüncü oturum 28.10.2022 tarihinde yapılmıştır. Uygulayıcı, üçüncü haftanın çalışma konusunu kısaca özetledikten sonra programın dördüncü haftasının konusunu “İlgilerim” şeklinde açıklamıştır. Katılımcılara önceki hafta verilen değerlendirme ölçeğinden aldıkları ölçek yüzdeleri hakkında bilgilendirme yapıldı. Katılımcıların kavramaları, ölçülmüş ve farkına varılmış yeteneklerin kavranması, bu kavramların onların akademik becerilerini ve önceki eğitsel performanslarıyla birlikte değerlendirilerek şu an sahip oldukları yeteneklerine dair olumlu ve doğru farkındalık geliştirmeleri, aynı zamanda sahip oldukları yetenekleri ve aktarılabilir performanslarını daha üst seviyeye taşıyabilmeleri için yapmaları gerekenlere dair farkındalık geliştirmeleri hedeflendi. Ayrıca bu gelişim sürecinde nasıl bir yol izlemeleri gerektiği ve doğru bilgiyi nerelerden ve kimlerden alabilecekleri konusunda bilgi sahibi olmaları ve bireysel farkındalık kazanmaları; tüm öğrencilerin baskın yönünü ve içlerindeki cevheri ortaya çıkarabilmek için bireysel farkındalıklarını geliştirmeleri hedeflenmiştir.

5. Oturumun Adı: Nasıl Bir Gelecek ve İş İstiyorum?

Amaç: Gelecekle ilgili plan oluşturma ve olumlu duygular kazanılması

Kazanımlar: Gelecekle ilgili plan yapmaya karşı olumlu tutumların kazandırılması.

Süre: 45 dk

Süreç:

Beşinci oturum 04.11.2022 tarihinde yapılmıştır. Uygulayıcı, dördüncü haftanın çalışma konusunu kısaca özetledikten sonra programın beşinci haftasının konusunu “çalışmak istediğim iş” şeklinde ifade etmiştir. Katılımcıların gelecek beklentilerini netleştirmelerine yönelik sürece aktif katılımlarını sağlayarak kendilerine güven duymaları, başarabileceklerine dair anlayış geliştirmelerini gerçekçi bir gelecek planı ve hedeflerini somut hale getirmelerine yönelik olumlu davranış değişikliği kazanmaları hedeflenmiştir. Ayrıca şimdi yaptıklarımızın geleceğimizin şekillenmesinde çok önemli rolünün olduğuna dair bir perspektifin ortaya konulmasına

yönelik farkındalık sahibi olmalarını sağlamak ve katılımcıların geçmiş yaşantıları ile şimdiki yaşantıları arasında ilişki kurmalarını sağlayarak belirledikleri hedefe varabilmek için plan, program ve egzersiz yaparak şu an ki zamanlarının kontrolünü ele geçirmeleri ve geçmişleri ile gelecekleri arasında bir köprü kurmalarına yönelik bireysel bakış açılarının geliştirilmesi hedeflenmiştir.

6. Oturumun Adı: Meslek Alternatiflerim Nelerdir?

Amaç: Katılımcı meslek alternatiflerini fark etmelerini sağlamak.

Kazanımlar: Meslek tercihi yaparken alternatifleri fark eder.

Süre: 45 dk

Süreç:

Altıncı oturum 11.11.2022 tarihinde yapılmıştır. Uygulayıcı, beşinci haftanın çalışma konusunu kısaca özetledikten sonra programın altıncı haftasının konusunu “meslek alternatiflerim” şeklinde açıklamıştır. Katılımcıların meslek tercihi yaparken öncelikle neyi temel alacaklarına dair bilgi sahibi olmalarının kendilerine sağlayacağı avantajları fark etmeleri, bireysel olarak yetenek ve yeterliklerinin farkında olarak gelecek planı yapmalarının mutlu bir yaşamın kapısını aralayacağı konusunda ayrıntılı olarak bilinçlenmeleri ve doğru meslek tercihi yapan biri ile görüşme yaparken soracağı görüşme sorularını doğru şekilde hazırlamaları amaçlanmıştır.

7. Oturumun Adı: Kar-Zarar Analizi

Amaç: Meslek tercihleri ile ilgili analiz yapmak

Kazanımlar: Katılımcılar, kariyer tercihleri yaparken yaşadıkları kararsızlıkları aşmanın yollarını keşfeder.

Süre: 45 dk

Süreç:

Yedinci oturum 18.11.2022 tarihinde yapılmıştır. Uygulayıcı, altıncı haftanın çalışma konusunu kısaca özetledikten sonra programın yedinci haftasının konusunu “fayda-zarar” şeklinde açıklamıştır. Katılımcılardan resmi bir kuruluştaki bir inşaat mühendisi

olma ile özelde bir firmada aynı görevi yerine getirmenin kıyaslaması istenirken çalışma ortamı, gelir, mesai saatleri ve elde edebileceği kazanç arasında nasıl bir farkın meydana çıkabileceği, eğitim sonucunda kazanacakları mezuniyet belgesi ile sosyal yaşamda yer edinme seçeneklerini araştırma sonucu yapılabilecek iş alternatifleri üzerine düşünmeleri önerildi. Bu konularda örnekler vererek aslında aynı diploma ile farklı çalışma alanlarının ve farklı kazanç miktarlarının olabileceğine dair katılımcıların farkındalıkları arttırılmaya çalışıldı. Dersin kısa bir özeti yapılarak sonlandırıldı.

8. Oturumun Adı: Özgeçmiş

Amaç: Öğrencilerin iyi bir özgeçmişin nasıl hazırlanacağı konusunda bilgi edinmesini sağlamak.

Kazanımlar: İş görüşmesi konusunda yaşantısal bir deneyim edinmeleri.

Süre: 45 dk

Süreç:

Sekizinci oturum 25.11.2022 tarihinde yapılmıştır. Uygulayıcı yedinci haftanın konusunu kısaca özetledikten sonra programın sekizinci haftasının konusunu “iş görüşmesi” şeklinde açıklamıştır. Katılımcıların özgeçmiş hazırlamanın önemli noktalarını ve özgeçmişin işe alım sürecindeki önemini fark etmelerinin sağlanması, iş görüşmesine giderken dikkat edilmesi gereken şeylerin neler olduğuna dair fikir edinmelerinin sağlanması amaçlanmıştır.

9. Oturumun Adı: Başarılı Bir Çalışanla Görüşme

Amaç: Yapılan etkinliklerin gerçek hayatta nasıl işe yarayabileceği konusunda yaşantısal deneyim kazanmak.

Kazanımlar: Deneyim ve farkındalık kazanmaları

Süre: 45 dk

Süreç:

Dokuzuncu oturum 02.12.2022 tarihinde yapılmıştır. Uygulayıcı, sekizinci haftanın çalışma konusunu kısaca özetledikten sonra programın dokuzuncu haftasının konusunu “çalışanla buluşma” şeklinde açıklamıştır. Katılımcıların mesleğinde başarılı olan bir meslek çalışanı ile yüz yüze görüşme yaparak mesleğinde başarılı olmasının altında yatan etkenleri ve bu sürece gelinceye kadar geçirdiği yaşamsal deneyimlerden hareket ederek farkındalığını geliştirmesi amaçlanmıştır.

10. Oturumun Adı: Son Değerlendirme

Amac: Programın genel bir değerlendirmesinin yapılması

Kazanımlar: Süreç değerlendirmesi

Süre: 45 dk

Süreç:

Onuncu oturum 09.12.2022 tarihinde yapılmıştır. Uygulayıcı, oturum konusunu “sonlandırma” şeklinde açıklamıştır. On haftalık programın son çalışması olmasından dolayı sürecin ve programın genel bir değerlendirmesi yapılmış ve tüm üyelerin birbirlerine ve sürece yönelik değerlendirmeleri alınmıştır. Uygulayıcı, on haftayı kısaca özetlemiş ve etkinliklerin kazanımlarına ve hedeflerine yönelik duygu ve düşüncelerini paylaşmıştır. Uygulama sürecinde özellikle kendilerinde ve arkadaşlarında gözlemledikleri değişimlere dair değerlendirmeleri alınmıştır. Uygulayıcı grup çalışmaları hakkında kendi değerlendirmesini yaparak tüm üyelere bu süreçte gösterdikleri özen ve kararlılıklarından dolayı teşekkür ederek son testler tamamlandıktan sonra programı sona erdirmiştir.

3.4. Araştırmanın Etik Süreci ve İşlem Yolu

Bu araştırmada kullanılacak ölçekler için 07.11.2021 tarihinde Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi Ölçeği Kısa Formu (Bkz. Ek-7), 7.01.2022 tarihinde Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği (Bkz. Ek-6), kullanım izinleri alınmıştır. 28.04.2022 tarihinde Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurul Başkanlığına başvurulmuştur. Etik kuruldan 07.05.2022 tarihli EKK21-2 2/14/007 referans numaralı onay alınmıştır (Bkz. Ek-9). Kuzey Kıbrıs Milli Eğitim ve Kültür

Bakanlığı’ndan E.5544 referans numaralı ve 12.05.2022 tarihli “Araştırma İzni” (Bkz. Ek-10) alınmıştır. Okul idaresi ve öğretmenlerine gerekli bilgilendirme çalışması yapılmış olup gönüllü olan seksen sekiz (88) öğrenciye 23.09.2022 tarihinde Aile Onam Formu (Bkz. Ek-1) gönderilmiştir. Geri dönüt veren ailelerden toplamda altmış sekiz (68) aile olumlu yanıt vermiş ve çocuklarının programa katılımlarını onaylamışlardır. Okul idaresi ve öğretmenlere gerekli bilgilendirmeler yapıp onayları alındıktan sonra 28.09.2022 tarihinde ön test uygulamasına karar verildi. Bu yarı deneysel araştırmada kullanılacak veri toplama araçları için Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurul Başkanlığı ve Kuzey Kıbrıs Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı Genel Ortaöğretim Dairesi Müdürlüğünden alınan onaylar doğrultusunda Lefkoşa ilçesi sınırları içinde çalışmanın gerçekleştirileceği lisenin müdürlüğü ile iletişime geçilerek yapılması planlanan araştırma hakkında bilgilendirme yapılarak okul idaresinin onayları alınmak suretiyle gönüllü katılım göstermek isteyen öğrencilerin ailelerine aile onam formlarının (Bkz. Ek-1) ulaştırılması sağlanmıştır. Verilerin toplanması aşamasında gönüllü katılım göstermek isteyen öğrencilere araştırmanın amaçları hakkında gerekli bilgilendirme yapıp, onamları alınmıştır (Bkz. Ek-2). Araştırmanın verileri ölçeklerin yüz yüze uygulanması ile elde edilmiştir. Gönderilen formlardan geri dönüş sağlananlar analiz edilmiş uygun olanlar form havuzuna aktarılmıştır. Araştırma sürecinin işlem yolu Şekil 3.1’de sunulmuştur.

Araştırmaya Başlamadan Önceki Etik Süreç

Araştırmada kullanılacak olan ölçeklerin belirlenmesi ve ölçekler için uzmanlardan izin alınması

Alandaki uzmanlardan sosyo-demografik bilgi formu hakkında görüş alınması

UKÜ Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulundan onay alınması

Kuzey Kıbrıs Milli Eğitim Bakanlığından araştırma onayının alınması

İlgili okul müdürlüğü ve Okul Rehberlik Öğretmeni(Psikolojik Danışmanların) bilgilendirilmesi

Katılımcıların velilerinden onay alınması

Araştırma Süreci
10 haftalık Kariyer Kararı Yetkinlik Programı Deney Grubu Oturumlarının Yapılması
Sosyo-Demografik Bilgi Formu, Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği ve Kariyer Yetkinlik Kararı Ölçeği Kısa Formunun Uygulanması ve Verilerin toplanması
Veri girişlerinin yapılması
Bulguların analizi ve yorumlanması
Araştırma Sonrası
Kuzey Kıbrıs Milli Eğitim Bakanlığı ve ilgili okul müdürlüklerinin bilgilendirilmesi
Başka araştırmacı ve uygulayıcılara dönük önerilerin raporlaştırılması

Şekil 3.1. Araştırmanın İşlem Yolu

Çalışmanın amacını gerçekleştirebilmek ve uygun veri elde edebilmek için uygun ölçekler belirlendikten sonra ölçekleri geliştiren bilim insanlarının görüşlerine başvurulmuş ve gerekli izinler alınmıştır. Araştırmada uygulanan kariyer yetkinlik programının deney grubu öğrencilerinin kariyer yetkinlik kararı ve öznel iyi oluş düzeylerini belirlemek için, her biri 45 dakika olmak üzere toplam 10 oturumluk psikoeğitim programı uygulanmıştır. Uygulamanın her bir dersi için araştırmacı tarafından ders planı hazırlanmıştır.

Araştırmanın etik sürecinde aşağıda yer alan bazı etik kodlar göz önünde bulundurulmuştur.

3.4.1. Etik Kodlar

Aşağıda araştırmanın yürütülmesinde dikkat edilen etik kodlara yer verilmiştir.

3.4.1.1. Adalet

İnsani temel haklardan olan “adalet” ilkesi bireyin haklarının, sorumluluklarının ve sosyal faydalarının görüşülmesi sırasında kimseye özel muamele yapılmaması gerektiğini belirtir. Bu ilkenin eğitime yansımalarına göre çocukların fikirlerinin alınması, onların görüşlerine dikkat edilmesi, onların saygıyla dinlenilmesi ve sorularına cevap verilmesi gerekir (Graham ve ark. 2013). Çocukların kafalarında soru

işareti kalmaması için formların yönerge kısmında gerekli açıklamalar yapılmış olup çocukların anlamadıkları kısımları uygulayıcıya sormaları istenmiştir. Sonuç itibarıyla kişinin verdiği cevaplarda doğru ya da yanlış şeklinde bir kategori yapılmamaktadır. Her birey farklıdır ve farklı düşünebilir. “Senin cevapların, benim için çok önemlidir.” ifadesine yer vererek bireysel farklılıklara vurgu yapılmıştır.

3.4.1.2. Zarar Vermeme

Bu çalışmada öğrencilerin ailevi bilgileri, kişisel verileri ve bireyin psikolojik durumu üzerinde olumsuz etki yaratabilecek olumsuz durumlar dikkate alınmıştır. Bu araştırmanın öğrenciler üzerinde olumsuzluk yaratmaması beklenmektedir.

3.4.1.3. Fayda

Hem araştırma sürecinin hem de elde edilen sonuçların pozitif katkılar sağlaması için araştırma sonunda çekiliş yapmak suretiyle deney ve kontrol grubundaki öğrenciler arasından toplam 10 öğrenci sinema bileti kazanacaktır.

3.4.1.4. Çocuk Bilgilendirici Onam

Bu çalışmada deneysel çalışmaya katılmadan önce çocukların onamları alınmıştır (Bkz. Ek-2). Çocukların rızası alınmadan araştırmaya dahil edilmemişlerdir. Kontrol grubundaki öğrencilerin de onamları alınmıştır. Çocuk Bilgilendirici Onam formunda katılımcılardan alınan bilgilerin sadece bilimsel amaçlar için kullanılacağı, çalışmaya katılıp katılmama kararının tamamen katılımcılara ait olduğu vurgulanmış ayrıca araştırmaya katılıp araştırmanın herhangi bir aşamasında gerekçesiz ayrılma hakkına sahip olduğu bilgisi verilmiştir. Onam formunda çocuğun rızası alınarak “gönüllü olarak katılmayı onaylıyor musunuz?” sorusuna *evet* ve *hayır* seçenekleri sunulmuştur.

3.4.1.5. Aile Bilgilendirici Onam

Bu araştırma yarı deneysel olduğundan ve 18 yaşın altındaki bireyler ile doğrudan yürütüldüğü için Aile Onam Formu oluşturulmuştur (Bkz. Ek-1). Aile Onam Form’unda araştırmanın kısa amacı yazılmış olup öğrencilerin adı soyadı, kimlik bilgileri gibi özel bilgilerin istenmeyeceği bilgisi, çalışma formlarının ders saatinde doldurulacağı, yaklaşık 40-45 dakika süreceği ve öğrencilerin formları doldurarak

bilimsel araştırmaya destek sağlayabilecekleri bilgisi yer almıştır. Bunun yanı sıra öğrencilerin bu araştırmaya katılmama hakkına veya araştırmaya katılıp araştırmanın herhangi bir aşamasında gerekçesiz ayrılma hakkına sahip olduğu bilgisi yer almıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Bu bölümde verilerin analizine değinilmiştir.

Bu araştırma verilerinin analiz işlemi SPSS 26.0 istatistik programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. 15-17 yaşlarındaki lise öğrencilerinde kariyer yetkinlik programının kariyer yetkinlik kararı ve öznel iyi oluş üzerindeki etkisinin incelenmiştir. Betimsel analizler yapılarak grup hakkında yüzdelik ve frekanslarla grup hakkında bilgi verilmiştir. Sonra da deney ve kontrol gruplarının normallik dağılımlarına bakılmış olup verilerin arpıklık-basıklık (Skewness-Kurtosis) değerleri gözden geçirilmiştir. Elde edilen değerlerin -1 ile + 1 arasında bulunduğu gözlenmiştir (Bkz. Tablo 3.7). Yapılan incelemede bu değerlerin deney grubu ön test ($E\ddot{O}\ddot{I}O\ddot{O}=0.17$, $KKYB\ddot{O}=-0.36$) ve kontrol grubu ön test ($E\ddot{O}\ddot{I}O\ddot{O}=-0.65$, $KKYB\ddot{O}=-0.19$) olarak hesaplanmıştır. Bu sonuç hem deney hem de kontrol grubuna ait varyansların normal dağılım gösterdiği anlamına gelmektedir (Leech ve ark., 2005). Verilerin normallik dağılımları incelendikten sonra parametrik testlerin kullanılmasına karar verilmiştir. Ölçümlerde normal dağılımın olması ve parametrik testlerinin kullanılması daha güçlü sonuçlar vermektedir (Pallant, 2017; Lorcü, 2015). Ardından ergen öznel iyi oluş ölçeği ve ölçek alt boyutları ile kariyer kararı yetkinlik beklentisi ölçeği ve ölçek alt boyutlarının Cronbach alfa değerleri hesaplanmıştır. Daha sonra araştırmanın hipotezlerini test etmek için bağımsız örneklemler t testi ve eşleştirilmiş örneklem t testi yapılmıştır.

Tablo 3.6. Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerin Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği ve Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi Ölçeği Puanları Normallik Tablosu

	Grup	n	Ön Test		Çarp.	Basık.
			$\bar{x}$	sd		
Ergen Öznel	Kontrol	38	47.24	38	-0.65	0.22
İyi Oluş Ölçeği	Deney	30	44.20	30	0.17	-0.06
Kariyer Kararı Yetkinlik	Kontrol	38	94.78	38	-0.19	-0.23
Beklentisi Ölçeği	Deney	30	85.03	30	-0.36	-0.11

Tablo 3.6’da yer alan değerler incelendiğinde deney ve kontrol gruplarının ergen öznel iyi oluş ölçeği ile kariyer kararı yetkinlik beklentisi ölçeği verileri ön test puanlarına yönelik basıklık ve çapıklık değerlerinin -1 ile +1 arasında olduğu görülmektedir.

BÖLÜM 4

BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın verilerine ve hipotezlerine ilişkin analizler ve bu analizlere ilişkin betimsel değerlendirmelere yer verilmiş ve alan yazın kapsamında tartışılmıştır.

4.1. Betimsel Bulgular

Araştırmanın bulgularından önce EÖİÖ ve KKYBÖ-KF ölçeği araçlarından elde edilen ortalama ve standart sapma verileri hesaplanmış ve ulaşılan sonuçlar Tablo 4.1’de sunulmuştur.

Tablo 4. 1 Deney ve Kontrol Gruplarının EÖİÖ ve KKYBÖ-KF Ölçeği Araçlarından Elde Edilen Ortalama ve Standart Sapma Değerleri (N=68)

	Grup	n	Ön test		Son test	
			$\bar{x}$	s	$\bar{x}$	s
Aile İlişkilerinde Doyum	Kontrol	38	13.32	2.18	13.45	1.91
	Deney	30	12.47	2.16	14.73	1.11
Önemli Diğerleri ile İlişkide Doyum	Kontrol	38	12.16	1.84	12.24	1.82
	Deney	30	11.57	1.74	14.67	1.30
Yaşam Doyumu	Kontrol	38	8.82	2.56	9.05	2.35
	Deney	30	8.53	2.27	11.07	1.05
Olumlu Duygular	Kontrol	38	12.95	2.12	13.00	2.03
	Deney	30	11.63	2.44	13.83	1.84
Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği	Kontrol	38	47.24	5.97	47.74	5.78
	Deney	30	44.20	6.65	54.30	4.15
Kendini Doğru Bir Şekilde Değerlendirme	Kontrol	38	20.26	3.74	20.39	3.42
	Deney	30	16.27	3.62	19.73	2.83
Mesleklerle İlgili Bilgi Toplama	Kontrol	38	20.29	3.19	20.13	3.17
	Deney	30	17.80	3.14	19.57	3.30
Hedef Belirleme	Kontrol	38	20.71	3.15	20.76	2.89
	Deney	30	17.30	3.36	19.53	3.29
Plan Yapma	Kontrol	38	19.42	3.23	19.66	2.95
	Deney	30	17.00	3.71	19.17	3.25
Problem Çözme	Kontrol	38	18.87	3.59	19.11	3.06
	Deney	30	16.67	3.55	19.13	2.97
	Kontrol	38	94.78	13.79	84,07	19.55

Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi Ölçeği	Deney	30	85.03	14.69	97.13	13.19
---	-------	----	-------	-------	-------	-------

Tablo 4.1'e bakıldığında deney grubu öğrencilerinin EÖİÖÖ ölçeği kontrol grubu alt boyutlarından aile ilişkilerinde doyumdan ön test ortalaması $\bar{x} = 13.32$ (ss=2.18), son test ortalaması ise $\bar{x} = 13.45$, (ss=1.91), deney grubu ön test ortalaması $\bar{x} = 12.47$ (ss=2.16), son test ortalaması ise $\bar{x} = 14.73$, (ss=1.11), önemli diğerleri ile ilişkide doyum kontrol grubu ön test ortalaması $\bar{x} = 12.16$ (ss=1.84), son test ortalaması ise $\bar{x} = 12.24$, (ss=1.82), yaşam doyumu kontrol grubu ön test ortalaması $\bar{x} = 8.82$ (ss=2.56), son test ortalaması ise $\bar{x} = 9.05$, (ss=2.35), deney grubu ön test ortalaması $\bar{x} = 8.53$ (ss=2.27), son test ortalaması ise $\bar{x} = 11.07$, (ss=1.05), olumlu duygular kontrol grubu ön test ortalaması $\bar{x} = 12.95$ (ss=2.12), son test ortalaması ise $\bar{x} = 13.00$, (ss=2.03), deney grubu ön test ortalaması $\bar{x} = 11.63$ (ss=2.44), son test ortalaması ise $\bar{x} = 13.83$, (ss=1.84), EÖİÖÖ ölçeği ön test puan ortalaması $\bar{x} = 44.20$ (ss=6.65), son test ortalaması ise $\bar{x} = 54.30$, (ss=4.15) şeklinde hesaplanmıştır. Kontrol grubu katılımcılarının EÖİÖÖ Ölçeği on test puan ortalamaları $\bar{x} = 47.24$, (ss=5.97) ve son test ortalaması ise $\bar{x} = 47.74$, (ss=5.78) olarak bulunmuştur. Deney grubunun KKYBÖ-KF ölçme aracına ait alt boyutlarından kendini doğru bir şekilde değerlendirme kontrol grubu ön test ortalaması $\bar{x} = 20.26$ (ss=3.74), son test ortalaması ise $\bar{x} = 20.29$, (ss=3.19), deney grubu ön test ortalaması $\bar{x} = 16.27$ (ss=3.62), son test ortalaması ise $\bar{x} = 19.73$, (ss=2.83), mesleklerle ilgili bilgi toplama kontrol grubu ön test ortalaması $\bar{x} = 20.29$ (ss=3.19), son test ortalaması ise $\bar{x} = 20.13$, (ss=3.17), deney grubu ön test ortalaması $\bar{x} = 17.80$ (ss=3.14), son test ortalaması ise $\bar{x} = 19.57$, (ss=3.30), hedef belirleme kontrol grubu ön test ortalaması $\bar{x} = 20.71$ (ss=3.15), son test ortalaması ise $\bar{x} = 20.76$, (ss=2.89), deney grubu ön test ortalaması $\bar{x} = 17.30$ (ss=3.36), son test ortalaması ise $\bar{x} = 19.53$, (ss=3.29), plan yapma kontrol grubu ön test ortalaması $\bar{x} = 19.42$ (ss=3.23), son test ortalaması ise $\bar{x} = 19.66$, (ss=2.95), deney grubu ön test ortalaması $\bar{x} = 17.00$ (ss=3.71), son test ortalaması ise $\bar{x} = 19.17$, (ss=3.25), problem çözme kontrol grubu ön test ortalaması $\bar{x} = 18.87$ (ss=3.59), son test ortalaması ise $\bar{x} = 19.11$, (ss=3.06), deney grubu ön test ortalaması $\bar{x} = 16.67$ (ss=3.55), son test ortalaması ise $\bar{x} = 19.13$, (ss=2.97). Kontrol

grubundaki öğrencilerin KKYBÖ-KF ölçme aracına ait ön test puanlarının ortalaması $\bar{x}$ =94.78, (ss=13.79) ve son test ortalaması $\bar{x}$ =84.07, (ss=19.55). Deney grubundaki öğrencilerin ön test puanlarının ortalaması $\bar{x}$ = 85.03, (ss=14.69), son test puan ortalaması ise $\bar{x}$ = 97.13, (ss=13.19) olarak tespit edilmiştir.

4.2. Araştırmanın Birinci Hipotezine (H₀) : (Kontrol grubundaki katılımcıların ön test öznel iyi oluş ve yetkinlik kararı ölçek verileri ile son test öznel iyi oluş ve yetkinlik kararı ölçek verileri karşılaştırıldığında aralarında anlamlı bir fark yoktur.) İlişkin Bulgular.

Tablo 4.2. Kontrol Grubu Öğrencilerin Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği Ön Test ve Son Test Puanları Karşılaştırma Tablosu

	Ölçüm	n	$\bar{x}$	s	Fark	t	p
Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği	Ön Test	38	47.24	5.97			
	Son Test	38	47.74	6.10	-0.450	.323	0.748
Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi Ölçeği	Ön Test	38	94.78	13.79			
	Son Test	38	84.07	14.77	-7.079	2.159	0.034

p<0,05(Eşleştirilmiş örneklem için t testi)

Tablo 4.2’de kontrol grubu katılımcıların Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği ve Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi Ölçeği ön test ve son test puanları karşılaştırma sonuçları gösterilmiştir. Tablo 4.2.’ye göre kontrol grubu katılımcıların Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği toplamından ($t_{0,05 ; 37} = .323$) ve yaşam doyumundan aldıkları ön test ve son test puanları arasında istatistiki farkların olduğu ancak anlamlı olmadığı bulunmuştur ($t_{0,05 ; 37} = 2.159; p<0,05$). Kontrol grubu katılımcıların Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği toplamından ve yaşam doyumundan aldıkları son test puanları, ön teste göre fazladır. Araştırmaya dahil olan kontrol grubu katılımcıların Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi Ölçeği toplamından aldıkları ön test ve son test puanların arasında anlamlı düzeyde istatistiki fark yoktur ($t_{0,05 ; 37} = 2.159; p<0,05$). Kontrol grubundaki katılımcıların ön test Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi Ölçeği toplam puanları son test Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi Ölçeği toplam puanlarından yüksektir.

4.3. Araştırmanın İkinci Hipotezine (H₁): (Deney grubundaki katılımcıların ön test öznel iyi oluş ve yetkinlik kararı ölçek verileri ile son test öznel iyi oluş ve yetkinlik kararı ölçek verileri karşılaştırıldığında aralarında anlamlı bir fark vardır.) İlişkin Bulgular.

Tablo 4.3. Deney Grubu Katılımcılarının Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği ve Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi Ölçeği Ön Test ve Son Test Puanları Karşılaştırma Tablosu

	Ölçüm	n	$\bar{x}$	s	Fark	t	p
Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği	Ön Test	30	44.20	6.65			
	Son Test	30	54.30	4.15	-10.100	-9.288	0.000*
Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi Ölçeği	Ön Test	30	85.03	14.69			
	Son Test	30	97.13	13.19	-12.100	-4.949	0.000*

* $p < 0,05$ (Eşleştirilmiş örneklem için t testi)

Tablo 4.3'te deney grubunda yer alan katılımcıların Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği ve Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi Ölçeği ön test ve son test puanları karşılaştırma sonuçlarına yer verilmiştir. Deney grubu katılımcıların Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği toplamından aldıkları ön test ve son test puanların arasında önemli istatistiki farklar görülmüştür ($t_{0,05 ; 29} = -9.288; p < 0.05$). Deney grubu katılımcıların Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği toplamından aldıkları son test puanları, ön testte aldıkları puanlardan fazladır. Deney grubundaki katılımcıların Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi Ölçeği toplamından aldıkları ön test ve son test puanların arasında önemli istatistiki farklar vardır ($t_{0,05 ; 29} = -4.949 p < 0.05$). Deney grubu katılımcıların son testte Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi Ölçeği toplamından aldıkları puanlar, ön testte aldıkları puanlardan fazladır.

4.4. Araştırmanın Üçüncü Hipotezine (H₁): (Deney ve kontrol grubundaki katılımcıların son test ergen öznel iyi oluş ölçeği ve yetkinlik kararı ölçek verileri karşılaştırıldığında aralarında anlamlı bir fark vardır.) İlişkin Bulgular.

Tablo 4.4. Deney ve Kontrol Grubu Katılımcıların Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği ve Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi Ölçeği Son Test Puanları Karşılaştırma Tablosu

	Grup	n	$\bar{x}$	s	t	p
Ergen Öznel	Kontrol	38	47,74	5,78	-5,237	0,000*
İyi Oluş Ölçeği	Deney	30	54,30	4,15		
Kariyer Kararı Yetkinlik	Kontrol	38	84.07	19.55	-3,113	0.002*
Beklentisi Ölçeği	Deney	30	97.13	13.19		

* $p < 0,05$ (Eşleştirilmiş örneklem için *t* testi)

Tablo 4.4'te deney ve kontrol grubu katılımcıların Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği ve Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi Ölçeği son test puanlarının karşılaştırma sonuçları gösterilmiştir. Deney ve kontrol grubunda yer alan katılımcıların ön testte Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği toplamından aldıkları puanların arasında önemli istatistikî farklar vardır ($t_{0,05; 67} = -5,237$; $p < 0,05$). Deney grubu katılımcıların son testte Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği toplamından aldıkları puanlar kontrol grubundakilerden fazladır. Deney ve kontrol grubu katılımcıların son testte Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi Ölçeği toplamından aldıkları puanların arasında önemli istatistikî farklar vardır ($t_{0,05; 67} = -3,113$; $p < 0,05$). Deney ve kontrol grubu katılımcıların son testte Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi Ölçeği toplamından aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık vardır.

4.5. Tartışma

Araştırmanın hipotezleri olarak belirlenen “Kontrol grubundaki katılımcıların ön test öznel iyi oluş ve yetkinlik kararı ölçek verileri ile son test öznel iyi oluş ve yetkinlik kararı ölçek verileri karşılaştırıldığında aralarında anlamlı bir fark yoktur.” H_0 hipotezi test edilmiş olup kontrol grubundaki katılımcıların ön test ve son testten aldıkları puanlarının benzer olduğu tespit edilmiştir (Bkz Tablo 4.2). Araştırma süreci boyunca kontrol grubuna herhangi bir etkiye bulunulmadığından çıkan sonuç beklentimiz yönündedir. Deney grubundaki katılımcıların ön test öznel iyi oluş ve yetkinlik kararı

ölçek verileri ile son test öznel iyi oluş ve yetkinlik kararı ölçek verileri karşılaştırıldığında aralarında anlamlı bir fark vardır.” H₁ hipotezi test edilmiş. Araştırma bulguları bize deney grubundaki katılımcıların ön test öznel iyi oluş ve yetkinlik kararı ölçek verileri ile son test öznel iyi oluş ve yetkinlik kararı ölçek verileri karşılaştırıldığında aralarında anlamlı bir farkın ortaya çıktığını göstermektedir (Bkz Tablo 4.3). Aynı şekilde “Deney ve kontrol grubundaki katılımcıların son test yetkinlik kararı ölçek verileri karşılaştırıldığında aralarında anlamlı bir fark vardır.” H₁ hipotezi test edilmiş ve Deney ve kontrol grubundaki katılımcıların son test yetkinlik kararı ölçek verileri karşılaştırıldığında aralarında anlamlı bir farkın çıktığı tespit edilmiştir (Bkz Tablo 4.4). Bu sonuç (H₁) hipotezimizin desteklendiğini göstermiştir. Ölçek verileri arasında ortaya çıkan bu farklar lise öğrencilerine uygulanan kariyer yetkinlik programının öğrenciler üzerinde etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Okullarda verilen mesleki bilgilendirme çalışmalarının bireyin akademik başarısını arttırdığı gibi bireysel farkındalığı da arttırdığı ve karar verme becerilerini geliştirdiği, okul ile iş yaşamı arasındaki bağlantıyı görmelerini sağladığı tespit edilmiştir Yeşilyaprak(2021). Uygulanan programın bitiminde katılımcılardan gelen olumlu yorumlar ve grup üyeleri arasındaki olumlu iletişim iklimi uygulanan etkinliklerin amacına ulaştığı konusunda bizlere fikir vermektedir. Katılımcılar uygulanan etkinliklerin kendilerini ifade etme becerilerini geliştirdiğini, kendilerini daha iyi analiz ederek gelecek planlarının geliştirilmesine katkı sunduğunu, sosyal ortamlarda insanlarla diyalog kurmaktan çekinmeden iletişim kurabildiklerini fark ettiklerini dile getirmişlerdir. Hipotezimizin desteklenmesi uygulanan kariyer yetkinlik programı etkinliklerinin ergen öznel iyi oluş sürecini hızlandırdığını katılımcıların kendilerine yönelik sahip oldukları olumsuz düşüncelerin yerine olumlu düşüncelerin oluşmasına katkı koymasını olarak ifade edilebilir. Arkın ve ark.,(2005)’e göre ergen bireyler öznel iyi oluşlarını arttırmak için profesyonel desteğe ihtiyaç duyabilirler. Bu tespit uygulanan programın etkinlikleri vasıtası ile katılımcıların ergen öznel iyi oluş düzeylerinin artmasına katkı sunduğunu göstermektedir. Araştırmadan elde edilen sonuçlar ve katılımcılardan alınan olumlu dönütler bize kariyer yetkinlik programının olumlu katkısının olduğunu göstermektedir. Alan yazın incelendiğinde araştırmamızın sonuçlarını destekleyen birçok araştırma bulmak mümkündür. Diğer çalışmalara bakıldığında grup çalışmalarının katılımcıların olumlu davranışlarını arttırdığını ve pozitif bir gelişme

sağladığını göstermektedir (Brabender, Fallon ve Smolar, 2004). Lee ve Yoo (2015) , çocuk öznel iyi oluşunun aile, okul ve toplum ilişkisi üzerine yaptığı ve çoklu regresyon kullandığı çalışmada okul, aile ve toplumun çocukların öznel iyi oluş düzeylerini önemli ölçüde etkilediğini ortaya çıkarmıştır. Aile içi ilişkilerin sağlıklı olması, yaşlıları ile arasındaki ilişkinin sıklığı çocukların öznel iyi oluş düzeyleri ile ilintili olduğu ortaya çıkarılmıştır. Bir diğer araştırmada bireyler grup etkinliklerinde birbirlerini yakından tanıma, yardım etme ve yardım almayı öğrenirler. Bu şekilde birbirleri ile yakın ilişki kurarlar (Voltan Acar, 2008). Bir diğer araştırmada ise Yıldırım (2006)’ya göre bireylere yaşlılarınca sağlanan sosyal kabul ve ilgi bireylerin problemlerinin üstesinden gelme sürecini kolaylaştırdığı sonucu ortaya çıkmıştır. Başka bir araştırmada Küçükköse (2015) olumsuz duygulanımların öznel iyi oluş üzerindeki olumsuz etkilerini tespit etmiş ve çocukların iyilik halleri ile stres ve öfke duyguları arasında olumsuz yönde bir korelasyon olduğunu bulmuştur. Başka bir araştırmada Dursun (2015), bu tespiti destekleyen sonuçlar elde etmiş ve iyilik hali yüksek olan ergen bireylerin yaşam enerjileri ve zorluklarla başa çıkma kararlılıklarının yüksek olduğunu tespit etmiştir. Bu bulguları destekleyen bir diğer araştırma Çakır (2015), lisede okuyan öğrencilerin öznel iyi oluş düzeylerinin yüksekliği ders başarı performanslarının yüksekliğine göre anlamlı bir ilişkinin olduğunu bulmuştur. Bayram (2018) ise çocukların öznel iyi oluş düzeyi ve olumsuz yaşam stilleri arasında negatif bir korelasyon tespit etmiştir. Diğer bir araştırmada Güney (2017), çocukların sosyal anlamda destek görmeleri ile iyilik halleri arasında anlamlı bir ilişkinin olduğunu ve aynı zamanda bireyin sosyal çevresi tarafından kabul görmesi ve kendisini bir gruba ait hissetmesinin ise onun yaşama sevincini arttıran bir faktör olduğunu tespit etmiştir. Bu bulguyu destekleyen bir başka araştırmada ise Akpınar (2016), ergen bireylerin akademik stres düzeyleri ile öznel iyi oluşları arasında negatif yönlü bir ilişkinin bulgusunu elde etmiştir. Tüm bu sonuçlar ışığında araştırmanın alan yazınla paralel sonuçlar doğurduğunu, kariyer yetkinlik programının katılımcıların öznel iyi oluş düzeylerini anlamlı düzeyde arttırdığı sonucunu desteklediği görülmektedir. Deney grubundaki katılımcılarının Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi Ölçeği ön test ve son test puanları arasında önemli istatistiki farklar vardır. Bu verilerden yola çıkarak, sosyal bilişsel kariyer kuramı temelli bir grup müdahalesinin lise öğrencilerinin kariyer kararı yetkinlik beklentilerini

yükselttiği görülmüştür. Alan yazın taramasında buna benzer farklı araştırma sonuçlarına ulaşmak mümkündür. Ergen bireylerin en büyük korkularından biri belirsizlik yaşamaktır. Belirsizlik durumunda gelecek planları yapmak, meslek seçimi ve ellerindeki fırsatları değerlendirebilme ihtiyacı ve karar verme zorunluluğu hasıl olduğunda bireyler kariyer konusunda uzman danışmanlara ihtiyaç duyacaklardır (Lapointe ve ark., 2018). On oturumluk uzun süreli programların öğrencilerin özellikle kariyer yetkinlik beklentilerini yükselttiği görülmüştür (Fouad ve ark., 2009; Reese ve Miller, 2006; Scott ve Ciani, 2008). Bir diğer araştırmada ilgi envanteri ve profil yorumlama eğitimi (Breeding, 2008; Luzzo ve Day, 1999; Uffelman ve ark., 2004), geçmiş yaşantılara yönelik terapi uygulamaları (Krieschok ve ark., 2000), kısa süreli kariyer müdahaleleri (Foltz ve Luzzo, 1998), bireylerin özgüvenlerini arttırmaya dönük çalışmaların kariyer kararı yetkinlik beklentisini arttırdığı gözlenmiştir. Bireylerin yetkinlik kararlarının arttırılmasında ki en önemli başvuru kaynağı olan (Bandura, 1977, 1986, 1997; Lopez ve Lent, 1992) bireyin yetkinlik alanlarını harekete geçiren motivasyon kaynağının bireysel egzersizler olduğunu dolayısıyla bireye yaşantı kazandırılarak yapılan çalışmaların kalıcılığı ve kullanılabilirliği arttırdığını ifade etmiştir. Başka araştırmaları incelediğimizde Işık (2014), çocukta kariyer gelişimi, yaşam doyumu, planlama ile durumluk kaygı arasındaki ilişkiyi incelemiş ve sonucunda kariyer gelişimi ve yaşam doyumu arasında anlamlı bir ilişki bulmuştur. Bu sonuçlar elde ettiğimiz verileri destekler niteliktedir.

BÖLÜM 5

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde Kuzey Kıbrıs'ta bir lisenin 10 ve 11.sınıf öğrencilerinden oluşan deney ve kontrol gruplarından deney grubuna 10 hafta süren kariyer yetkinlik programı uygulanmış ancak kontrol grubuna müdahalede bulunulmamıştır. Buna göre araştırmanın 1.hipotezi olan kontrol grubundaki katılımcıların ön test öznel iyi oluş ve yetkinlik kararı ölçek verileri ile son test öznel iyi oluş ve yetkinlik kararı ölçek verileri karşılaştırılmış ve benzer puanlar aldıkları tespit edilmiştir. Araştırmanın 2.hipotezi olan deney grubundaki katılımcıların ön test öznel iyi oluş ve yetkinlik kararı ölçek verileri ile son test öznel iyi oluş ve yetkinlik kararı ölçek verileri karşılaştırıldığında aralarında anlamlı bir farkın ortaya çıktığı tespit edilmiştir. Bu da bize uygulanan kariyer yetkinlik kararı programının etkili olduğunu göstermektedir. Araştırmanın 3. Hipotezi olan deney ve kontrol grubundaki katılımcıların son test yetkinlik kararı ölçek verileri karşılaştırıldığında aralarında anlamlı bir fark vardır. Hipotezinden elde edilen sonuçlara göre; Kontrol grubundaki verilerin değişiminde anlamlı bir farklılık tespit edilmezken, Uygulanan programın deney grubundaki katılımcıların kariyer yetkinlik kararı ve öznel iyi oluşlarını anlamlı düzeyde arttırdığı tespit edilmiştir.

5.1. Öneriler

Araştırma sonucunda elde edilen veriler doğrultusunda araştırmacılara ve uygulayıcılara yönelik birtakım öneriler oluşturulmuştur. Bu öneriler aşağıdaki gibi sunulmuştur.

5.1.1. Araştırmacılar İçin Öneriler

Aşağıda araştırmadan elde edilen verilerden hareketle uzmanlara yardımcı olabilecek ve ileride yapılacak çalışmalara ışık tutabilecek önerilere yer verilmiştir.

1. Bu araştırma lise 10 ve 11. sınıf öğrencileri üzerinde yapılmıştır. Alt sınıflara uyarlaması yapılarak program yeniden test edilebilir.
2. Program şehir merkezinde uygulanmıştır. Kırsal alandaki öğrenciler üzerinde de test edilebilir.

3. Yabancı uyruklu öğrenciler üzerinde test edilebilir.
4. Bu araştırma kolay ulaşılabilir örneklem grubu üzerinde denenmiştir. Farklı örneklem grupları üzerinde denenebilir.

5.1.2. Okul Rehberlik Servisleri İçin Öneriler

Aşağıda okul rehberlik servislerinde çalışan psikolojik danışmanlara yönelik önerilere yer verilmiştir.

1. Kuzey Kıbrıs okullarında Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık hizmetlerinin gelişimsel yaklaşım çerçevesinde tüm kademelerde uygulanması gerekir.
2. Gelişim dönemleri temelinde grup rehberlik etkinlikleri ve mesleki rehberlik çalışmalarının yapılması gerekir.
3. Okullarda öğrencilere verilen rehberlik hizmetleri ailelere de sunulmalıdır.
4. Lise öğrencilerinin kariyer karar verme güçlüklerini azaltmak ve kariyer kararı yetkinlik beklentisi düzeylerini yükseltmek amacıyla ergenlere yönelik farkındalık geliştirme çalışmaları yapılmalıdır. Bu çalışmalardan elde edilecek verilerin tüm okul kademelerinde verilecek olan psikolojik danışma süreçlerinde faydalı olacağı düşünülmektedir.
5. Ailelerle işbirliği yapılarak gelişim psikolojisi konusunda aile eğitim seminerleri ve çalıştayları düzenlenmeli, ergen bireye yaklaşım tarzları hakkında aileler bilinçlendirilmelidir.
6. Kariyer eğitimi ve danışmanlığı programa eklenmeli, tüm öğrencilerin yararlanması sağlanmalıdır.
7. Öğretmenlerin eğitim programları öğrencilerin kariyer gelişimlerini destekleyecek şekilde düzenlenmeli ve her kademenin gelişim basamağına uygun verilmelidir.
8. Okul rehberlik öğretmenleri ile Pdras arasında eşgüdüm sağlanmalı ve rehber öğretmenlere yönelik hizmetiçi eğitim çalışmaları düzenlenmelidir.

KAYNAKÇA

- Abdullah, A. T. L. İ., & Gür, S. H. (2019). Lise öğrencilerinin meslek tercihleri ve bu tercihlerine etki eden faktörler. *Kariyer Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 2(1), 32-53.
- Acar, N. V., Arıcıoğlu, A., Gültekin, F., & Gençtanırım, D. (2008). Üniversite öğrencilerinin güvengenlik düzeylerinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35(35), 342-350.
- Akkoç, F. F. (2009). *Lise öğrencilerinin kariyer düşüncelerini etkileyen faktörlerin incelenmesi* (Doktora tezi, Deü Eğitim Bilimleri Enstitüsü). <http://hdl.handle.net/20.500.12397/6825>
- Akpınar, B., Batdı, V., & Dönder, A. (2016). İlköğretim öğrencilerinin fen bilgisi öğrenimine yönelik motivasyon düzeylerinin cinsiyet ve sınıf değişkenine göre değerlendirilmesi. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 2(1), 15-26.
- Aliyev, P. (2008). Beş faktörlü kişilik özellikleri ve cinsiyet rollerinin üniversite alan seçimi ile ilişkisinin incelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul*.
- Arkin, B., Stender, S., & McGraw, G. (2005). Software penetration testing. *IEEE Security & Privacy*, 3(1), 84-87. DOI: 10.1109/MSP.2005.23
- Bacanlı, F. & Sürücü, M. (2011). İlköğretim öğrencilerinin kariyer gelişimleri ile ebeveyn bağlanmaları arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(4). 679-700.
- Bacanlı, F. (2012). Kariyer Karar Verme Güçlükleri ve Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançların İlişkisi. *Türk Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Dergisi*, 4(37).
- Bacanlı, F., Eşici, H., & Özünlü, M. B. (2013). Kariyer karar verme güçlüklerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Dergisi*, 4(40).

- Bacanlı, H.(1999). *Sosyal beceri eğitimi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Bacanlı, H., Sürücü, M., & İlhan, T. (2013). Başa çıkma stilleri ölçeği kısa formunun (BÇSÖ-KF) psikometrik özelliklerinin incelenmesi: geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13(1), 81-96.
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological review*, 84(2), 191.
- Bandura, A. (1986). Social foundations of thought and action: *A social cognitive theory*.
- Bandura, A. (1995). Comments on the crusade against the causal efficacy of human thought. *Journal of behavior therapy and experimental psychiatry*, 26(3), 179-190.
- Bandura, A. (1999). A sociocognitive analysis of substance abuse: An agentic perspective. *Psychological science*, 10(3), 214-217.
- Bandura, A., & Hall, P. (2018). Albert bandura and social learning theory. *Learning theories for early years practice*, 63-65.
- Bandura, A., Barbaranelli, C., Caprara, G. V., & Pastorelli, C. (2001). Self-efficacy beliefs as shapers of children's aspirations and career trajectories. *Child development*, 72(1), 187-206.
- Bandura, A., O'Leary, A., Taylor, C. B., Gauthier, J., & Gossard, D. (1987). Perceived self-efficacy and pain control: opioid and nonopioid mechanisms. *Journal of personality and social psychology*, 53(3), 563.
- Bar, K. J., Sneller, M. C., Harrison, L. J., Justement, J. S., Overton, E. T., Petrone, M. E., ... & Chun, T. W. (2016). Effect of Hiv antibody Vrc01 on viral rebound after treatment interruption. *New England Journal of Medicine*, 375(21), 2037-2050. DOI: 10.1056/NEJMoa1608243
- Bar, M. (2016). Beden eğitimi ve spor etkinliklerinin psikolojik dayanıklılık ve akademik ertelemeye etkisi. DOI: 10.1056/NEJMoa1608243
- Bard, E., Arnold, M., Hamelin, B., Tisnerat-Laborde, N., & Cabioch, G. (1998). Radiocarbon calibration by means of mass spectrometric ²³⁰Th/²³⁴U and ¹⁴C ages of corals: an updated database including samples from Barbados, Mururoa and Tahiti. *Radiocarbon*, 40(3), 1085-1092.

- Bardakcı, M. Ö. (2021). Kariyer Kaygısının Aile Kurumuna ve Evlilik Kararına Etkisi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 18(42), 5610-5630.
- Bayrakcı, M. (2007). Sosyal Öğrenme Kuramı Ve Eğitimde Uygulanması. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (14), 198-210.
- Bayram, E. (2018). *Ergenlerin öznel iyi oluş düzeyleri ile kişilerarası ilişki tarzları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- Betz, N. E. (2000). Self-efficacy theory as a basis for career assessment. *Journal of career Assessment*, 8(3), 205-222. <https://doi.org/10.1177/10690727000080030>
- Betz, N. E. (2004). Contributions of self-efficacy theory to career counseling: A personal perspective. *The Career Development Quarterly*, 52(4), 340-353. <https://doi.org/10.1002/j.2161-0045.2004.tb00950.x>
- Betz, N. E., & Hackett, G. (1981). The relationship of career-related self-efficacy expectations to perceived career options in college women and men. *Journal of counseling psychology*, 28(5), 399.
- Betz, N. E., & Luzzo, D. A. (1996). Career assessment and the career decision-making self-efficacy scale. *Journal of career assessment*, 4(4), 413-428. <https://doi.org/10.1177/10690727960040040>
- Betz, N. E., & Voyten, K. K. (1997). Efficacy and outcome expectations influence career exploration and decidedness. *The Career Development Quarterly*, 46(2), 179-189. <https://doi.org/10.1002/j.2161-0045.1997.tb01004.x>
- Betz, N. E., Klein, K. L., & Taylor, K. M. (1996). Evaluation of a short form of the career decision-making self-efficacy scale. *Journal of career assessment*, 4(1), 47-57. <https://doi.org/10.1177/10690727960040>
- Bieschke, K. J. (2006). Research self-efficacy beliefs and research outcome expectations: Implications for developing scientifically minded psychologists. *Journal of career assessment*, 14(1), 77-91. <https://doi.org/10.1177/1069072705281366>

- Blustein, D. L. (1989). The role of goal instability and career self-efficacy in the career exploration process. *Journal of vocational behavior*, 35(2), 194-203.
[https://doi.org/10.1016/0001-8791\(89\)90040-7](https://doi.org/10.1016/0001-8791(89)90040-7)
- Bozgeyikli, H. (2004). Meslek Kararı Verme Yetkinlik Ölçeğinin Geliştirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (11), 221-234.
- Bozkurt, İ. (2021). *Sosyal medya bağımlılık düzeyi ile temel psikolojik ihtiyaçlar arasındaki ilişkinin incelenmesi: Üniversite öğrencileri üzerinde bir araştırma* (Yüksek lisans tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü).
- Bozyiğit, S., & Madran, C. (2018). Çocukların çevre bilinçli tüketici olarak sosyalleşmesinde annelerin çocuk yetiştirme tutumlarının rolü. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(2), 173-196.
- Brabender, V. M., Smolar, A. I., & Fallon, A. E. (2004). *Essentials of group therapy*. John Wiley & Sons.
- Brickman, P., Coates, D., & Janoff-Bulman, R. (1978). Lottery winners and accident victims: Is happiness relative?. *Journal of personality and social psychology*, 36(8), 917. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.36.8.917>
- Brown, S. D., & Lent, R. W. (Eds.). (2004). *Career development and counseling: Putting theory and research to work*. John Wiley & Sons.
- Buss, D. M. (2000). The evolution of happiness. *American psychologist*, 55(1), 15.
<https://doi.org/10.1037/0003-066X.55.1.15>
- Bülbül, M., & Karacaoğlu, K. (2021). *Kariyer çapalarının kariyer tatmini üzerindeki etkisi: Nevşehir'deki sınıf öğretmenleri üzerinde bir araştırma* (Yüksek lisans tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi).
- Büyüköztürk, Ş. (1998). Kovaryans analizi (Varyans analizi ile karşılaştırmalı bir inceleme). *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 31(1).
https://doi.org/10.1501/Egifak_0000000247

- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2008). Bilimsel araştırma yöntemleri.
- Canbay, H. (2010). *Lise öğrencilerinin öznel iyi oluş düzeyleri ile sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Doktora tezi, DEÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü). <http://hdl.handle.net/20.500.12397/7055>
- Candangil, Ö. & Ceyhan, A. A. (2006). Denetim odakları farklı lise öğrencilerinin bazı kişisel özelliklerine göre karar vermede öz-saygı ve stres düzeyleri. <https://hdl.handle.net/11421/414>
- Chronister, C. L., & Wasilauski, M. E. (2005). Recurrent corneal erosion (RCE) secondary to lattice dystrophy in a patient with acquired immune deficiency syndrome (AIDS). *Optometry-Journal of the American Optometric Association*, 76(12), 713-719.
- Crites, T. R. (1976). Experimental study of the spectral dependence of an albedo-type neutron dosimeter. *Health Phys.:(United Kingdom)*, 31(2).
- Csikszentmihalyi, M. (1999). If we are so rich, why aren't we happy?. *American psychologist*, 54(10), 821. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.54.10.821>
- Çağlayan, E. (2019). Temel sanat eğitimi dersinin gastronomi ve mutfak sanatları eğitimindeki yeri ve önemi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 8(4), 3084-3095. <https://doi.org/10.15869/itobiad.629732>
- Çakır, M., Piyal, B., & Aycan, S. (2015). Hekimlerde sağlıklı yaşam biçimi davranışları ve yaşam kalitesi: tıp fakültesi tabanlı kesitsel bir çalışma. *Ankara Medikal dergi*, 15(4). <https://doi.org/10.17098/amj.57890>
- Çakmak, Ö. (2008). Eğitimin ekonomiye ve kalkınmaya etkisi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (11), 33-41.
- Çetinkaya, A., & Bulut, S. S. (2019). Lise öğrencilerinde kendini toparlama gücü düzeyleri ve öznel iyi oluş artırma stratejilerinin incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Dergisi*, 9(55), 1053-1084.

- Çiçek, B., & Almalı, V. (2020). Covid-19 Pandemisi Sürecinde Kaygı Öz-yeterlilik ve Psikolojik İyi Oluş Arasındaki İlişki: Özel Sektör ve Kamu Çalışanları Karşılaştırması. *Elektronik Türkçe Çalışmaları*, 15(4).
- Çivitçi, A. (2012). Üniversite öğrencilerinde genel yaşam doyumu ve psikolojik ihtiyaçlar arasındaki ilişkiler. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2), 321-336.
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). The "what" and "why" of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological inquiry*, 11(4), 227-268. https://doi.org/10.1207/S15327965PLI1104_01
- Değirmenci, H. D. (2020). *Koçluk içeren ve içermeyen web-tabanlı mesleki gelişim uygulamalarının otizmlili öğrencilerle çalışan öğretmenlerin öğretim becerilerini ve öğrencilerinin güvenlik becerilerini edinmeleri açısından karşılaştırılması* (Doktora tezi, Anadolu Üniversitesi)
- Diener, A. C., Gaxiola, R. A., & Fink, G. R. (2001). Arabidopsis Alf5, a multidrug efflux transporter gene family member, confers resistance to toxins. *The Plant Cell*, 13(7), 1625-1638.
- Diener, E. (1996). Traits can be powerful, but are not enough: Lessons from subjective well-being. *Journal of research in personality*, 30(3), 389-399. <https://doi.org/10.1006/jrpe.1996.0027>
- Diener, E. (2000). Subjective well-being: The science of happiness and a proposal for a national index. *American psychologist*, 55(1), 34.
- Diener, E., Kesebir, P., & Lucas, R. (2008). Benefits of accounts of well-being—For societies and for psychological science. *Applied Psychology*, 57, 37-53. <https://doi.org/10.1111/j.1464-0597.2008.00353.x>
- Diener, E., Larsen, R. J., & Emmons, R. A. (1984). Person× Situation interactions: Choice of situations and congruence response models. *Journal of personality and social psychology*, 47(3), 580. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.47.3.580>

- Diener, E., Lucas, R. E., & Oishi, S. (2002). Subjective well-being: The science of happiness and life satisfaction. *Handbook of positive psychology*, 2, 63-73.
- Diener, E., Suh, E., & Oishi, S. (1997). Recent findings on subjective well-being. *Indian Journal Of Clinical Psychology*, 24(1), 25-41.
- Dinçel, E. (2006). Ergenlik dönemi gelişimsel ödevleri ve psikolojik problemler. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.*
- Doğan, H. (2014). Çağdaş kariyer karar verme yaklaşım ve modellerinin incelenmesi. *OPUS Türkiye Sosyal Politika ve Çalışma Hayatı Araştırmaları Dergisi*, 4(6), 101-130.
- Doğan, T. (2013). Beş faktör kişilik özellikleri ve öznel iyi oluş. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 14(1), 56-64. <https://doi.org/10.31671/dogus.2018.95>
- Doi.org/10.1017/S0033822200019135
- Dost, M. T. (2010). Güney Afrika ve Türkiye'deki üniversite öğrencilerinin bazı değişkenlere göre öznel iyi oluş ve yaşam doyumlarının incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 35(158).
- Dost, T. M., & Cenkseven, F. (2007). Devlet Ve Vakıf Üniversitelerinde Çalışan Öğretim Elamanlarının Bazı Mesleki Ve Kişisel özelliklerinin ve iş ve yaşam doyumlarını etkileyen faktörlerin incelenmesi.
- Dursun, A., Kırbaş, İ., & Yüksel, M. E. (2015). Fırsatları artırma ve teknolojiyi iyileştirme hareketi (FATİH) projesi ve proje üzerine bir değerlendirme. *Türkiye'de İnternet Konferansı, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.*
- Dülger, Ö. (2009). *Ergenlerde algılanan sosyal destek ile karar verme davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- Elliot, A. J., & Thrash, T. M. (2002). Approach-avoidance motivation in personality: approach and avoidance temperaments and goals. *Journal of personality and social psychology*, 82(5), 804.

- Elliott, D. J. (1995). Music matters a new philosophy of music education.
- Elmas, M. S. (2013). *Modern toplumun güvenlik çıkmazı: tehdit, risk ve risk toplumu perspektifinden güvenlik* (Vol. 61). Uluslararası Stratejik Araştırma Organizasyonu (Uşak).
- Erbaş, R. Y. İ. G. A. (2006)İşletmelerde Karar Verme Sürecinde Populasyon Ekolojisi Yaklaşımından Yararlanılması. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 211-219.
- Eryılmaz, A., & Mutlu, T. (2017). Yaşam boyu gelişim yaklaşımı perspektifinden kariyer gelişimi ve ruh sağlığı. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 9(2), 227-249.
- Eryılmaz, A.,& Kara, A. (2017). Öğretmen ve öğretmen adaylarının kişilik özellikleri ve kariyer uyum yetenekleri açısından karşılaştırılması. *Uluslararası Öğretim Dergisi*, 10(1). 85-100.
- Eryılmaz, A. (2009). Ergen öznel iyi oluş ölçeğinin geliştirilmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(4), 975-989.
- Festinger, L. (1954). Motivations leading to social behavior.
- Fontaine, L. (2012). *Analysing English grammar: A systemic functional introduction*. Cambridge University Press.
- Fordyce, M. W. (1977). Development of a program to increase personal happiness. *Journal of counseling psychology*, 24(6), 511. <https://doi.org/10.1037/0022-0167.24.6.511>
- Fouad, N., Cotter, E. W., & Kantamneni, N. (2009). The Effectiveness of A Career Decision-Making Course. *Journal of Career Assessment*, 17(3), 338- 347. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1069072708330678>
- Gelso, C. J., & Woodhouse, S. (2002). Toward a Positive Psychotherapy: Focus on.

- Gençoğlu, P., Bağlıtaş, H. H., & Kuşkaya, S. (2017). Sosyal Pazarlama Aracı Olarak Kamu Spotlarının Birey Davranışları Üzerindeki Etkileri: Parametrik Olmayan İstatistiksel Bir Analiz. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(48).
- Ginzberg, E. (1984). The monetarization of medical care. *New England journal of medicine*, 310(18), 1162-1165. <https://doi.org/10.1056/NEJM198405033101806>
- Guillen, A., Harris-Hodge, E., Henry, C., Novakovic, A., Terry, S., & Kantamneni, N. (2006). Need, awareness, and use of career services for college students. *Journal of career assessment*, 14(4), 407-420.
- Gül, H., Maksüdünov, A., Yamaltdinova, A., & Abdildaev, M. (2019). Öğrencilerin demografik özelliklerinin kariyer uyumluluğu ve iyimserliği ile ilişkisi: Kırgızistan örneği. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 21(36),
- Gülsoy, S. K., & Eroglu, H. (2011). Influence of sodium borohydride on kraft pulping of European black pine as a digester additive. *Industrial & Engineering Chemistry Research*, 50(4), 2441-2444. <https://doi.org/10.1021/ie101999p>
- Güney, M. A. (2017). *Ergenlerde Duygusal Özerklik, Sosyal Destek Ve Öznel İyi Oluş Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Doktora tezi, Necmettin Erbakan üniversitesi)
- Gür, A. (2019). Lise öğrencilerinin meslek tercihleri ve bu tercihlerine etki eden faktörler. *Kariyer Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 2(1), 32-53.
- Hackett, G., & Betz, N. E. (1981). A self-efficacy approach to the career development of women. *Journal of vocational behavior*, 18(3), 326-339. [https://doi.org/10.1016/0001-8791\(81\)90019-1](https://doi.org/10.1016/0001-8791(81)90019-1)
- Harackiewicz, J. M., Barron, K. E., Tauer, J. M., & Elliot, A. J. (2002). Predicting success in college: A longitudinal study of achievement goals and ability measures as predictors of interest and performance from freshman year through graduation. *Journal of Educational Psychology*, 94, 562-575. <https://doi.org/10.1037/0022-0663.94.3.562>

- Işık, E. (2010). Sosyal bilişsel kariyer teorisi temelli bir grup müdahalesinin üniversite öğrencilerinin kariyer kararı yetkinlik ve mesleki sonuç beklenti düzeylerine etkisi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana*.
- Işık, E. (2013). Mesleki sonuç beklentisinin yordayıcıları olarak algılanan sosyal destek ve denetim odağı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13(3), 1419-1430.
- Işık, E., Fadiloğlu, Ç., & Demir, Y. (2009). Ölüme Karşı Tutum Ölçeğinin Türkçe Çevirisinin Hemşire Populasyonunda Geçerlik ve Güvenilirlik Çalışması. *Türk Hemşirelikte Araştırma ve Geliştirme Dergisi*, 11(2).
- İnanç, K., Yerlikaya, M. (2011). *Türk Anayasalarında insan hakları* (Yüksek lisans tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler enstitüsü).
<http://hdl.handle.net/11616/5340>
- Jahoda, M. (1958). Current concepts of positive mental health.
<https://doi.org/10.1037/11258-000>
- Journal Of Clinical Psychology, 24(1), 25-41. Super, D. E., Savickas, M. L., Super, C. M. (1996). "The Life Span, Life Space Approach To Careers", D. Brown ve L. Brooks (Editörler.), *Career Choice And Development* (ss.121-178). San Francisco: Jossey Bass.
- Juang, L. P., & Alvarez, A. N. (2011). Family, school, and neighborhood: Links to Chinese American adolescent perceptions of racial/ethnic discrimination. *Asian American Journal of Psychology*, 2(1), 1.
<https://doi.org/10.1037/a0023107>
- Juang, R. S., Xu, Y. Y., & Chen, C. L. (2003). Separation and removal of metal ions from dilute solutions using micellar-enhanced ultrafiltration. *Journal of Membrane Science*, 218(1-2), 257-267.
- Karakaya, Ç. (2009). *Antroposentrik (insanı merkeze alan) ve nonantroposentrik (insanı merkeze almayan) yaklaşımlara göre eğitim fakültesi son sınıf öğrencilerinin çevreye yönelik bakış açıları* (Master's thesis, Fen Bilimleri Enstitüsü). <https://acikbilim.yok.gov.tr/handle/20.500.12812/675909>

- Kılınç, A. Ç., Büyüköztürk, Ş., & Akbaba-Altun, S. (2014). Okullarda liderlik kapasitesi ölçeğinin (OLKÖ) Türkçeye uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 1(1), 23-46.
- King, L., & Diener, E. (2005). The benefits of frequent positive affect: Does happiness lead to success?. *Psychological bulletin*, 131(6), 803.
- Kozak, N. (2001). Türkiye'de Turizm Pazarlaması Literatürünün Gelişim Süreci: 1972-1998 Yılları Arasında Hazırlanmış Lisansüstü Tez Çalışmalar Üzerine Biyo-Bibliyografik Bir inceleme. *Anadolu Turizm Araştırmaları Dergisi*, 12(1), 26-33.
- Kurnaz, Ö., & Bozkurt, ö. (2022) Okullarda Kariyer Eğitimi Programlarının Uygulanması Ve Yapılan Çalışmalara İlişkin Psikolojik Danışmanların Görüşleri. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi* 11 (4)
- Kurt, Z. (2019). *İlköğretim 3, 4 ve 5. sınıf öğrencilerinde akran zorbalığı ve sosyal beceri ilişkisi etkileyen ve bu ilişkiye eşlik eden faktörler ile birlikte incelenmesi* (Yüksek lisans tezi, Işık Üniversitesi).
- Küçükköse, İ., & Bedel, A. (2015). Lise Öğrencilerinin Öznel İyi Oluş Düzeyleri İle Sürekli Öfke, Öfke İfade Tarzları Ve Stres Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 19(3).
- Lapointe, S., Perry, A., & Butowski, N. A. (2018). Primary brain tumours in adults. *The Lancet*, 392(10145), 432-446.
- Lee, N., Yoo, D., Ling, D., Cho, M. H., Hyeon, T., & Cheon, J. (2015). Iron oxide based nanoparticles for multimodal imaging and magnetoresponsive therapy. *Chemical reviews*, 115(19), 10637-10689.
- Leech, B. L., Baumgartner, F. R., La Pira, T. M., & Semanko, N. A. (2005). Drawing lobbyists to Washington: Government activity and the demand for advocacy. *Political Research Quarterly*, 58(1), 19-30.

- Lent, R. W. (2005). A social cognitive view of career development and counseling. In S. D. Brown & R. W. Lent (Eds.), *Career development and counseling: Putting theory and research to work* (pp. 101-127). Hoboken, NJ: Wiley.
- Lent, R. W., & Hackett, G. (1994). Sociocognitive mechanisms of personal agency in career development: Pantheoretical prospects.
- Lent, R. W., Brown, S. D., & Hackett, G. (1994). Toward a unifying social cognitive theory of career and academic interest, choice, and performance. *Journal of vocational behavior*, 45(1), 79-122.
- Lent, R. W., Brown, S. D., Sheu, H. B., Schmidt, J., Brenner, B. R., Gloster, C. S., ... & Treistman, D. (2005). Social cognitive predictors of academic interests and goals in engineering: Utility for women and students at historically black universities. *Journal of counseling psychology*, 52(1), 84.
- Lent, R. W., Brown, S. D., Talleyrand, R., McPartland, E. B., Davis, T., Chopra, S. B., ... & Chai, C. M. (2002). Career choice barriers, supports, and coping strategies: College students' experiences. *Journal of Vocational behavior*, 60(1), 61-72. <https://doi.org/10.1063/1.1421217>
- Lent, R. W., Paixao, M. P., Da Silva, J. T., & Leitão, L. M. (2010). Predicting occupational interests and choice aspirations in Portuguese high school students: A test of social cognitive career theory. *Journal of Vocational Behavior*, 76(2), 244-251. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2009.10.001>
- Lent, R. W., & Brown, S. D. (2006). Integrating person and situation perspectives on work satisfaction: A social-cognitive view. *Journal of Vocational Behavior*, 69(2), 236-247.
- Liu, K., & Baskaran, B. (2003). Thermal performance of green roofs through field evaluation.
- Lopez, F. G., & Lent, R. W. (1992). Sources of mathematics self-efficacy in high school students. *The career development quarterly*, 41(1), 3-12. <https://doi.org/10.1002/j.2161-0045.1992.tb00350.x>

- Lykken, D., & Tellegen, A. (1996). Happiness is a stochastic phenomenon. *Psychological science*, 7(3), 186-189.
<https://doi.org/10.1111/j.1467-9280.1996.tb00355.x>
- Maddux, R. E., Daukantaitė, D., & Telhede, U. (2018). The effects of yoga on stress and psychological health among employees: an 8-and 16-week intervention study. *Anxiety, Stress, & Coping*, 31(2), 121-134.
<https://doi.org/10.1080/10615806.2017.1405261>
- Maksüdünov, A., Yamaltdinova, A., & Abdildaev, M. Öğrencilerin Demografik Özelliklerinin Kariyer Uyumluluğu ve İyimserliği ile İlişkisi: Kırgızistan Örneği. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 21(36), 34-46.
- Mavisu, H. (2010). *Bireysel kariyer planlamanın aşamalarından biri olarak hedef belirleme ve kariyer başarısı ilişkisi* (Doktora tezi, DEÜ Sosyal Bilimleri Enstitüsü). <http://hdl.handle.net/20.500.12397/10758>
- Moulton, B., & Hunsaker, D. F. (2021). 3D-Printed Wings with Morphing Trailing-Edge Technology. In *AIAA Scitech 2021 Forum* (p. 0351).
<https://doi.org/10.2514/6.2021-0351>
- Mutlu, H., de Espinosa, L. M., & Meier, M. A. (2011). Acyclic diene metathesis: a versatile tool for the construction of defined polymer architectures. *Chemical Society Reviews*, 40(3), 1404-1445.
- Naylor, F. D., & Krumboltz, J. D. (1994). The independence of aptitudes, interests, and career beliefs. *The Career Development Quarterly*, 43(2), 152-160.
<https://doi.org/10.1002/j.2161-0045.1994.tb00854.x>
- Niles, S. G., In, H., & Amundson, N. (2014). Using an action oriented hope-centered model of career development. *Journal of Asia Pacific Counseling*, 4(1), 1-13.
- Niles, S. G., In, H., & Amundson, N. (2014). Using an action oriented hope-centered model of career development. *Journal of Asia Pacific Counseling*, 4(1), 1-13.

- O'Neil, J. M. (2008). Summarizing 25 years of research on men's gender role conflict using the Gender Role Conflict Scale: New research paradigms and clinical implications. *The counseling psychologist*, 36(3), 358-445.
- Önal, (2005). *Bir sorumluluk eğitim programının lise dokuzuncu sınıf öğrencilerinin sorumluluk düzeylerine etkisi* (Doktora tezi, Bursa uludağ üniversitesi).
- Özcan Candangil, S., & Ceyhan, A. A. (2006). Denetim odakları farklı lise öğrencilerinin bazı kişisel özelliklerine göre karar vermede öz-saygı ve stres düzeyleri. <https://hdl.handle.net/11421/414>
- Özgüven, H. D., Soykan, Ç., Haran, S., & Gençöz, T. (2003). İntihar Girişiminde Depresyon ve Kaygı Belirtileri ile Problem Çözme Becerileri ve Algılanan Sosyal Desteğin Önemi. *Türk Psikoloji Dergisi*.
- Özgüven, İ. E. (1999). *Psikolojik testler*. PDREM yayınları.
- Özkan, C. (2019). *Lise öğrencilerinde öznel mutluluk suçluluk ve utancın yordayıcısı olarak siber zorbalık* (Yüksek lisans tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı).
- Özkan, U. B. (2019). Eğitim bilimleri araştırmaları için doküman inceleme yöntemi. *Ankara: Pegem Akademi*, 4.
- Öztemel, K. (2014). Duygusal ve kişilik ilişkili kariyer karar verme güçlükleri ölçeği'nin kısa formu. *Türk Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Dergisi*, 5(42).
- Öztürk, E., Arslan, A. K. K., Yerer, M. B., & Bishayee, A. (2017). Resveratrol and diabetes: A critical review of clinical studies. *Biomedicine & pharmacotherapy*, 95, 230-234. <https://doi.org/10.1016/j.biopha.2017.08.070>
- Öztürk, Y. (2017). *Ergenlerde dindarlık ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkinin incelenmesi-Çarşamba örneği* (Yüksek lisans tezi, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).

- Palys, T. S., & Little, B. R. (1983). Perceived life satisfaction and the organization of personal project systems. *Journal of personality and Social Psychology*, 44(6), 1221. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.44.6.1221>
- Patton, W., & Creed, P. A. (2001). Developmental issues in career maturity and career decision status. *The Career Development Quarterly*, 49(4), 336-351. <https://doi.org/10.1002/j.2161-0045.2001.tb00961.x>
- Polach, J. L. (2004). Understanding the experience of college graduates during their first year of employment. *Human Resource Development Quarterly*, 15(1), 5-23. <https://doi.org/10.1002/hrdq.1084>
- Porfeli, E. J., & Savickas, M. L. (2012). Career Adapt-Abilities Scale-USA Form: Psychometric properties and relation to vocational identity. *Journal of Vocational Behavior*, 80(3), 748-753. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2012.01.009>
- Rahmani Del Bakhshayesh, A., Annabi, N., Khalilov, R., Akbarzadeh, A., Samiei, M., Alizadeh, E., ... & Montaseri, A. (2018). Recent advances on biomedical applications of scaffolds in wound healing and dermal tissue engineering. *Artificial cells, nanomedicine, and biotechnology*, 46(4), 691-705. <https://doi.org/10.1080/21691401.2017.1349778>
- Robinson, N. (1991). *Christ in Islam and Christianity*. State University of New York Press.
- Rogers, D. H., & Lamm, F. R. (2008). Kansas irrigation trends. In *Proceedings of the 2012 Central Plains irrigation conference, Colby, Kansas, February 21-22*. Colorado State University. Libraries.
- Roll, T., & Arthur, N. (2002). Beliefs in career counselling. *NATCON Papers*, 1-9.
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Intrinsic and extrinsic motivations: Classic definitions and new directions. *Contemporary educational psychology*, 25(1), 54-67. <https://doi.org/10.1006/ceps.1999.1020>

- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2001). On happiness and human potentials: A review of research on hedonic and eudaimonic well-being. *Annual review of psychology*, 52(1), 141-166. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.52.1.141>
- Ryff, C. D., & Keyes, C. L. M. (1995). The structure of psychological well-being revisited. *Journal of personality and social psychology*, 69(4), 719. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.69.4.719>
- Sabuncuoğlu, O., Yazgan, Y., & Berkem, M. (2000). Obsesif-Kompulsif Bozukluğun Tedavi Sürecinde Gelişen Erotomani: Bir Olgu Sunumu. *Bull Clin Psikofarmakol*, 10, 47-50.
- Salman, M., Gülçek, E., Aylaz, R., & Polat, F. (2018). Hemşirelik Öğrencilerinin Yaşlılara Karşı Tutumlarının Değerlendirilmesi. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 11(2), 1-7.
- Sampson, R. J., & Laub, J. H. (1996). Socioeconomic achievement in the life course of disadvantaged men: Military service as a turning point, circa 1940-1965. *American sociological review*, 347-367. <https://doi.org/10.2307/2096353>
- Sauermann, H. (2005). Vocational choice: A decision making perspective. *Journal of Vocational Behavior*, 66(2), 273-303. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2004.10.001>
- Savickas, M. L. (1997). Career adaptability: An integrative construct for life-span, lifes-pace theory. *The career development quarterly*, 45(3), 247-259. <http://dx.doi.org/10.1002/j.2161-0045.1997.tb00469.x>
- Savickas, M. L. (2001). Toward a comprehensive theory of career development: Dispositions, concerns and narratives. F.T.L. Leong ve A. Barak (Ed.), *Contemporary models in vocational psychology: A volume in honor of Samuel H. Osipow* (s. 295-320) içinde. Erlbaum.
- Savickas, M. L. (2002). Career construction. *Career choice and development*, 149(205), 14-38.

- Savickas, M. L. (2005). The theory and practice of career construction. S. D. Brown ve R. W. Lent (Ed.), *Career development and counseling: Putting theory and research to work* (s. 42-70) içinde. Wiley&Sons.
- Savickas, M. L. (2005). Toward a comprehensive theory of career development: Dispositions, concerns, and narratives. In *Contemporary models in vocational psychology* (pp. 303-328). Routledge.
- Savickas, M. L., & Porfeli, E. J. (2012). Career Adapt-Abilities Scale: Construction, reliability, and measurement equivalence across 13 countries. *Journal of vocational behavior*, 80(3), 661-673. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2012.01.011>
- Savickas, M. L., Nota, L., Rossier, J., Dauwalder, J. P., Duarte, M. E., Guichard, J., ... & Van Vianen, A. E. (2009). Life designing: A paradigm for career construction in the 21st century. *Journal of vocational behavior*, 75(3), 239-250. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2009.04.004>
- Sazak Pınar, E., & Zelyurt, S. (2013). *Akran Aracılı Sunulan Etkileşim Ünitesi Öğretim Materyalinin Zihinsel Yetersizliği olan Öğrencilerin Tane Kavramını Öğrenmeleri Üzerindeki Etkililiği*.
- Schwarz, N., & Clore, G. L. (1983). Mood, misattribution, and judgments of well-being: Informative and directive functions of affective states. *Journal of personality and social psychology*, 45(3), 513. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.45.3.513>
- Sessiz, A., Esgici, R., & Kızıl, S. (2007). Moisture-dependent physical properties of caper (*Capparis ssp.*) fruit. *Journal of food engineering*, 79(4), 1426-1431. <https://doi.org/10.1177/106907270000800301>
- Sevinç, A., & Siyez, D. M. (2018). Öğrenci kariyer yapılandırma envanteri'nin Türkçe uyarlaması: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *İş ve İnsan Dergisi*, 5(2), 157-168.
- Somuncu, F. (2008). *Örgütsel bağlılık ve örgütsel bağlılığı geliştirme araçları: Özel bir hizmet işletmesinde araştırma* (Yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi).

- Sönmez, N. (2018). *Lise öğrencilerinin kariyer engellerinin yetenek alanlarına göre incelenmesi* (Yüksek lisans tezi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi).
- Stones, M. J., & Kozma, A. (1980). Issues relating to the usage and conceptualization of mental health constructs employed by gerontologists. *The International Journal of Aging and Human Development*, 11(4), 269-281. <https://doi.org/10.2190/43W5-P9WE-3V42-5R>
- Suh, E., Diener, E., Oishi, S., & Triandis, H. C. (1998). The shifting basis of life satisfaction judgments across cultures: Emotions versus norms. *Journal of personality and social psychology*, 74(2), 482. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.74.2.482>
- Super, D. E. (1990). A life-span, life-space approach to career development. In D. Brown, L. Brooks, & Associates (Eds.), *Career choice and development* (2nd ed., pp. 197-261). San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Super, D. E., Savickas, M. L., Super, C. M. (1996). "The Life Span, Life Space Approach To Careers", D. Brown ve L. Brooks (Editörler.), *Career Choice And Development* (ss.121-178). San Francisco: Jossey Bass.
- Super, R. H. (1963). Documents in the Matthew Arnold-Sainte-Beuve Relationship. *Modern Philology*, 60(3), 206-210. <https://doi.org/10.1177/089484537500200>
- Swanson, C. A. (2000). *Comparison and Oscillation Theory of Linear Differential Equations by CA Swanson*. Elsevier.
- Şahin, M. C. (2005). Türkiye de gençliğin toplumsal kimliği ve popüler tüketim kültürü. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(2), 157-181.
- Şeker, G., & Alim, K. A. Y. A. (2019). Mesleki karar verme programının onuncu sınıf öğrencilerinin mesleki kararsızlık düzeyleri üzerinde etkililiğinin sınanması. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39(1), 457-476.

- Şimşir, Z. (2020). *Üniversite öğrencilerinin yaşamında öz-disiplin: Azim, yaşam doyumu ve huzur bağlamında karma bir araştırma* (Doktora tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi).
- Şimşir, Z., Hamarta, E., & Dilmaç, B. (2020). Stresle başa çıkmanın yordayıcısı olarak yaşamın anlamı ve manevi deneyim. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 10(2), 509-528.
- Taş, İ. (2011). *Öğretmenlerde yaşamın anlamı yaşam doyumu sosyal karşılaştırma ve iç-dış kontrol odağının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* (Doktora tezi, Sakarya Üniversitesi).
- Tatlılıoğlu, K. (2010). Farklı öz-anlayış düzeylerine sahip üniversite öğrencilerinin karar vermede öz-saygı, karar verme stilleri ve kişilik özelliklerinin değerlendirilmesi.
- Taylor, K. M., & Betz, N. E. (1983). Applications of self-efficacy theory to the understanding and treatment of career indecision. *Journal of vocational behavior*, 22(1), 63-81. [https://doi.org/10.1016/0001-8791\(83\)90006-4](https://doi.org/10.1016/0001-8791(83)90006-4)
- Temizkan, M. (2010). Türkçe Öğretiminde Yaratıcı Yazma Becerilerinin Geliştirilmesi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (27), 621-643.
- Toprak, H. (2014). *Ergenlerde mutluluk ve yaşam doyumunun yordayıcısı olarak psikolojik sağlamlık ve psikolojik ihtiyaç doyumu* (Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi).
- Tözün, M. (2010). Benlik saygısı. *Gerçek Tıp*, 18(7), 52-57.
- Tuzcuoğlu, S. (2000). Benlik Ve Mesleki Benlik Kavramlarının Öğrenim Yılları İle İlişkisi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 12(12), 267-280.
- Tuzgöl, M. Dost. (2006). Üniversite öğrencilerinde öznel iyi oluş. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(31), 188-197.
- Türker, Ö. (2010). *İbn Sînâ Felsefesinde Metafizik Bilginin İmkânı Sorunu*. İsam yayınları.

- Uffelman, R. A., Subich, L. M., Diegelman, N. M., Wagner, K. S., & Bardash, R. J. (2004). Effect of mode of interest assessment on clients' career decision-making self-efficacy. *Journal of Career Assessment*, 12(4), 366-380.
- Ulaş, Ö. (2016). Kariyer kararı verme öz-yetkinliği: bir model testi. <http://hdl.handle.net/11655/3120>
- Ulu, B. B. (2007). *Televizyon reklamlarında star kullanımının tüketiciler üzerine etkisi: İzmir ilinde üniversite öğrencileri arasında bir uygulama* (Yüksek lisans tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü). <http://hdl.handle.net/11630/2729>
- Ünal, M., & Bulunuz, N. (2020). Covid-19 salgını döneminde yürütülen uzaktan eğitim çalışmalarının öğretmenler tarafından değerlendirilmesi ve sonraki sürece ilişkin öneriler. *Milli Eğitim Dergisi*, 49(1), 343-369. doi 10.37669/milliegitim.775521
- Voyten, K. K. (1997). *Construct validity of four self-concept constructs: self-esteem, self-efficacy, hardiness and instrumentality*. The Ohio State University.
- Wilson, W. R. (1967). Correlates of avowed happiness. *Psychological bulletin*, 67(4), 294.
- Yener, Ö. Z. E. N. (2010). Kişisel Sorumluluk Bağlamında Öznel Ve Psikolojik İyi Oluş Sosyal Psikolojik Bir Değerlendirme. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (4), 46-58.
- Yeşilyaprak, B. & Zorver, E., , (2021). Kariyer Uyum Yetenekleri Ölçeği Kısa Formu'nun (KUYÖ-KF) Türkçeye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi (JFES)*, 54(1), 91-116. <https://doi.org/10.30964/auebfd.681622>
- Yeşilyaprak, B. (2019). Türkiye'de mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı hizmetleri: güncel durum ve öngörüler. *Kariyer Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 2(2), 73-102.

- Yeşilyaprak, B., Sundur, Y. T., & Eşkisu, M. (2014). Ortaöğretime Uyum Programı Pilot Uygulama Ve Değerlendirme Raporu.
- Yetim, H., Müller, W. D., & Eber, M. (2001). Using fluid whey in comminuted meat products: effects on technological, chemical and sensory properties of frankfurter-type sausages. *Food Research International*, 34(2-3), 97-101. [https://doi.org/10.1016/S0963-9969\(00\)00135-6](https://doi.org/10.1016/S0963-9969(00)00135-6)
- Yıldırım, İ. (2006). Akademik başarının yordayıcısı olarak gündelik sıkıntılar ve sosyal destek. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(30), 258
- Yılmaz, F. N., & Gündüz, H. Ç. (2018). Lise Öğrencilerinin Kariyer Kaygılarının Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(3), 1585-1602.
- Yırtıcı, H. (2011). İktidarın Mekânı Olarak Bir “Ders” ve Öteki (ler) Olarak “Öğrenciler”. *İDEALKENT*, 2(3), 172-183.
- Zeliha, T. R. A. Ş., Öztemel, K., & Koçak, M. (2020). Üniversite Öğrencilerinin Mutluluk, Yalnızlık ve Sabır Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 15(22), 878-894.

EKLER

Ek-1: Araştırma Kapsamında Kullanılan Aile Onam Formu

Ek-1: Araştırma Kapsamında Kullanılan Aile Onam Formu

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM – ÖĞRETİM ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ

BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU

AİLE ONAM FORMU

Sevgili anne ve babalar

Kariyer kararı **yetkinlik** programını **da** içine alan bir çalışma yürütmekteyiz. Bu yüksek lisans tez çalışması Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi'nden Yrd. Doç. Dr. Şerife ÖZBİLER danışmanlığında **Agit** IŞIK tarafından yürütülecektir. Araştırma kapsamında çocuklarınıza **formlar ve** ölçekler aracılığı ile bazı sorular yöneltilenektir. Katılmasına izin verdiğiniz takdirde çocuğunuz anketi okulda ders saatinde dolduracaktır. **Sizden** çocuğunuzun katılımcı olmasıyla **ilgili izin** istediğimiz **gibi**, çalışmaya başlamadan çocuğunuzdan da sözlü ve yazılı olarak katılımıyla ilgili rızası **matbaka** alınacaktır. Araştırma uygulamasına katılım tamamen gönüllülük esasına dayalı olmaktadır. Çocuğunuzun cevaplayacağı soruların onun psikolojik gelişimine **olumsuz etkisi** olmayacağından **emin olabilirsiniz**. Bu ölçeklerin doldurulması yaklaşık **20-25 dakika** süreceği düşünülmektedir. Çocuklarınızın adı, soyadı, kimlik **bilgileri gibi** özel **bilgiler** istenmeyecektir. Öğrenciler formları doldurarak bu çalışmaya katılıp yüksek lisans tezi kapsamında yürütülen bilimsel araştırmaya destek sağlamış olacaklardır. Araştırma sonuçlarının özeti tarafımızdan okula ulaştırılacaktır. Öğrenciler bu çalışmaya katılmama hakkına veya çalışmaya katılıp çalışmanın herhangi bir aşamasında gerekçesiz ayrılma hakkına **sahiptirler**. Çalışmaya katılmama **veya** çalışmadan ayrılma **durumunda** öğrencilerin **akademik** başarıları, okul ve öğretmenleri ile olan ilişkileri etkilenmeyecektir. Çalışma için öğrencilerden alınan **bilgiler gizli kalacak ve sadece** bilimsel amaçlar için kullanılacaktır.

Yukarıdaki bilgileri okudum ve çocuğumun bu çalışmada yer almasını (Lütfen iki seçenekten birini işaretleyin)

Onaylıyorum ☐ Onaylamıyorum ☐

Velimin

Adı Soyadı:.....

İmza:.....

Bu çalışma ile ilgili daha fazla bilgi almak isterseniz bize ulaşabilirsiniz.

Araştırmacı: **Agit IŞIK**

İletişim Bilgileri: 05428532788
terapistim73@gmail.com

Yrd.Doç.Dr. Şerife ÖZBİLER

Ek-2: Araştırma Kapsamında Kullanılan Çocuk Rıza Formu

Ek-2: Araştırma Kapsamında Kullanılan Çocuk Rıza Formu
ULUSLARARASI KIBRIS ÜNİVERSİTESİ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM – ÖĞRETİM
ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ
KURULU ÇOCUK RIZA FORMU

Sevgili öğrenciler:

Gönüllü olarak katılmanızı teklif ettiğimiz bu çalışmanın amacı çocukta eğitim çalışmaları ile ilgili bir dizi araştırma yapmaktır. Sizlerin katılımını istediğimiz bu yüksek lisans tez çalışması Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi'nden Yrd. Doç. Dr. Şerife ÖZBİLER danışmanlığında Agit IŞIK tarafından yürütülecektir. Çalışmanın amacını gerçekleştirebilmek için **sizin** bazı **anketleri** doldurmanıza ihtiyaç duymaktayız. Anket formunun doldurulması yaklaşık 40-45 dakika süreceği öngörülmektedir. Araştırma kişisel rahatsızlık verecek sorular ve durumlar içermemektedir. Katılmak istediğiniz **taktirde anketi okulda ders saatinde** dolduracaksınız.

Katılımınızla ilgili bilmeniz gerekenler:

Bu çalışmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayalıdır. Herhangi bir yaptırıma veya **ceza**ya **maruz kalmadan** çalışmaya katılmayı **reddedebilir** veya çalışmayı bırakabilirsiniz. Araştırma esnasında cevap vermek istemediğiniz sorular olursa boş bırakabilirsiniz. Eğer araştırmaya katılmayı **ve** tamamlamayı **kabul ederseniz, cevaplar ve anketler gizlilikle** korunacaktır. **Veriler**, araştırmatamamlandıktan sonra en çok 6 yıl boyunca muhafaza edilecektir. Bu araştırmanın sonuçları bilimsel **ve** profesyonel yayınlarda **veya** eğitim amaçlı kullanılabilir.

Araştırmayla ilgili daha fazla bilgi almak isterseniz:

Bu çalışmayla ilgili daha fazla bilgi almak isterseniz: Araştırmayla ilgili sorularınızı aşağıdaki e-**posta**adresini kullanarak bize yöneltebilirsiniz. Aklına şimdi gelen veya daha sonra gelecek olan soruları istediğin zaman bize sorabilirsin. Telefon numaralarımız aşağıda yazıyor. Bu araştırma**ya** katılarak yüksek lisans tezi kapsamında yürütülen bilimsel araştırmaya verdiğiniz destekten dolayı **sizlere teşekkür ederiz.**

Rehberlik Psikolojik Danışmanlık Yüksek Lisans ProgramıUluslararası Kıbrıs Üniversitesi
İletişim Bilgileri: 05428532788 terapistim73@gmail.com

Tez Danışmanı: Yrd.Doç.Dr. Şerife ÖZBİLER

UKÜ-RPD Programı Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi

Lefkoşa**E-posta:** sozbiler@cu.edu.tr

Gönüllü katılımınızı **belirtmek için**, lütfen aşağıda **bulunan** bilgilendirilmiş **onam formunu** imzalayınız.

Her ifadeye katıldığınızı **belirtmek için lütfen yanda bulunan** kutuları işaretleriniz.

1. **Bilgileri okuyup** anladığımı **ve soru sorma** fırsatının olduğunu onaylıyorum..... ☐
2. Katılımımın gönüllü olduğunu ve açıklama yapmaksızın, istediğim bir anda araştırmadan çekilebileceğimi anlıyorum. ☐
3. Bu araştırmaya katılmayı **kabul ediyorum** ☐

Ek-3: Araştırmada Kullanılan Sosyo-Demografik Form

EK-3: Araştırmada Kullanılan Sosyo-Demografik Form

Sosyo-Demografik Bilgiler Formu

Aşağıda sizi tanımlayan bazı soru maddeleri yer almaktadır. Her soruyu okuyarak sizin için doğru ise lütfen kutucuğun içine ☒ işareti koy ya da senden istenen cevabı yaz. Soruyu anlamadıysan lütfen ellerini kaldır ve öğretmene sor.

1) Yaşınız? :
2) Cinsiyetiniz? : ☐ Kız ☐ Erkek
3) Sınıf düzeyiniz? : 10.Sınıfım ☐ 11.Sınıfım ☐
4) Alanınız? : ☐ Sayısal ☐ EA ☐ Sözel ☐ Dil ☐ Diğer
5) Akademik başarılarınızı nasıl değerlendirirsiniz? : ☐ Düşük ☐ Orta ☐ Yüksek
6) Annenizin eğitim düzeyi? ☐ Okuma-yazma bilmiyor. ☐ Okuma-yazma biliyor. ☐ İlkokul mezunu. ☐ Ortaokul mezunu. ☐ Lise mezunu. ☐ Üniversite mezunu.
7) Babanızın eğitim düzeyi? ☐ Okuma-yazma bilmiyor. ☐ Okuma-yazma biliyor. ☐ İlkokul mezunu. ☐ Ortaokul mezunu. ☐ Lise mezunu. ☐ Üniversite mezunu.
8) Annenizin mesleği? (varsa yazınız).
9) Babanızın mesleği? (varsa yazınız)
10) Ailenizde kimin mesleğini seçmek isterdiniz? : ☐ Annemin mesleğini ☐ Babamın mesleğini ☐ Hiçbirisini

Ek-4: Araştırmada kullanılan Sosyo-Demografik Formu Uygunluk Uzman Görüşü

Ek-5: Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği (EİÖÖ)

	Aşağıda yer alan ifadelerin karşısında bulunan seçeneklerden size uygun olanını işaretlemeniz gerekmektedir. Her ifadeyi bir kez değerlendirmelisiniz. Değerlendirmelerinizde hiç boş bırakmayınız. Ne kadar içten ve dürüst yanıt verirsiniz, araştırma için o kadar yararlı olacaktır. Katkılarınız için teşekkür ederim.	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
1					
2	Ailem beni destekler	1	2	3	4
3					
4	Ailem sağlıklı	1	2	3	4
5					
6	İnsanlara karşı hoşgörülüyüm	1	2	3	4
7					
8	Genellikle güler yüzlüyüm	1	2	3	4
9					
10	Hayatı doya doya yaşarım	1	2	3	4
11					
12	Sevdiklerimle beraberim	1	2	3	4
13					
14	Arkadaşlarımla beraber vakit geçiririm	1	2	3	4
15					

Ek-6: Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi Ölçeği

Ek-6: Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi Ölçeği Kısa Formu (KKYBÖ-KF)

KARİYER KARARI YETKİNLİK BEKLENTİSİ ÖLÇEĞİ

Aşağıda kariyer kararlarına ilişkin çeşitli görevler yer almaktadır. Lütfen her bir ifadeyi okuyun ve her bir görevi yerine getirmede kendinize ne ölçüde güvendiğinizi aşağıdaki 5 aralıklı ölçek üzerinde işaretleyiniz. Katkılarımız için hepinize teşekkürler.

1	2	3	4	5
<u>Hic</u>		<u>Çok Az</u>		<u>Çok</u>
Güvenmiyorum	Güvenmiyorum	Güveniyorum	Güveniyorum	Güveniyorum

1. İlginizi çeken işlerle ilgili bilgi toplamak için interneti kullanabilme	1	2	3	4	5
2. İlgilendiğiniz alanda kendinize bir bölüm seçebilme	1	2	3	4	5
	1	2	3	4	5
4. Seçtiğiniz alanda akademik sorunlar yaşarsanız atmanız gereken adımları belirleyebilme	1	2	3	4	5
	1	2	3	4	5
6. İleride icra etmeyi düşündüğünüz mesleklerden birini seçerek karar verebilme	1	2	3	4	5
7.	1	2	3	4	5
8. Bazen başarısızlık ve ümitsizlik yaşarsanız bile bölümünüzde ya da kariyer hedefinizde ısrarla çalışmaya devam edebilme	1	2	3	4	5
9.	1	2	3	4	5
10. Önümüzdeki 10 yıl içerisinde bir meslekte olabilecek değişimlerle ilgili bilgi edinebilme	1	2	3	4	5
11.	1	2	3	4	5
12. İyi bir özgeçmiş hazırlayabilme	1	2	3	4	5
13.	1	2	3	4	5
14. Bir işte en çok neye değer verdiğinize karar verebilme	1	2	3	4	5
15.	1	2	3	4	5

Ek-7: Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği (EİÖÖ) Kullanım İzni

agıt ışık <rehberim73@gmail.com>

OLCEK KULLANIM IZIN TALEBİ
3 ileti

agıt ışık <rehberim73@gmail.com>
Alıcı: erali76@hotmail.com

1 Kasım 2021 11:12

Sayın Prof. Dr. Ali ERYILMAZ

Ben Agıt IŞIK, Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi'nde Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalında yüksek lisans öğrencisiyim. Yrd. Doç. Dr. Şerife Özbiler danışmanlığında yürütülen yüksek lisans tezim kapsamında "Çocuktan çocuğa eğitim Yaklaşımı ile Kariyer Uyumu Programının Öznel İyi Oluşa Etkisi" adlı tez çalışmamda kullanmak üzere Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği'nin kullanım iznini ve ölçeğe ait bilgileri talep etmekteyim gereğini saygılarımla arz ederim.

Agıt IŞIK
Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık
Haspolat/Lefkoşa

Ali Eryılmaz <erali76@hotmail.com>
Alıcı: agıt ışık <rehberim73@gmail.com>

4 Kasım 2021 15:01

Merhaba,
Ölçek ektedir. Kolay gelsin.
Prof. Dr. Ali ERYILMAZ
Yıldız Teknik Üniversitesi
Eğitim Fakültesi, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik ABD

İletişim Bilgileri:
0212 383 48 00 / 5577
erali76@hotmail.com
aeryilmz@yildiz.edu.tr
erlay2008@gmail.com
Yıldız Teknik Üniversitesi
Eğitim Fakültesi /Eğitim Bilimleri Bölümü
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık ABD.
Oda No: C Blok 309
PK: 34210 Esenler/ İSTANBUL

Prof. Dr. Ali ERYILMAZ
Yıldız Technical University,
Faculty of Education
Psychological Counseling and Guidance,
Office No: C Blok 309
Postal Code: 34210 Esenler/ İSTANBUL
+90212 383 48 00 / 5577
Emails:
erali76@hotmail.com
aeryilmz@yildiz.edu.tr
erlay2008@gmail.com

Ek-8: Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi Ölçeği (KKYBÖ-KF) Kullanım İzni

agit ışıık <rehberim73@gmail.com>

ÖLÇEK KULLANIM İZİNİ
3 ileti

agit ışıık <rehberim73@gmail.com>
Alıcı: erkanisik@aydin.edu.tr

28 Ekim 2021 15:01

Sayın Prof.Dr. Erkan IŞIK

Ben Agit IŞIK, Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi'nde Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalında yüksek lisans öğrencisiyim. Yrd. Doç. Dr. Şerife Özbiler danışmanlığında yürütülen yüksek lisans tezim kapsamında "Çocuktan çocuğa eğitim Yaklaşımı ile Kariyer Uyum Programının Öznel İyi Oluşa Etkisi" adlı tez çalışmamda kullanmak üzere Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi Ölçeği'nin kullanım iznini ve ölçeğe ait bilgileri talep etmekteyim gereğini saygılarımla arz ederim.

Agit IŞIK
Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık
Haspolat/Lefkoşa

Erkan IŞIK <erkanisik@aydin.edu.tr>
Alıcı: agit ışıık <rehberim73@gmail.com>

2 Kasım 2021 14:42

Merhabalar Agit Hocam,

Yoğunluktan ancak fırsat bulup yazabildim kusura bakma.

Ölçeği tabii ki kullanabilirsiniz, ekte gönderiyorum. Sadece emin olamadığımdan bir hatırlatma yapmak isterim, ölçek lise ve sonrası için kullanılabiliyor, çalışma başlığında çocuktan çocuğa ifadesini görünce ölçeğin yaş grubu için uygun olup olmadığından emin olamadım.

Hem size hem Şerife hocama çok selamlarımla..

Prof. Dr. Erkan IŞIK
İstanbul Aydın Üniversitesi
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı
Öğretim Üyesi

Florya Yerleşkesi, Beşyol Mah. İnönü Cad.No: 38
Sefaköy-Küçükçekmece / İstanbul

Ek-9: Araştırma Sonrası Bilgilendirici Onam

Ek-9: Araştırmada kullanılan Araştırma Sonrası Bilgilendirme Onam formu

ARAŞTIRMA SONRASİ BİLGİLENDİRİCİ ONAM

Değerli Katılımcı:

Kariyer kararı yetkinlik programını da içine alan bu çalışmaya katıldığınız için teşekkür ederim. Araştırmanın amaçlarını ve hedeflerini açıklamayı amaçlayan aşağıdaki bilgileri okumak için birkaç dakikanızı ayırınız. Araştırma ile ilgili sorularınız varsa, aşağıda iletişim bilgileri olan araştırmacıyla iletişim kurabilirsiniz. Bu araştırmada kariyer yetkinlik programının kariyer yetkinlik kararı ve öznel iyi oluşa etkisi araştırılacaktır. Araştırmada kullanılan anket doldurulduktan sonra herhangi bir rahatsızlık veya sıkıntı duyuyorsanız ve bir uzman ile konuşmak istiyorsanız, Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi, Araştırma ve Etik Komitesi Başkanı, İbrahim BAKTİR ile iletişime geçebilirsiniz (ibaktir@ciu.edu.tr). Ayrıca, sorularınız için araştırmacı (Ağit IŞIK , terapistim73@gmail.com, 05428532788) veya araştırmamanın danışmanı (Yrd.Doç.Dr. Şerife ÖZBİLER, sozbiler@ciu.edu.tr, ile iletişim kurabilirsiniz.

Araştırmaya yaptığınız değerli katkıdan ve katılımınızdan dolayı teşekkür ediyorum.

Saygılarımla,

Ağit IŞIK

Rehberlik Psikolojik Danışmanlık Yüksek Lisans Programı

Ek-10: Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Etik Kurul Onayı

ULUSLARARASI KIBRIS ÜNİVERSİTESİ

Sayı : -020-4794

07/05/2022

Konu : Agit Işık'ın Etik Kurul Kararı hk.

Sayın Yrd. Doç. Dr. Şerife ÖZBİLER
Öğretim Üyesi

22011817 numaralı yüksek lisans öğrencisi Agit Işık'ın, öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. Şerife Özbiler danışmanlığında hazırlamış olduğu "Çocuktan Çocuğa Eğitim Yaklaşımı ile Kariyer Yetkili Programının Kariyer Yetkinliği ve Öznel İyi Oluşa Etkisi" adlı çalışmanın, UKÜ Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Komitesi'nin 28.04.2022 tarihinde EKK21-22/14/007 nolu toplantı tutanağında belirtildiği üzere çalışmanın geldiği gibi kabulüne oy birliği ile karar verilmiştir. Konuyu gereği için bilgilerinize saygılarımla sunarım.

Prof. Dr. Mehmet TOYCAN
Rektör Yardımcısı - Eğitim ve Araştırma

Dağıtım:
Eğitim Fakültesi Dekanlığına
Yrd. Doç. Dr. Şerife ÖZBİLER

Forsalı Doğrulamak İçin: https://ebys.ciu.edu.tr/enVision/Validate_Doc.aspx?eD=BSRR00TCS&eS=4794

Lefkoşa - Kıbrıs

Telefon No: (0392) 671 11 11 Faks No: (0392) 671 11 30

E-Posta: info@ciu.edu.tr İnternet Adresi: www.ciu.edu.tr

Bilgi İçin: Nuran Kervanlı

Unvan: Sekreter

Ek-11: Kuzey Kıbrıs Milli Eğitim Bakanlığı Araştırma İzin Onayı

**KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
GENEL ORTAÖĞRETİM DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ**

Sayı : GOÖ.0.00-174/06-22/E.5544

12 Mayıs 2022

Konu : Ağıt Işık' ın Anket Başvuru Formu

Sayın Ağıt IŞIK

İlgi : 11 Mayıs 2022 tarihli ve TTD.0.00-174/06-22/E.791 sayılı yazımız.

Talim ve Terbiye Dairesi Müdürlüğü'nün ilgi yazısı uyarınca tarafınızdan gerçekleştirilecek olan "Çocuktan Çocuğa Eğitim Yaklaşımı İle Kariyer Yetkinlik Kararının Kariyer Yetkinlik ve Öznel İyi Oluşa Etkisi" konulu ölçek sorularının gizlilik ve gönüllülük ilkelerine riayet edilerek uygulanması uygun görülmüştür.

Ancak soruları uygulamadan önce çalışmaya katılacak olanların bağlı bulunduğu okul müdürlüğüyle istişarede bulunulup, soruların hangi okulda ne zaman uygulanacağı birlikte saptanmalıdır.

Ölçek sorularını uyguladıktan sonra sonuçlarının Talim ve Terbiye Dairesi Müdürlüğü'ne ulaştırılması yasa gereğidir.

Bilgilerinize saygı ile rica ederim.

 e- mza cır

Cengiz Topel UZUN
Daire Müdürü

Not: 93/2007 sayılı Elektronik İmza Yasası'nın 6.maddesi gereği bu belge elektronik imza ile imzalanmıştır.

ŞHT. MEHMET HASAN TUNA SOK. NO.5 YENİŞEHİR 99010 Lefkoşa
2288745

Bilgi için:Pınar CANTÜRK
2.Derece 1.Sınıf Katip

Ek-12: Turnitin Tez Orijinallik Raporu

Tez			
ORJİNALLIK RAPORU			
% 12	% 11	% 1	%
BENZERLİK ENDEKSİ	İNTERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ
BİRİNCİL KAYNAKLAR			
1	www.researchgate.net İnternet Kaynağı	%2	
2	library.cu.edu.tr İnternet Kaynağı	%2	
3	acikbilim.yok.gov.tr İnternet Kaynağı	%2	
4	openaccess.mevlana.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	%2	
5	acikerisim.karabuk.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	%1	

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER	
Adı	Ağit
Soyadı	IŞIK
Uyruğu	Türkiye Cumhuriyeti
E-Mail Adresi	terapistim73@gmail.com
EĞİTİM	
1997-2003	2003 İnönü Üniversitesi (Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Lisans Programı) Malatya
2020-2023	Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi (Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Yüksek Lisans Programı) K.K.T.C
İŞ DENEYİMİ	
2003-2019	T.C. Milli Eğitim Bakanlığı
2019-2023	T.C. Lefkoşa Büyükelçiliği Eğitim Müşavirliği
KURS/SERTİFİKA BİLGİLERİ	
1- İlköğretim Kurumları Sınıf Rehberlik Formatörlük Kursu / T.C MEB 2- Psiko eğitim Uygulayıcı Eğitim Kursu / T.C MEB 3- Anadolu-Sak Zeka Ölçeği (ASİS) Uygulayıcı Yetiştirme Kursu / T.C MEB 4- Bağımlılıkla Mücadele Eğitimi Projesi / T.C MEB 5- Uzaktan Eğitim Süreçlerinde Öğretim Becerilerinin Geliştirilmesi Semineri 6- Zihin Haritaları Kursu / T.C MEB	